

У нумары:

Сейбіты разумнага, вечнага

Заўтра — Дзень бібліятэк. Іх праца — у полі зроку карэспандэнтаў «ЛіМа»

Стар. 4-5

«Простае шчасце людское...»

Агляд 8-х нумароў часопісаў «Польмя», «Маладосць» і «Нёман»

Стар. 7

Пляцоўка для «народнай» літаратуры

Упершыню — узважаныя ацэнкі альманаха «Гоман», пра які чуецца столькі процілеглага...

Стар. 12

Шляхам графа Канстанціна Тышкевіча

Група беларусаў і літоўцаў прайшла па рацэ Віліі — ад самых яе вытокаў...

Стар. 13

«Я ўлюбёная ў вашу зямлю...»

Усе ўяўленні польскай пісьменніцы пра Беларусь перавярнула... івацэвіцкая рэчаіснасць

Стар. 14

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб. Падпісны індэкс — 63880

Горад старажытны і малады

Цёплымі восеньскімі днямі 8 і 9 верасня беларуская сталіца святкавала Дзень горада. Мінск адзін з самых старажытных гарадоў Еўропы (першыя згадкі пра яго з'явіліся ў 1067 годзе, у "Повести временных лет"), ён старэйшы за Маскву (1147), якая тыднем раней адзначала свой дзень нараджэння, за Варшаву (1-я палова XIII ст.) і Вільню (1323). У атачэнні пачэсных старажылаў з дзяржаў, лёсам зніваных з Беларусі, сучасны горад-імяніннік пачувае сябе годна і незалежна. Сёлета Мінску — 940!

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка, віншуючы гараджан з юбілеем, падкрэсліў: «З самага пачатку Мінск быў вызначаны сталіцай у многім дзякуючы геаграфічнаму становішчу. Аднак вельмі хутка ператварыўся ў вядучы горад краіны. Здольнасць канструктыўна выкарыстоўваць вопыт буйных цэнтраў, умённе знаходзіць і прымяняць прагрэсіўныя тэхналогіі развіцця вытворчай і грамадскай сфер, камфортныя ўмовы пражывання і традыцыйная беларуская гасціннасць вылучаюць Мінск сярод іншых сталіц...».

Гасцей з блізкага ды далёкага замежжа і карэнных мінчан на свяце найперш

цікавіла гісторыя. Таму ў культурнай частцы праграмы прадугледжваліся наведванні археалагічнай навукова-адукацыйнай музейнай экспазіцыі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, музея "Менка" і гарадзішча на рацэ Менка ў пасёлку Гарадзішча Мінскага раёна, гістарычнай часткі Мінска. На ўрачыстым цырымоні адкрыцця Дня горада каля абеліска "Мінск — горад-герой" перад гледачамі з'явіліся рыцары і князь Менск. Ён уручыў мэру горада даверчую грамаду з наказам нашчадкам.

Святкаванні прайшлі па ўсім паўднёва-ўсходнім схіле Мінскай узвышанасці, на якой размешчаны сучасны горад. На зялёнай зоне каля Палаца спорту (з боку гасцініцы "Планета") пачыраваў дзіцячы пленэр "Я маюю Мінск". Будучыя літаратары і творцы таксама прычымніліся да свята. Падчас яго падводзіліся вынікі конкурсу на лепшы твор у галіне прозы і паэзіі, прысвечаны гораду, які быў абвешчаны Мінскім гарадскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Горад — гэта найперш яго жыхары. Максім Танк, Пятрусь Броўка, Уладзімір Алоўнікаў, Міхаіл Савіцкі, Расціслаў Янкоўскі, інш. — дзеячы культуры і мастацтва, пісьменнікі, паэты, спрычыненыя да жывога беларускага слова — ганаровыя грамадзяне сталіцы. А на ўрачыстасці каля гарадскай ратушы сёлета былі названы "Мінчане года". У галіне вышэй-

шай адукацыі і навукі — рэктар Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Наталля Баранава, у галіне сярэдняй адукацыі — дырэктар гімназіі нумар 50, пераможца гарадскога конкурсу "Сталічны настаўнік — сталічнай адукацыі" Элеанора Кітуновіч, у галіне культуры — мастацкі кіраўнік ансамбля "Сябры" Анастоль Ярмоленка.

Ратуша, між тым, стала адным з самых шматлюдных цэнтраў урачыстасцей. Тут прадстаўнікі Мінскай школы званароў зладкавалі свята звону, выступіў дзяржаўны камерны аркестр "Гусляры Расіі". А вечарам адбыўся вялікі канцэрт опернай музыкі. Апроч таго, моладзь весялілася на пляцоўках аэрапорта "Мінск-1", жартавала разам з камандамі КВЗ, вучылася народнымі рамёствам у "Горадзе майстроў" на ўзбярэжжы Свіслачы... Так у адной з кропак еўрапейскага кантыненту з каардынатамі 53 градусаў 54 минуты ўночнай шырыні і 27 градусаў 33 минуты ўсходняй даўжыні (дакладнае геаграфічнае месца сучаснага Мінска) святкавалі юбілей: успаміналі лепшае з мінулага, марылі пра змястоўнае будучае ды насамрэч пазбаўляліся гістарычнага бяспамяцтва. Але сучасны Мінск, дзе больш як паўтара мільёна (дакладна: 1728,9 тысяч) жыхароў, па-ранейшаму малады...

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробава

Узнагароды вясёлкаўцам

Нядаўна ў рэзідэнцыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь адбылася цырымонія ўзнагароджання прадстаўнікоў розных рэгіёнаў краіны і сфер дзейнасці. Сярод узнагароджаных — работнікі прамысловых прадпрыемстваў, друку, культуры, мастацтва, вышэйшай і сярэдняй школы.

За высокае прафесійнае майстэрства, значны асабісты ўклад у развіццё нацыянальнай літаратуры і культуры медалём Францыска Скарыны ўзнагароджаны намеснік галоўнага рэдактара ўстаноў «Рэдакцыя часопіса «Вясёлка» Мікола Маляўка і рэдактар аддзела, член рэдкалегіі Мікола Чарняўскі. Гэта заслужаная ўзнагарода вясёлкаўцам: абадва яны шмат гадоў плённа працуюць у часопісе, шчыруюць на ніве беларускай літаратуры.

Уладзімір МАЗГО

На здымку: Мікола Маляўка і Мікола Чарняўскі.

Фота: Уладзіміра Жука

Пачатак вучобы і новага сезона

Гэтым дзвюм тэмам была прысвечана выязная прэс-канферэнцыя «Аб асноўных мерапрыемствах Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь у верасні 2007 года», якая адбылася ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў.

Удзельнічалі ў прэс-канферэнцыі міністр культуры Рэспублікі Беларусь У. Матвейчук, начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь В. Чэрнік, начальнік упраўлення навучальных устаноў і кадраў Н. Шмакава і начальнік упраўлення мастацтваў гэтага ж міністэрства М. Казловіч, першы прарэктар БДУКіМ М. Кузьмінніч, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Р. Смольскі, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі А. Рашчупкін, дырэктар і мастацкі кіраўнік Міжнароднага фестывалю Ю. Башмета Р. Крэймер.

Сярод мерапрыемстваў, запланаваных Міністэрствам культуры на восень 2007 года, вылучаюцца фестываль «Дажынкi-2007» у г. Рэчыца, X Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў «Анімаеўка» ў Магілёве, святочныя мерапрыемствы да 85-годдзя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Рэспубліканскае свята паэзіі, прысвечанае 125-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа ў Стаўбцоўскім раёне, Рэспубліканскі фестываль беларускіх фільмаў у Брэсце, а таксама Рэспубліканскі фестываль «Майстры мастацтва — працаўнікам вёскі» ў Мінскай і Магілёўскай абласцях. Беларускія кінематаграфісты возьмуць удзел у адкрытым фестывалі кіно краін СНД і Балты «Кінашок», што пройдзе ў г. Анапа. У Мінску, Віцебску, Маскве і Боне адбудзецца Міжнародны фестываль Ю. Башмета, які традыцыйна спалучыць у сабе выступленні маладых выканаўцаў і знакамітых музыкантаў. Тэатральны фестываль «Белая вежа» зьбірае ў Брэсце 33 тэатры з 18 краін свету. Падзеяй стане святкаванне 60-годдзя В. Елізар'ева, на якім будуць прысутнічаць артысты і балетмайстры далёкага і бліжняга замежжа, а таксама юбілейны вечар і бенефіс народнай артысткі Беларусі Б. Масумян.

Удзельнікі прэс-канферэнцыі абмеркавалі выкананне закона «Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь». Пасля яго прыняцця, паводле слоў У. Матвейчука, памяншэнне колькасці бібліятэк было спынена, гэтак жа як і колькасць літаратуры на спісанне. Цяпер усе раённыя бібліятэкі вядуць папаўненне свайго кніжнага фонду.

Зацікаўленая гаворка ішла вакол тэмы размеркавання маладых спецыялістаў, умоў паступлення ў творчыя ВУН, падрыхтаванасці карпусоў і інтэрнатаў да пачатку навучальнага семестра. Зазначалася, што абітурыенты ў 2007 годзе набраны ў дастатковай колькасці. На думку кіраўнікоў вышэйшых навучальных устаноў, у сферы культуры пры паступленні ў якасці асноўнага павінна ўлічвацца бал за творчы экзамэн. Такія ўмовы дазваляць не згубіць таленавітую моладзь, якой сёння няма на беларускай зямлі. Напрыклад, у складзе студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі 13 лаўрэатаў і стыпендыятаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, 70 лаўрэатаў міжнародных конкурсаў.

Асобнай тэмай прагучала пытанне пра рэстаўрацыю і рэканструкцыю 14 архітэктурных будынкаў: тэатра оперы і балета, Нясвіжскага і Мірскага замкаў, палаца Пацёмкіна ў Крычаве, інтэрната Акадэміі мастацтваў і г. д.

Ганна КОТ

1 верасня ў СШ №1 г. Шклова на Дзень ведаў, які тут прайшоў у рамках Дня беларускага пісьменства, завітала група беларускіх пісьменнікаў: Р. Баравікова, М. Мятліцкі, А. Бадак, М. Пазнякоў, У. Сітуха, Н. Гальпяровіч, Н. Касцючэнка.

Пасля ўрачыстай лінейкі, на якой школьнікам былі ўручаны бібліятэчкі кніг ад РВУ «Літаратура і Мастацтва» (установа, у сваю чаргу, дзякуе за гэты падарунак старшыні каардынацыйнага савета расійскіх суайчыннікаў у Беларусі М. Печанко) і Саюза пісьменнікаў Беларусі, адбыліся творчыя сустрэчы айчынных літаратараў са школьнікамі непасрэдна ў класах. Тэма сустрэч

Свята напярэдадні... свята

таксама адпавядала духу свята: «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся».

Пасля госці прынялі

ўдзел у адкрыцці мясцовага гісторыка-краязнаўчага музея.

Цікава прайшоў Дзень

ведаў і ў сярэдняй школе в. Александрыя Шклоўскага раёна, дзе для вучняў былі арганізаваны спецыяльныя майстар-класы. У ролі выкладчыкаў выступілі вядомыя беларускія журналісты, якія дзяліліся са школьнікамі сакрэтамі журналісцкага майстэрства. А лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь паэт У. Карызна раскажаў пра спецыфіку літаратурнай працы.

Алесь МАЛІНОЎСКИ

На здымку: падчас адкрыцця гісторыка-краязнаўчага музея.

Фота Кацярыны Дарафеевай

Парад дзіцячых галасоў

Учора глядачы Першага канала і «Беларусь-ТБ» у прамым эфіры змаглі пабачыць фінальны гала-канцэрт Рэспубліканскага дзіцячага конкурсу «Песня для Еўрабачання». Арганізатарамі конкурсу выступілі Белтэлерадыёкампанія і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Падрыхтоўка да конкурсу распачалася яшчэ ўвесну. Каб яе аптымізаваць, быў арганізаваны спецыялізаваны рэспубліканскі семінар, які прайшоў на базе Маладзёжнага тэатра эстрады. У ім прынялі ўдзел кіраўнікі ўзорных вакальных калектываў краіны. Сёлета ўпершыню фінальны канцэрт прайшоў пад дахам Летняга амфітэатра ў Віцебску.

Арганізатары зрабілі сапраўднае шоу, аздобленае інтрыгай. Упершыню галасаванне праводзілася па рэгіёнах, тэлефанаванні былі бясплатныя. Паводле арганізатараў, толькі глядачы Беларусі паўплывалі на канчатковы вынік конкурсу. Паралельна з ім свае ацэнкі выносіла і прафесійнае журы на чале з народным артыстам Рэспублікі Беларусь Васілём Раінчыкам. Характэрна, што ацэнкі прафесіяналаў толькі падсумоўваліся да глядацкіх...

Той, хто сочыць за дзіцячым Еўрабачаннем, можа падумаць, што пасля першага і другога месяцаў два гады запар прадстаўнікам нашай краіны наўрад ці трэба спадзявацца на высокі вынік. Але гэта не так. Паводле слоў намесніка старшыні Белтэлерадыёкампаніі Юрыя Азаронка, на конкурсе няма прадужытасці, усё залежыць

толькі ад густаў еўрапейскіх глядачоў. Таму вынікі могуць быць самыя нечаканыя...

Сёлета на конкурс «Песня для Еўрабачання» былі дасланы 43 заяўкі. У выніку адабрана 10 фіналістаў, якія ненаўмысна пароўну падзяліліся па гендэрным прычыпе. Усе яны добра падрыхтаваныя, маюць узнагароды разнастайных конкурсаў рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўня. Дарэчы, Серафіма Кузняцова і Юлія Азаронак спявалі на беларускай мове.

Застаецца дадаць, што ўдзельнік ад Беларусі прадэманструе свае вакальныя здольнасці 8 снежня 2007 года ў Ратэрдаме (Галандыя). Мяркуюцца, што сёлета ў конкурсе возьмуць удзел выступоўцы з 16—18 краін.

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ

Рунець, красаваць, налівацца...

Нядаўна ў Валожыне адбылася знакавая падзея для грамадскага і культурнага жыцця горада і раёна — мясцовае літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Рунь» адзначыла 10-годдзе з дня атрымання ганаровага звання «народнае».

Трэба зазначыць, што Валожыншчына здаўна багатая на літаратурныя імёны. Толькі Дунін-Марцінкевіч пражыў у гэтых мясцінах 44 гады. Канстанцыя Буйло таксама паходзіла з Валожыншчыны і ўрэшце знайшла свой спачын на могілках у вёсцы Вішнева. Стары Улас, Пятро Бітэль, Хведар Чэрня, Вячаслаў Рагойша, Язэп Янушкевіч... Словам, літаратурныя традыцыі папярэдняга не губляліся ў часе, а годна знаходзілі і знаходзяць свой працяг у дзейнасці спадкаемцаў, сведчаннем чаго і

з'яўляецца праца аб'яднання.

Увогуле, гісторыя стварэння «Руні» пачалася амаль 30 гадоў таму. Адным з заснавальнікаў суполкі быў тады яшчэ малады, а цяпер вядомы беларускі паэт Віктар Шніп. Вось як ён успамінае тыя часы:

— На пасяджэнні літаб'яднання прыходзілі Пятро Бітэль, Генадзь Равінскі, Леанід Шчарбінскі, Міхась Курыла, недзе чалавек 15 — 20. На жаль, не ўсе сталі паэтамі, але ў большасці ўсе яны працуюць цяпер альбо на стаўнікамі, альбо бібліятэка-

рамі. Значыцца, тое, рунёўскае, слова, жыло, жыве і будзе жыць...

Сваю сённяшняю назву — «Рунь» — аб'яднанне атрымала ў 1994 годзе, калі афіцыйна пачало існаваць пры Раённым цэнтры культуры. І васьм у 1997 годзе яму было нададзена званне «народнае». З таго часу суполка ўжо не працавала на добраахвотных асновах — тут з'явіліся штатныя пасады кіраўніка і метадыста.

— Мы займаемся не толькі тым, што рыхтуем літаратурныя старонкі, абмяркоўваем вершы, — распавядае кіраўнік літаб'яднання, вядомы паэтэса Валянціна Гіруць-Русакевіч, — але і ладзім творчыя вечарыны знакамітых землякоў-пісьменнікаў.

Аб'яднанне вельмі актыўна ўдзельнічае ў мерапрыемствах, якія праходзяць у раёне. І ў гэтым ёсць вялікая заслуга дырэктара цэнтры культуры Аліны Барадакі. Таму і павіншаваць рунёўцаў з юбілеем прыйшлі намеснік старшыні Валожынскага райвыканкама Пётр Бібік, начальнік аддзела культуры Вікенцій Адамовіч, дырэктар Валожынскай ЦБС Ірына Зянько, якая, дарэчы, выступіла на свяце і як таленавітая спявачка. Прыехалі таксама госці з Мінска — галоўны рэдактар часопіса «Вожык» Уладзімір Саламаха, намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура» ўжо згаданы Віктар Шніп, супрацоўнік газеты «Літаратура і мастацтва» Янка Лайкоў.

Іван ПЛЁСАЎ

На сустрэчу з песняй

У сталічным парку імя Максіма Горкага прайшло свята паэзіі «Песняй вітаю я вас». Назва мерапрыемства — радкі з верша Якуба Коласа і ладзіцца яно першага верасня, у гонар таго, што Колас большую частку свайго жыцця прысвяціў настаўніцтву. Беручы свой пачатак ажно з 1985 года, свята традыцыйна праходзіць у парку імя Максіма Горкага, бо менавіта на тэрыторыі сучаснага парку Якуб Колас пражыў 15 гадоў. Тут стаў яго ўласны дом, у якім нарадзіліся сыны і былі напісаны лепшыя творы.

Ідэя праводзіць штогод першы школьны ўрок менавіта ў гэтым месцы належыць старэйшаму сыну класіка Данілу Міцкевічу. Ганаровым госцем свята паэзіі з 1997 года з'яўляецца малодшы сын славутага песняра Міхась Міцкевіч. А таксама штогод сваім талентам з вучнямі дзеляцца беларускія літаратары, пісьменнікі, дзеячы культуры і народнага мастацтва. Канцэртную частку свята ладзіць аддзел адукацыі Партызанскага райвыканкама.

Сёлета першы школьны ўрок праходзіў пад дэвізам «Я — мінчанін». Больш як трыста вучняў з 10-ці школ Партызанскага раёна пачалі свой першы ўрок не за школьнымі партамі, а на адкрытым паветры ў гарадскім парку.

Міхась Міцкевіч працягваў свае ўлюбёныя радкі з паэмы «Сьымон-музыка». Унук класіка Андрэй Міцкевіч узгадаў вершы, якія Якуб Колас асабіста яму расказаў. Асабліва дзеіста спадабаліся вершаваная казка «Сны дзяўчычкі Вікі» ў выкананні Яўгена Хвалея. Сярод выступоўцаў былі таксама Уладзімір Куліковіч, Анатоль Бутэвіч, Язэп Гарэцкі.

Ян АКУЛІН

З любоўю да Украіны

У ДOME дружбы адбылася вечарына, прысвечаная Дню Незалежнасці Украіны.

“Для нас, беларусаў, гэта свята блізкае, хваляючае, светлае. Украіна — не проста суседка, гэта сястра, чыя мова пяшчотная, зразумелая нам, чыя песня чаруе нас, чыя высокая духоўнасць глыбока ўражвае нас,” — гэтакім цёплымі словамі расказаў вечарыну “З любоўю да Украіны” паэт Васіль Жуковіч.

Сваю любоў да Украіны паэтычным словам выказалі на вечарыне Валерый Стралко, Эдуард Акулін, Галіна Дубянецкая, Сяргей Сяс. Дарэчы, за апошнія чатыры гады выйшла дзевяць кніжак перакладаў украінскай паэзіі па-беларуску і наадварот. Тры з іх належаць пяру Валерыя Стралко, сярод якіх апошні рэліз “Новай зямлі” Якуба Коласа. Актыўнай перакладчыцай дзейнасцю займаецца і Эдуард Акулін, які рыхтуе да выхаду анталогію украінскай паэзіі “Украінскі майдан”, куды ўвайшлі вершы ста леп-

шых паэтаў мінулага стагоддзя: ад геніяльнага Уладзіміра Сасюры да Алесі Мудрак.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Ігар Ліхавы, які, дарэчы, пэўны час працаваў у музеі Тараса Шаўчэнкі ў Каневе, адзначыў: «Кожная нацыя мае свайго правадыра: воіна, палітыка ці рэлігійнага дзеяча. А ў украінцаў сталася так, што бацькам сучаснай нацыі стаў Тарас Шаўчэнка — паэт, пісьменнік, мастак.» Сапраўды, Дзень Незалежнасці Украіны заўсёды атаясамляецца з Днём Тараса Шаўчэнкі і традыцыйна адзначаецца ў Мінску ўскладаннем кветак ля манумента пісьменніку, да якога ўсіх прысутных запрасіў Ігар Ліхавы.

Асаблівай адметнасцю вечарыны стала выступленне народнага хору ўкраінскай песні “Крыніца”. Удзельнікі калектыву пазнаёмілі ўсіх прысутных з сапраўднай народнай песняй.

П. ХАДЭЛІК

На здымку: выступае хор «Крыніца».

Фота аўтара

АБСЯГІ

У гонар паэта

Бялынічы. У раёне ўмеюць шанаваць і берагчы памяць пра знакамітых землякоў, людзей, якія сваёй дзейнасцю і апантанасцю зрабілі значны ўнёсак у нацыянальную культурную, літаратурную, навуковую, гаспадарчую і іншыя сферы жыцця. Прыкладам пазт Віктар Хаўратовіч.

Нядаўна на пасяджэнні райвыканкама прынята рашэнне ўсталяваць памятную дошку на доме ў Бялынічах, дзе працяглы час жыў вядомы пісьменнік-зямляк, аўтар паэтычных зборнікаў “Сонца на кельме”, “Зямныя колеры і гукі”, шматлікіх публікацый у раённым, абласным і рэспубліканскім друку.

Доўгі час В. Хаўратовіч узначалваў літаб’яднанне “Натхненне”, якое больш як паўстагоддзя дзейнічае пры бялыніцкай райгазэце “Зара над Друццю”. І менавіта падчас яго кіравання “Натхненне” дасягнула найбольшага росквіту, пакінула значны след у літаратурным руху Магілёўшчыны.

Адкрыццё памятнай дошкі Віктару Хаўратовічу, які пайшоў з жыцця ў кастрычніку 1991 года, стане не толькі данінай памяці і павагі пісьменніку, але і значнай падзеяй у культурным жыцці Бялынічыны.

Міхась КАРПЕЧАНКА

Вясковія таленты

Спорава. Гэтая вёска добра вядомая ў Бярозаўскім раёне. Тут жыве шмат людзей, якія хораша спяваюць і ўмеюць жартаваць. Нездарма ў Спораве двойчы праводзіўся абласны фестываль гумару.

Вызначаецца вёска яшчэ і тым, што 30 гадоў таму пры мясцовым сельскім ДOME культуры быў створаны ансамбль народнай песні “Спораўчане”, які ведаюць далёка за межамі раёна. Удзельнікі калектыву на высокім узроўні выконваюць песні беларускіх і рускіх аўтараў, прыпеўкі, гумарыстычныя нумары. Яны заўсёды ўдзельнічаюць у раённых і абласных фестывалях і іншых мерапрыемствах.

Сярод салістаў — Алена Жуковіч, Марыя Паўлавец, Марыя Пракурат, Іван Тарасюк... За апошнія гады склад ансамбля значна памаладзёў: далучыліся маладыя хлопцы і дзяўчаты — большасць з сельгаспрадпрыемства “Спорава”.

Зараз калектыў працуе над адказнай канцэртнай праграмай і ў хуткім часе будзе трымаць экзамен на званне “народны”.

Іван АСКІРКА

Музай знітаваныя

Іванова. Даўняе сяброўства звязалася ў нашага самадзейнага кампазітара Валяніна Перапелкіна з вядомымі беларускімі паэтамі Нінай Мацяш і Васілём Жуковічам. Яно вылілася ў цёплым сустрэчы, якія адбыліся спачатку ў Белаазёрску, дзе жыве Ніна Мацяш, а потым — у чацвёртай Іванаўскай школе.

З сумеснымі творами В. Перапелкіна і Н. Мацяш нашы гледачы пазнаёміліся каля 10 год таму на музычным спектаклі “Краіна — Белы Свет” паводле казкі пісьменніцы, дапоўненай спецыяльна для ўзростага тэатра СШ № 4 вершамі і песнямі. Удаля прэм’ера натхніла на далейшае супрацоўніцтва. Музычны спектакль “Маленькі прынец”, для якога было напісана спецыяльнае лібрэта Нінай Мацяш, пры таленавітай рэжысуры Анжэлы Сацуты, стаў наступным крокам творчага дуэта ўжо ў новым жанры — песенным. А вось з Васілём Жуковічам, які адначасова сябраў і з Нінай Мацяш, пазнаёміў апантаннага кампазітара наш зямляк Леанід Нікольскі, саліст Ансамбля песні і танца Узбоеных Сіл Рэспублікі Беларусь. З таго часу таксама мінула каля 10 год. Вынікам творчага сяброўства сталі песні “У той краіне далёкай”, “Першае прызнанне”, “Мы не пара”, “Два колеры”, жартоўная песня “Дзед і ўнук” ды іншы.

Марыя ГАРУПА

Паўстанню прысвечана

“Мы хацелі быць вольнымі і за вольнасць быць удзячнымі сабе...”

(Дэлегат Урада РП, віцэ-прэм’ер Ян С. Янкоўскі “Собаль”, радыё-прамова 1. IX. 1944 г.)

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі пры падтрымцы Польскага інстытута ў Мінску адкрылася мемарыяльная выстаўка “Дні паўстання — Варшава 1944”. Варшаўскае паўстанне 1944 года — адна з найбольш важных і драматычных старонак у гісторыі не толькі Варшавы, але і ўсёй Польшчы. Яно было кульмінацыйным момантам вялікай ваеннай аперацыі Арміі Краёвай пад назовам “Навальніца” (“Burza”), якая ад студзеня да лістапада 44-га астапіла большасць земляў II Рэчы Паспалітай.

Першага жніўня 1944 года ў барацьбу за сталіцу ўключылася больш як трыццаць тысяч слаба ўзброеных салдат Арміі Краёвай Варшаўскай Акругі. Сярод іх былі прадстаўнікі амаль усіх падпольных арганізацый, якія прызнавалі легальны Польскі Урад у Лондане, а таксама

яго ваеннае і грамадзянскае прадстаўніцтва ў краіне.

Выстаўка, прысвечаная Варшаўскаму паўстанню і падрыхтаваная з нагоды яго 63-годдзя, мае сімвалічнае вымярэнне. Прадстаўлены тут паняцці-сімвалы асабліва выразна і поўна характарызуюць гэту падзею. Чарговыя дні барацьбы — не толькі збройнае высілак амаль 50 тысяч добраахвотнікаў-паўстанцаў, якія адзначылі свой баявы шлях мужнасцю, адвагай і самаахвярнасцю. Гэта таксама дапамога часцей Арміі Краёвай, якая прыбывала з розных бакоў, нават з Навагрудчыны; гэта і змарнаваная дапамога арміі Берлінга, палеглай у Чарнякове, і адсутнасць дапамогі з боку саюзнікаў.

Урэшце, гэта сумесны высілак жыхароў польскай сталіцы, які надаў глыбокі сэнс паняццям “салідарнасць”, “гераізм”, “ахвярнасць”. Менавіта ім — каля 180 тыс. забітых і закатаваных варшавянаў, 18 тыс. палеглых салдат-паўстанцаў — аддае даніну пашаны зладкаваная выстаўка.

В. К.

Беларусь з вышыні птушынага палёту

У Брамнай вежы Мірскага замка адкрылася выстава фотаздымкаў “Нечаканая Беларусь” аднаго з найбольш таленавітых фатографіў нашай краіны Сяргея Плыткевіча. Асабліва вясць фотаздымкаў у тым, што яны рабіліся “з вышыні птушынага палёту”. Сяргей здымаў краявіды Беларусі з верталёта ці самалёта. Фатограф знаходзіў такі ракурс, што здымкі нібы ператвараліся ў жывапісныя работы. Так, звычайны паўвостраў з рознакаляровымі дрэвамі на ім — нагадвае галаву чарапахі, а рэльефнае пабярэжжа возера з вышыні ўяўляецца мужчынам з цыгарэтай... Сапраўды неверагодна прыгожыя краявіды, якія нельга заўважыць з зямлі, Сяргей Плыткевіч прадэманстраваў у сваіх 72 работах, якія з’явіліся падарункам Мірскаму замку.

Уладзімір ПАДАЛЯК, студэнт журфака БДУ

Легендарны князь — у Полацку

У Дзень ведаў у старажытным Полацку, на перакрываванні вуліц Еўфрасіні Полацкай і Кастрычніцкай, урачыста адкрыты помнік князю Усяславу Чарадзею, за гады праўлення якога (1044—1101) Полацкае княства дасягнула найбольшага росквіту і магутнасці.

Да слова, помнік створаны на спонсарскія сродкі і ахвяраванні грамадзян. Мастацкая кампазіцыя ў выглядзе вершніка адліта ў Мінску на прадпрыемстве “Ліцейны двор”, а яе аўтар — сталічны скульптар Аляксандр Прохараў.

В. К.

Нядаўна прайшла вечарына, прысвечаная Дню Незалежнасці Кыргызскай Рэспублікі.

Чакаем вас, Айтматаў!

Свае творчыя віншаванні на паснаццацігоддзе маладой дзяржавы адрасавала віртуозная піяністка, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ірына Шуміліна. Спявачка Бедзяржфілармоніі Вікторыя Казакевіч парадавала прысутных рамансамі “Чакаю адказу” і “Гарадскому хлопцу”. А ансамбль “Чысты голас” у знак павагі да братняга народа выканаў песню на кыргызскай мове.

Старшыня праўлення аб’яднання “Беларусь—Кыргызстан” Мікалай Чаргінец адзначыў высокую актыўнасць супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі на палітычным і эканамічным узроўнях, але не на літаратурнай ніве. Як пісьменнік, ён пажадаў большага развіцця культурных сувязяў і плённай сумеснай працы літаратараў.

У сваю чаргу Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кыргызскай Рэспублікі Лідзія Іманаліева запрасіла беларускіх спецыялістаў, якія выдудць даследванні фальклору свайго народа, у Бішкек — сталіцу нацыянальных эпісаў. А таксама ад імя пасольства паабяцала паспрыяць візіту пісьменніка Чынгіза Айтматава ў нашу краіну.

Ян АКУЛІН

Наваселле архіва

У апошні каляндарны дзень лета адбылося афіцыйнае адкрыццё Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь (НАРБ): на працягу года здзейснены яго пераезд у будынак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. **Перамяшчэнне архіва завяршылася раней акрэсленага тэрміна дзякуючы дапамозе Міністэрства абароны нашай краіны: архівістам актыўна садзейнічалі салдаты і афіцэры, воінскімі часцямі прадстаўляліся транспартныя сродкі...**

Трэба адзначыць, што работа НАРБ падчас пераезду амаль не прыпынялася, за выключэннем чытальнай залы. Прымаліся заявы грамадзян, выконваліся сацыяльна-прававыя і тэматычныя запыты, праводзілася апрацоўка дакументаў устаноў — крыніц камплектавання архіва. І вось з 3 верасня чытальная зала Нацыянальнага архіва пачала прымаць даследчыкаў.

Наведвальнікі могуць ацаніць не толькі дызайн памяш-

канняў унікальнага будынка: за непрацяглы час адбылося тэхнічнае пераабсталяванне архіва. Кожны супрацоўнік забяспечаны камп’ютарам, які падключаны да агульнай сеткі. Новая сістэма дазваляе аператыўна абменьвацца інфармацыяй, хутчэй ажыццяўляць пошук патрэбнага дакумента. У чытальнай зале з’явіліся новыя апараты для чытання мікрафільмаў.

Два высокавытворчыя сканеры, апошніяе набыццё архіва, даюць магчымасць эфектыўна вырашаць задачы па забеспячэнні захоўвання важных матэрыялаў. Гэтыя унікальныя машыны дазваляюць ствараць лічбавыя копіі шляхам ашчаднага “бескантактнага” сканіравання. У перспектыве копіі асабліва каштоўныя і запатрабаваныя дакументаў будуць выдавацца для працы з імі. У першую чаргу для сканіравання вызначаны матэрыялы партызанскіх брыгад і атрадаў, якія дзейнічалі на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

В. ЗАЯЦ

**15 верасня —
Дзень
бібліятэк**

Сейбіты разумнага, вечнага...

Кожнаму чалавеку давогзіцца карыстацца паслугамі бібліятэкі. Зойдзеш, возьмеш патрэбную кнігу і не задумваешся, колькі людзей пакапацілася пра тое, каб неабходнае нам выданне з'явілася на паліцы. Мне давалося не толькі пазнаёміцца з працай бібліятэк як чытачу, але і пабачыць шмат чаго, так як мовіць, знутры. Дзеля гэтай мэты спецыяльна выбрала сельскія бібліятэкі, бо ведаю, што для вясковага жыхараў бібліятэка не проста месца выдачы кніг, а часам самы сапраўдны цэнтр культурнага жыцця.

членаў клуба і гасцей арганізуюць лекцыі, запрашаюць дактароў розных спецыяльнасцяў, а таксама фітатэрапеўтаў, гамеапатаў, народных лекараў.

Сярод чытачоў бібліятэкі ёсць і такая катэгорыя, якая патрабуе асаблівай увагі і клопату. Для састарэлых людзей і інвалідаў існуе спецыяльная праграма "Міласэрнасць". Супрацоўнікі бібліятэкі наведваюць такіх чытачоў дома і прыносяць ім кнігі, перыядычныя выданні. За такое дбанне і падзяка асаблівая. "Калі бачыш у вакач гэтых людзей радасць, то яшчэ больш разумеш, наколькі важную справу робіш!" — прызнаюцца бібліятэкары.

На некаторы час наша размова прыпынілася, бо ўтварылася чарга чытачоў. Пакуль бібліятэкары былі занятыя абслугоўваннем наведвальнікаў, я папрасіла прагледзець апошні нумар "ЛіМа", які павінен быў выйсці ў той дзень.

— Прабачце, але некалькі апошніх нумароў газеты на руках, — адказала бібліятэкар. — У нас наогул асаблівай папулярнасцю карыстаюцца беларускія перыядычныя выданні. Ёсць сем'і, якія кожны раз спецыяльна прыходзяць па "ЛіМ", "Культуру" і літаратурныя часопісы.

Шчыра кажучы, было вельмі прыемна гэта пачуць. Замест газеты я пагартала "Летапісы Мінскай раённай цэнтральнай бібліятэкі" за апошнія гады, дзе змешчана шмат цікавай інфармацыі і фотаздымкаў.

Дзякуючы цеснаму супрацоўніцтву з дзіцячымі садкамі і школамі, з'явілася шмат маленькіх чытачоў. А створаныя клубы па інтарэсах прывабляюць больш старэйшых наведвальнікаў. Выступленні нашых пісьменнікаў і паэтаў таксама прыцягваюць увагу насельніцтва, спрыяюць таму, што людзі часцей заходзяць у кніжную скарбніцу ды чытаюць новыя кнігі, перыёдыку. А фонды бібліятэк багатыя, здольныя задаволіць патрэбу любога наведвальніка.

Вельмі прыемна адзначыць, што сёння чытач вяртаецца ў бібліятэку. І нас, беларусаў, па-ранейшаму можна з гонарам называць адной з самых адукаваных нацый, для якой кніга — сапраўдны скарб.

**Кацярына
ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ**

На здымках: дырэктар МРЦБ Галіна Казловіч; у дзіцячай зале.

Фота аўтара

прыгажосцю аздаблення. Асабліва хочацца адзначыць высокі прафесіяналізм супрацоўнікаў, іх увагу да чытача і любоў да сваёй працы. Бібліятэкі цесна супрацоўнічаюць са школамі і дзіцячымі садкамі. Усё робіцца для таго, каб павялічыць колькасць наведвальнікаў, з маленства фарміраваць густ чытачоў і папулярна чытаць сучасную беларускую літаратуру. З гэтай мэтай наладжваюцца сустрэчы з пісьменнікамі і паэтамі, ствараюцца разнастайныя аб'яднанні па інтарэсах. У Мінскай раённай цэнтральнай бібліятэцы працуюць тры клубы. Адзін з іх мае рамантычную назву "Летавіца" — так у славянскай міфалогіі называецца дух світанку. Клуб, створаны ў 2000-м годзе, аб'ядноўвае маладых аматараў літаратуры

і паэтычнага слова. Кіруе "Летавіцай" Наталля Няхай, якой удалося разгледзець сярод звычайных наведвальнікаў бібліятэкі таленавітых аўтараў. Актыў клубу складаецца з дзевяці чалавек. Яны збіраюцца разам, каб паслухаць новыя вершы сяброў, падзяліцца сваімі творчымі набыткамі і пачытаць сучасныя беларускія паэты. "Летавіца" наладжвае і буйныя мерапрыемствы, асноўныя з якіх прысвячаюцца юбілеям пісьменнікаў і паэтаў.

Асаблівы гонар удзельнікаў літаратурна-паэтычнага клуба — зборнікі вершаў, выдадзеныя намаганнямі супрацоўнікаў тут жа, у бібліятэцы. Давалося пабачыць кнігі рознай тэматыкі: і зборнік "На крылах буслоў", прысвечаны шасцідзясяцігоддзю вызвалення

Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, і кнігу лірыкі аднаго з членаў "Летавіцы" — Генадзя Сямашкі.

Асаблівую ўвагу бібліятэка надае маленькім чытачам. Для дзяцей створаны экалагічны клуб "Крынічка", які працуе з 1997 года. Кіруе аб'яднаннем Айгуль Балан. Праз гульні, гутаркі, займальныя ўрокі, падарожжы ды іншыя формы работы яна стараецца данесці да дзяцей усю важнасць клопату чалавека пра прыроду. У зале аформлены выдатныя куткі, які сімвалізуе адраджэнне жыцця пасля чарнобыльскай катастрофы. Гэты праект адзудмы і да поўнага выканання — праца бібліятэкараў. Яшчэ адна выдатная ідэя экалагічнага клуба "Крынічка" — стварэнне "Кнігі скаргаў жывёл і раслін". Кніга складаецца з малюнкаў і лістоў, напісаных дзецьмі ад імя прадстаўнікоў нашай флоры і фаўны. Калі чытаеш пранікнёныя радкі, напісаныя дзіцячым почыркам, разумеш, наколькі важная і карысная дзейнасць экалагічнага клуба.

Не абмінулі ўвагай і людзей больш старэйшага ўзросту. З 1997 года ў бібліятэцы існуе клуб "Біруза", якім кіруе Зоя Ратунова. Мэтай аб'яднання, якое налічвае дзевятнаццаць удзельнікаў, з'яўляюцца сустрэчы з цікавымі людзьмі, чый прафесійны і асабісты вопыт мог бы стаць карысным для ўмацавання здароўя. Для

Паказаць усю важнасць работ сельскіх бібліятэк ласкава пагадзілася Галіна Казловіч — дырэктар Мінскай раённай цэнтральнай бібліятэкі, якая размяшчаецца ў пасёлку Міханавічы. Аб працы бібліятэкараў Галіна Аляксандраўна распавядала з асаблівым натхненнем. Ды як інакш, калі сама працуе ў Мінскай раёне вось ужо трыццаць пяць гадоў і пяцінаццаць з іх кіруе бібліятэкамі раёна, якіх на сённяшні дзень налічваецца аж сорок. Энергічная, апантаная сваёй справай дырэктар стварыла выдатны калектыў.

— Кожны супрацоўнік — сапраўдны майстар сваёй справы, — распавядае Галіна Аляксандраўна, — усё, што зроблена ў бібліятэках і на тэрыторыях, якія да іх адносяцца, — наша праца.

Раённая цэнтральная бібліятэка абслугоўвае дзве з паловай тысячы чытачоў на год, пастаянна абнаўляецца кніжны фонд, добра ідуць справы ў сферы платных паслуг. Так, за сем месяцаў гэтага года з камерцыйнага кніжнага фонду і ксеракапіравальных паслуг бібліятэкі Мінскага раёна атрымалі амаль восем мільёнаў рублёў, на якія па заяўках чытачоў былі закуплены новыя кнігі.

— Проста выдатна, што сёння дзяржава падтрымлівае нашы бібліятэкі, выдаткоўваючы сродкі на набыццё кніг і сучаснай тэхнікі, на рамонт і мэбляванне памяшканняў, — адзначае Галіна Аляксандраўна. — Асаблівую падзяку за падтрымку бібліятэк раёна хацелася б выказаць начальніку аддзела культуры Сяргею Шаблюку.

Падтрымка і дапамога дзяржавы ды плённая праца бібліятэкараў даюць свае вынікі. Чатыры сельскія бібліятэкі, якія мы наведалі, у Міханавічах, Круціцы, пасёлку Лясным і Астрашыцкім гарадку прыемна здзівілі ўтульнасцю, багаццем кніжных фондаў,

З кнігай — да прыгожага, да ідэалу

Сёння бібліятэкі ўносяць значны ўклад у інфармацыйна-прафілактычную работу, якая праводзіцца сярод моладзі па самых актуальных і набалелых праблемах сучаснасці — наркаманіі, ВІЧ-інфекцыі.

Кожны год Зэльвенская цэнтральная бібліятэка рыхтуе масавыя мерапрыемствы для вучняў-старшакласнікаў школ пасёлка. Яны праводзяцца ў форме тэатралізаваных прадстаўленняў, гульняў, трэнінгаў, віктарын. Пры гэтым улічваецца галоўны аспект уздзеяння на пачуцці маладых людзей — эмацыянальны: тады дзеці надойта памятаюць пра небяспеку вышэй названых хвароб.

Пры падрыхтоўцы матэрыялаў бібліятэкары бяруць за аснову сучасную беларускую літаратуру, зрабіўшы аналіз-разважанне пра маральна-этычныя праблемы, якія ўзнікаюць у грамадстве. Чаму? Таму што мастацкая літаратура валодае вялікай сілай уздзеяння. Варта ўспомніць, як многія творы савецкай літаратуры накіроўвалі чытача да прыгожага, да ідэалу, многія стараліся ва ўсім пераймаць любімых герояў. Хіба не здзіўлялі сваёй праўдзівасцю героі "Палескай хронікі" Івана Мележа, "Ціхага Дона" Міхаіла Шалахава, "Васіля Цёркіна" Аляксандра Твардоўскага? Яны станюча ўплывалі на фарміраванне асобы чалавека.

Ці знойдем мы сёння, звярнуўшыся да беларускай літаратуры апошніх двух дзесяцігоддзяў, хоць адзін твор вялікага эпічнага жанру, герой якога быў бы прыняты сэрцам сучаснага чытача, чые паводзіны ён хацеў бы пераняць? Вядома, ёсць. У іх ліку аповесці Т. Бондар "Матылькі", А. Бахарэвіча "Ацалелы", А. Разановіча "Аб чым іграе піяніст", п'еса А. Федарэнкі "Багаты квартал", героі якіх разважаюць пра сэнс жыцця.

Многія творы прымушаюць нас задумацца пра сваё прызначэнне на зямлі, схіляюць да перасэнсавання уласнага жыцця.

Адным з найцікавейшых сучасных беларускіх пісьменнікаў лічыцца сёння Юры Станкевіч. Яго называюць бунтаўшчыком грамадскага спакою, разбуральнікам стэрэатыпаў звычайнай свядомасці. З імем Станкевіча ў беларускую прозу ўваходзяць новыя тэмы. У іх ліку — тэма наркаманіі, якая набыла актуальнасць. Пісьменнік выбраў мала характэрны для беларускай літаратуры жанр містычнай аповесці. Амаль усе яго героі — людзі з разбураным інстынктам самазахавання.

А цяпер давайце паспрабем пагледзець, перагарнуўшы старонкі сучаснай мастацкай літаратуры, на ўзаемаадносіны мужчыны і жанчыны ў сям'і. Са старонак твораў на нас "дычае" "новая мараль", "новая эстэтыка". Многія пісьменнікі свядома ці несвядома ўдзельнічаюць у прапагандзе распаду сям'і, у выхаванні новага "звышчалавека", свабоднага ад усякага роду маральных забарон і абавязкаў перад іншымі людзьмі.

Ва ўсе часы маральнае і фізічнае здароўе нацыі залежала ад духоўнага аблічча жанчыны — кожная эпоха

адлюстроўвала свой ідэал жанчыны, жаночай прыгажосці. Савецкая літаратура, у тым ліку і беларуская, падарыла свету цэлую галерэю жанчын-эмансіпатак.

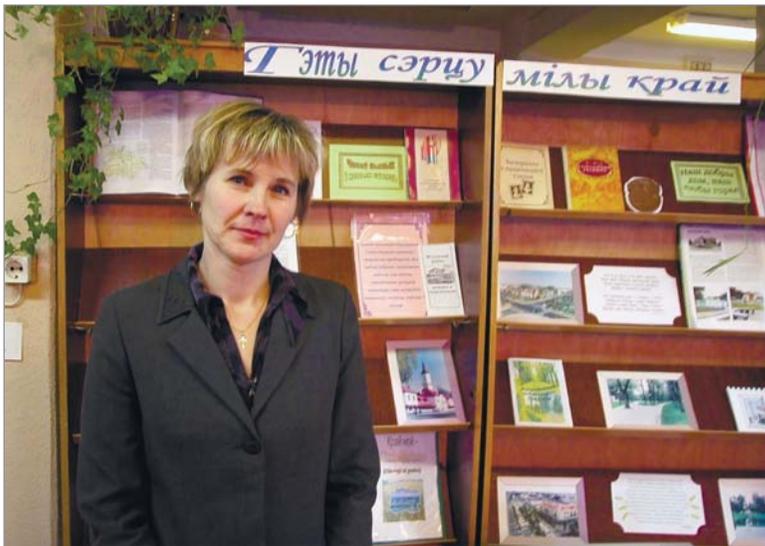
Постсавецкая мастацкая літаратура пайшла яшчэ далей, адмовіўшыся ад хрысціянскіх адносін да жанчыны. У ёй мы часта сустракаем вобразы "страшных" жанчын, знешне рэспектабельных, дасціпных, прыгожых, але амаль поўнаасцю пазбаўленых літасці, спачування, міласэрнасці.

Чытаючы творы класікаў сусветнай літаратуры і сучаснікаў, давайце будзем рабіць правільныя высновы, вучыцца даbru, умемно весці сябе прыстойна, пераймаць усё станоўчае, ад чаго будзем узбагачацца маральна і духоўна. Давайце будзем памятаць (пра гэта сведчыць гісторыя): дзяржавы, дзе сталі ўладарыць падобныя да сучасных норавы — ідэі жывёльнага партнёрства, культ палавых асалоў — непазбежна гінулі. З вучэння Хрыста вынікае, што там, дзе адбываецца падмена духоўных каштоўнасцей матэрыяльнымі, немінуча ідзе разбурэнне...

Давайце будзем памятаць, што менавіта на хрысціянскай этыцы засноўваліся найталенавіцейшыя класічныя творы літаратуры, якія распавядалі пра сямейнага чалавека, пра праваслаўныя традыцыі сям'і, вернасць, давер і ўзаемны клопат. Калі мы будзем прытрымлівацца гэтага, то станем чысцейшымі душой, узбагацімся маральна і духоўна.

**Валянціна МАСЮК,
загадчык аддзела абслугоўвання
Зэльвенскай цэнтральнай бібліятэкі**

Шклоўская цэнтральная раённая бібліятэка, якую ўзначальвае Тамара Мінкіна, абслугоўвае больш як пяць з паловай тысяч чытачоў горада як стацыянарна, так і па месцы жыхарства і працы. Для чытачоў з абмежаванымі магчымасцямі арганізавана абслугоўванне кітамі на даму. Адным з прыярытэтных напрамкаў работы бібліятэкі з'яўляецца краязнаўчая дзейнасць, а задача зберажэння культурна-гістарычнай спадчыны для будучых пакаленняў — асноўная ў дзейнасці ўстановы. На працягу многіх гадоў вядзецца карпатлівая работа па зборы і сістэматызацыі краязнаўчых матэрыялаў. Супрацоўнікі бібліятэкі бралі актыўны ўдзел у зборы звестак для кнігі "Памяць" Шклоўскага раёна, працавалі на працягу некалькіх месяцаў у ваенным архіве горада Падольска.

рэалізацыі святаў, падбіраюць сцэнарныя матэрыялы. Метадычным адрэзам выдадзены тэматычныя сцэнарна-бібліяграфічныя буклеты "Ад Ражаства да Вадохрышча", "Паэтыка вясны: вясенні перыяд беларускага народнага календара", "Каляндарная лірыка лета", "Восеньскія свята".

Шмат увагі надаецца работнікам метадычнай службы райбібліятэкі вучобе кадраў па п'ятнаццаці краязнаўчай дзейнасці. Ва ўстанове праводзяцца метадычныя дні, "круглыя сталы", сумесна з адрэзам культуры ладзяцца семінары-практыкумы: "Краязнаўчая дзейнасць як сродак нацыянальнага адраджэння", "Выкананне раённай праграмы "Развіццё культуры Шклоўскага раёна", "Бібліятэчнае краязнаўства: ад пошукаў страчанага да адраджэння", "Сельская бібліятэка — творчая лабараторыя па адраджэнні і зберажэнні народнай спадчыны". Абагульнены вопыт работы па краязнаўстве сельскіх бібліятэк і выдадзены буклеты "Люблю мой край, старонку гэту" (в. Чарнаручча), "Вяртанне да вытокаў" (в. Кучарына), "Дом, дзе акрыляецца душа" (в. Старыя Стайкі)...

Штогод супрацоўнікі бібліятэкі і РДК бяруць удзел у аглядзе-конкурсе метадычных службаў "Праз вучобу да майстэрства". У рамках конкурсу праводзіліся паказальныя мерапрыемствы па краязнаўстве "Крыніцы роднай зямлі", "Сучасныя мадэлі і тэхналогіі развіцця народнай творчасці", на якія запрашаліся не толькі работнікі ўстаноў культуры, але і жыхары горада. Напярэдадні аднаго з іх сярод чытачоў цэнтральнай райбібліятэкі мела месца анкета-апытанне "Сучасны стан традыцыйнай мастацкай культуры Шклоўшчыны" — каб атрымаць звесткі пра веды жыхароў самабытнай творчасці беларусаў. Вынікі апытання абмяркоўваліся падчас кірмашу "Рамесленая слабада".

Адным з напрамкаў краязнаўчай дзейнасці быў збор матэрыялаў па гісторыі бібліятэкі. Работа вялася на працягу трох гадоў. Па звесткі супрацоўнікі звярталіся ў рэспубліканскі і абласны архіў, запрашаліся інфармацыя з нацыянальнай і абласной бібліятэк, працавалі з дакументамі архіва раённай бібліятэкі. Адыбалі сустрэчы з ветэранамі бібліятэчнай справы А. Давідовіч, В. Сімановіч, В. Івашнёвай, М. Крупенька, у час якіх запісаліся іх успаміны з гісторыі развіцця ўстановы, збіраліся фотаздымкі. Як вынік — атрымаўся змястоўны альбом, на старонках якога можна азнаёміцца з гісторыяй Шклоўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, прадстаўленай у фактах і асобах.

Адным словам, праведзена вялікая работа. Але, як кажуць, жыццё працягваецца — будзе працягвацца і гісторыя роднага краю, гісторыя бібліятэчнай дзейнасці.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Летапіс малой радзімы

Сёння бібліятэку можна назваць цэнтрам гістарычнай памяці, своеасаблівай энцыклапедыяй роднага краю. Тут прадстаўлены краязнаўчы фонд літаратуры (значнае месца ў ім адводзіцца матэрыялам з перыядычных выданняў, ксеракопіям архіўных дакументаў), які знайшоў поўнае адлюстраванне ў краязнаўчай картатэцы. У бібліятэцы створаны шматлікія прэс-дасье, альбомы, папкі. Прыкладам, тэматычнае дасье "Гісторыя Шклова" прадстаўлена ў чатырох альбомах і змяшчае матэрыялы з гісторыі горада, Шклоўскага графства, фотаздымкі. Пра памятнае мясціны распавядае альбом "Помнікі раскаваюць". "Край мой Шклоўшчына" ўключае звесткі з гісторыі мясцовасці, пра культурныя помнікі, пра жывёльны і раслінны свет. Успаміны ветэранаў ды гераічнай барацьбы землякоў у гады Вялікай Айчыннай вайны асветлены ў альбомах "Памятае зямля герояў сваіх", "Яны вызвалілі Шклоўшчыну", "Баявыя дзеянні, баявыя эпізоды". Пра знакамітых асоб можна даведацца на старонках "Славутых землякоў".

У бібліятэцы вядзецца вялікая работа па папулярызацыі народных промыслаў і рэмістваў. Інфармацыя пра землякоў-умельцаў у розных жанрах народнай творчасці знаходзіцца ў альбоме "Жывыя крыніцы творчасці", дзе разам з прадстаўленнем майстроў — фотаздымкі з персанальных выставак і экспазіцый твораў, якія ладзіліся ў бібліятэцы.

Цікавае ў чытачоў выклікае і маляўнічы буклет-фотанавела "Наш добры дом, любімы горад". Яго старонкі — своеасаблівая вандроўка па вуліцах горада, славутых куточках, а фотакарткі ў буклеце суправаджаюцца радкамі з вершаў пра родны горад шклоўскіх паэтаў.

Усе названыя матэрыялы складаюць аснову краязнаўчага фонду бібліятэкі і карыстаюцца вялікім попытам у наведвальнікаў устаноў. З іх дапамогай бібліятэкары праводзяць разнастайныя мерапрыемствы, што датычацца краязнаўчай тэматыкі. Ва ўстанове таксама аформлены адпаведны куток з кніжнымі выстаўкамі: "Шклоўшчына — наша слава і гонар", "Пакуль у душы не высохла крыніца..."

Укараненне новых тэхналогій дазволіла лепш арганізаваць работу бібліятэкі ў гэтым кірунку. Чытачы могуць карыстацца не толькі друкаванымі выданнямі, але і знаёміцца з матэрыяламі электронных баз дадзеных. Так, звесткі пра родны край можна знайсці з дапамогай электроннай краязнаўчай картатэкі, а таксама ў паўнацэставых электронных (і друкаваных) базах дадзеных "Зямля нашых продкаў: Шклоўскі раён", "Славутыя землякі", "Эканоміка раёна".

Цікавыя матэрыялы пра прыродную спадчыну роднага краю сабраў у Цэнтры экалагічнай культуры і інфармацыі "Эка", які створаны ў чыгальнай зале два гады таму. Тут прадстаўлена электронная база "Прырода роднага краю". Супрацоўнікамі метадычнага адрэза складзены тэматычны буклет "Чырвоная кніга Шклоў-

скага раёна", у якую ўвайшлі жывёлы і расліны, якія сустракаюцца на Шклоўшчыне і знаходзяцца пад пагрозай знікнення. Пазнавальнымі і змястоўнымі атрымалася буклеты пра помнікі прыроды нацыянальнага значэння "Ніжнінскі роў. Лысая гара", "Алеямі старога парку", тэматычны буклет "Помнікі прыроды Шклоўшчыны" змяшчае інфармацыю пра заказнікі раёна.

Цікавымі атрымаліся матэрыялы конкурсу "Назвы роднай зямлі", які праводзіўся сярод бібліятэк раёна. Мэта конкурсу — актывіза-

на тэмы "З глыбіні стагоддзяў", "Незабыўнае", "Вёскі-юбіляры", "Знаёмцеся! Новая кніга". На раннім радзі транслююцца радыёхвілінкі "Весткі бібліятэкі", прайшоў цыкл перадач пад рубрыкай "З гісторыі вёсак Шклоўшчыны".

Усю работу па папулярызацыі спадчыны свайго краю бібліятэка вядзе ў цесным супрацоўніцтве з органамі мясцовага самакіравання, раённай інспекцыяй аховы прыроды і навакольнага асяроддзя, гісторыка-краязнаўчым музеем, Домам культуры, дзіцячай

ды", "З лёсам на ты", "Эх, путь-дорожка фронтовая..."

Актыўны ўдзел бралі бібліятэкары ў падрыхтоўцы і правядзенні свята "Шклоўшчына — наша слава і гонар", прысвечанага 80-годдзю раёна і юбілею горада. Супрацоўнікі былі ўдзельнікамі тэатралізаванага прадстаўлення з гісторыі Шклова ў эпоху Зорыча, разам з музейшчыкамі арганізавалі работу горада майстроў "І рук, і сэрца шчодры дар", дзе працавалі і дэманстравалі свае творы народныя майстры раёна ў розных жанрах: ткацтва, вышыўка, вязанне, саломпяцтва, разьба па дрэве і г.д.

Вялікай папулярнасцю ў насельніцтва карыстаюцца вечары-сустрэчы, вусныя часопісы, чытацкія канферэнцыі, якія садзейнічаюць вывучэнню культурных традыцый і гісторыі Шклоўшчыны. Пастаяннымі сталі ў бібліятэцы літаратурныя і музычныя гасцеўні, сустрэчы з цікавымі людзьмі: літаратарамі, мясцовымі ўмельцамі, спецыялістамі розных галін. Добрыя ўражанні пакінулі чытачам сустрэчы з паэтам-земляком А. Жыгуновым "Пагавары са мной пра восень...", літаратурны вечар да юбілею Л. Анціпенкі "Пад засенню паэзіі". Але самым значным мерапрыемствам стала прэзентацыя кнігі "Голас майго краю", у якой змешчаны вершы лепшых паэтаў раёна.

Традыцыйна ў цэнтральнай бібліятэцы праводзяцца Тыдні беларускай кнігі, адзін з дзён якога заўсёды прысвечана літаратурнай старонцы роднага краю, прыкладам, да юбілею пісьменніка-земляка Я. Крупенькі "Ёсць у кожнага з нас незабыты маленства куток".

Шматлікую глядацкую аўдыторыю збіраюць фальклорныя свята, што ладзяцца сумесна ўсімі ўстановамі культуры горада: Каляды, Масленіца, Купалле... Бібліятэкары бяруць удзел у тэат-

Вялікай папулярнасцю ў насельніцтва карыстаюцца вечары-сустрэчы, вусныя часопісы, чытацкія канферэнцыі, якія садзейнічаюць вывучэнню культурных традыцый і гісторыі Шклоўшчыны.

цыя краязнаўчай дзейнасці культурных устаноў: работа па зборы звестак з гісторыі назваў мясцовасцей, населеных пунктаў паводле легенд і паданняў, вывучэнне, захаванне прыроднай спадчыны раёна ў якасці неад'емнай часткі гістарычнага і культурнага жыцця. Было сабрана шмат звестак пра паходжанне назваў вёсак, рэк, лясоў і г.д., а таксама фотаматэрыялы гэтых мясцовасцей. Апрацаваныя, яны пабачылі свет у выглядзе лістовак і буклетаў у серыі "Легенды і паданні роднага краю".

Цэнтр "Эка" не толькі прадстаўляе інфармацыю пра лекавыя травы краю, але і запрашае жадаючых адведаць духмянай гарбаты з гэтых зеляк у фіта-бары, які арганізаваны ў чыгальнай зале.

З мэтай інфарміравання чытачоў бібліятэка штоквартальна выдае універсальны інфармацыйны спіс краязнаўчых матэрыялаў "Што чытаць аб Шклоўскім раёне", выдаюцца рэкамендацыйныя спісы "Шклоўшчына: з гісторыі краю і лёсу людзей", "З гісторыі вёсак Шклоўшчыны", біябібліяграфічны спіс "Шклоўшчына літаратурная". Выдадзены лістоўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменнікаў-землякоў "Выдатны пісьменнік і чалавек" (У. Шыцік), "У тую чэрпаў сваё натхненне" (Я. Крупенька).

На старонках райгазеты "Ударны фронт" пастаянна друкуюцца матэрыялы пра работу бібліятэкі

школай мастацтваў, устаноўамі асветы і інш.

Асобнае месца сярод мерапрыемстваў краязнаўчага напрамку займаюць тэмы гераічнага мінулага краю. Традыцыйнымі ў бібліятэцы сталі вечары-сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, гадзіны мужнасці і патрыятычнай кнігі, тэматычныя вечарыны і літаратурна-музычныя кампазіцыі: "Мы маладыя душой", "З той далёкай вайны", "Каб помнілі". Гэтыя мерапрыемствы былі арганізаваныя сумесна з адрэзам сацыяльнага забеспячэння райвыканкама, БРСМ. На іх запрашаліся ветэраны вайны, старшакласнікі і навучэнцы СПТВ.

Разам з супрацоўнікамі краязнаўчага музея на базе выстаўкі-панарамы "Шклоўшчына ў гады ваеннага ліхалецця" праводзілася гадзіна патрыятызму "Пісьмы з фронту". Прадстаўляліся садацкія пісьмы-троххутнікі, а прысутным зачыталіся ўрыўкі з іх. Усё гэта садзейнічае пераемнасці пакаленняў, вучыць моладзь стойкасці і мужнасці, вернасці Радзіме.

Цікавыя мерапрыемствы ладзяцца ў клубе "Ветэран", работа якога арганізавана сумесна з раннім Домам культуры. Удзельнікі клуба — ветэраны вайны і працы. Пасяджэнні адбываюцца штомесяц у цёплай абстаноўцы за кубачкам гарбаты і праходзяць у рознай форме: гутаркі-разважанні, вечары паэзіі, музычныя гасцеўні: "Над намі міжвольны гады і няго-

Зацікавіў масквічоў

У Маскве, у Музеі экслібрыса, што знаходзіцца па вуліцы Пушчаная, 7, адкрылася выстава творчасці выдамага беларускага графіка Генадзя Грака. На ёй прадстаўлена каля 200 кніжных знакаў гэтага мастака, ілюстрацыі да вершаў Максіма Багдановіча, Уладзіміра Караткевіча, Ніла Гілевіча і іншых аўтараў, а таксама эстампы "Нацыянальная бібліятэка Беларусі", "Набарэжная Свіслачы", "Касціёл", "Слуцкая брама", пейзажы з серыі "Лагойскі край".

Творчасць нашага земляка ўжо добра вядома маскоўскім аматарам малой графікі. З ёй яны пазнаёміліся на аналагічнай выставе дзесяць гадоў таму. Распавядалася пра Генадзя Сцяпанавіча і ў чацвёртым нумары часопіса "Юноства" за гэты год. На вернісажы асабліва зацікавіла прысутных камп'ютэрная графіка, якой валодаюць яшчэ не многія з мастакоў. Шмат што на выставе блізкае менавіта масквічам. Гэта саітоў экслібрысаў на тэмы "Слова пра паход Ігаравы", твораў Аляксандра Пушкіна, Сяргея Ясеніна і г.д., створаныя нашым мастаком паводле заказаў, як расійскіх, так і беларускіх аматараў кніжных мініячур.

На асабліваці творчасці Генадзя Грака звярнулі ўвагу прысутных падчас адкрыцця выставы прэзідэнт Міжнароднага саюза аматараў кнігі Сяргей Есін і саветнік пасольства Беларусі ў Маскве Уладзімір Паўловіч. Гэтай падзеі Міжнародным саюзам аматараў кнігі быў выпушчаны маляўнічы буклет "Экслібрисы Геннадія Грака".

Пятро РАДЗЕЧКА

Сямейства «малютак»

Першая беларуская мініяцюрная кніга выйшла ў 1833 годзе ў Мінску — «Подарок благонравным ученикам и ученицам на новый 1834 год, или Нравоучительные детские повести, служащие к образованию ума и сердца». Фармат таго выдання — 98x33 міліметры. Аб'ём — 38 старонак.

ВОСПОМИНАНИЕ

Когда для смертного умолкнет шумный день
И на немые стогны града
Полупрозрачная налжет ночь тень,
И сон, дневных трудов награда,
В то время для меня влечется в тишине
Часы томительного бденья:
В безлестном ночном живей горит во мне
Огонь сердечной утраты,
Мечты влият в ум, подвластном тоской,
Теснится тужих дум кубиток;
Воспоминанье безмолвно предо мной
Свой длинный развивает свиток;
И, с отвращением читая жемчужно,
Я трепещу, и проклиная,
И горько жалею, и горько слезы лью,
Но строк печальных не смываю.

Ілюстрацыя са зборніка А. Міцкевіча і А. Пушкіна «Вершы на рускай мове».

Кніга захоўваецца ў Публічнай бібліятэцы імя М. Салтыкова-Шчадрына ў Санкт-Пецярбургу. Знаўца мініяцюрнай кнігі Беларусі, вядомы кнігалюб Васіль Вільтоўскі ў свой час у артыкуле «Беларуская мініяцюрная кніга» ў альманаху «Свіцязь» пісаў: «...актывісты Мінскай секцыі аматараў мініяцюрнай кнігі распукалі ў фондах Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У.І. Леніна дзве кніжачкі, выдадзеныя ў даваенны час. Кніга «XXIII Дзяржынская раённая канферэнцыя (3—7 мая 1930 г.)» выдадзена ў Гомелі ў 1930 г. У ёй усяго 29 старонак, фармат 70x97 мм, тыраж не пазначаны. Другая міні-кніга выдадзена ў Мінску ў 1932 г. пад назвай «Ударнікам бальшавіцкага друку» (на беларускай мове, тыражом 3000 экз.). Яе фармат 50x68 мм, у ёй 208 старонак...» Гэта — першыя мініяцюрныя кнігі, выдадзеныя ў Беларусі ў савецкі час.

У 1970—1990-я гады мода айчыннага кнігавыдання ў галіне

Сёлета ў Слоніме пачыла свет кніга паэта Сяргея Чыгрына «Лірыка». Фармат — 57x77 мм. Аб'ём — 56 старонак. Літаратурна-мастацкае выданне, як пазначана ў выхадных звестках, адрэдагаваў Мікола Канановіч. Камп'ютэрны набор ажыццявіў сам аўтар — Сяргей Чыгрын.

стварэння «малютак» пашырылася. Амаль усе народныя пісьменнікі Беларусі былі прадстаўлены чытачу ў мініяцюрнай кнізе: Пятрусь Броўка, Якуб Колас, Янка Купала, Максім Танк, Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч... А ўзгадаваў я пра гэта невыпадкава. Сёлета ў Слоніме пачыла свет кніга паэта Сяргея Чыгрына «Лірыка». Фармат — 57x77 мм. Аб'ём — 56 старонак. Літаратурна-мастацкае выданне, як пазначана ў выхадных звестках, адрэдагаваў Мікола Канановіч. Камп'ютэрны набор ажыццявіў сам аўтар — Сяргей Чыгрын. Карэктар — Ірына Беглік. У якасці ілюстрацый выкарыстаны рэпрадукцыі літаграфій вядомага мастака Уладзіміра Басальгі (серыя «Помнікі дойлідства Беларусі»). У выхадных звестках тыраж не пазначаны. Ці істотна гэта ў дадзеным выпадку і для мініяцюрнай кнігі ўвогуле? Як мне асабіста падаецца, паказчык тыражу — усё ж важная дэталі. Асабліва — для калекцыянераў мініяцюрнай кнігі і яе будучых даследчыкаў.

Між іншым, для параўнання хацелася б прывесці наступны прыклад. У 1993 годзе ў Мінску была выдадзена кніга твораў

А. Міцкевіча, А. Пушкіна «Вершы на рускай мове» (пазначана як выданне ў «Паэтычнай бібліятэцы часопіса «Гаспадыня»). Яшчэ адна пазнака тлумачыць характар выдання (цытую на мове арыгінала): «Кніга вышолнена і проработана акварелью вручную художником Энгелем Насибулыным. Переплетные работы Ореста Замятина. Тираж 50». У «томіку» — болей як 20 ілюстрацый. Аб'ём — 46 старонак. Фармат — 50x50 мм. Як бачым, выданне яшчэ мініяцюрнай за «Лірыку» Сяргея Чыгрына. Удакладненне выдавецкіх звестак (характар і прыналежнасць зборніка А. Міцкевіча і А. Пушкіна, тыраж) робіць «мінскую» кнігу падзей, нагадвае кнігалюбам пра яе вартасці з пункту гледжання паліграфічнага. Слонімскае выданне ў гэтым плане праіграе. Хаця і сам факт з'яўлення зборніка Сяргея Чыгрына «Лірыка» (на другой старонцы ёсць яшчэ наступная пазнака: «Вершы беларускага паэта пра каханне»), і змест, і макет, канцэпцыя кнігі не могуць не прыцягнуць увагу.

Так што, у шэрагу кніг паэта, перакладчыка, краязнаўчага пісьменніка Сяргея Чыгрына «Лірыка» — несумненна, вартасны набатак. Што да раней зробленага слонімскага літаратарам, то яшчэ ў 1993 і 1999 гадах ён выдаў кнігі вершаў «Шчырая Шчара» і «Горад без цябе». Абедзве — у Слоніме. Сяргей Чыгрын — аўтар краязнаўчых кніг «Янка Купала і Слонішчына» (1993), «Родам са Слонішчыны» (2003), «Пакліканьня на родны парог» (2005), «Чамяры і чамяроўцы» (2006), «У пошуках слонімскага скарбаў» (2007).

Але вернемся да кнігі А. Міцкевіча і А. Пушкіна. У зборніку змешчаны два вершы класіка польскай літаратуры — «Ваявода», «Будрыс і яго сыны» (пераклад А. Пушкіна), верш рускага генія «Успамін» (гэты твор перакладаў на польскую мову А. Міцкевіч), а таксама пушкінскае прывітанне Адаму Міцкевічу «Ён між намі жыў». Прадмову да кнігі напісаў вядомы беларускі літаратар Янка Сіпакоў, якога, між іншым, па праве можна назваць і вядомым мінскім кніжнікам.

...Сённяшнія эканамічныя ўмовы, істотныя змены ў арганізацыі кнігавыдавецкай справы паўплывалі і на змены ў галіне мініяцюрнага кнігавыдання. Калі раней — у 1970—1990-я гады — манапалістам у гэтай справе была «Мастацкая літаратура», то зараз і самі паліграфічныя прадпрыемствы займаюцца мініяцюрным кнігавыданнем. У сувязі з гэтым хацелася б спадзявацца, што адзін з галоўных бібліятэчных інстытутаў краіны (мо Нацыянальная бібліятэка? альбо Нацыянальная кніжная палата? ці Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа?) пачне рыхтаваць, хаця б паводле вынікаў дзесцігоддзя, каталог ці бібліяграфічны паказальнік сучаснай беларускай мініяцюрнай кнігі.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Сярод прафесійнай перыёдычнай краіны нямногія выданні маюць такі тыраж, як часопіс «Бібліятэка прапануе». Амаль шэсць тысяч падпісчыкаў у самых розных кутках Беларусі — сведчанне яго запатрабаванасці. Ужо восем гадоў не толькі бібліятэкары, але і настаўнікі знаёмяцца з яго матэрыяламі. Гэта ў значнай ступені спрыяе росту прафесійнай кампетэннасці тых, хто працуе з кнігай. Першапачаткова часопіс быў задуманы як дапамога практыкам у іх прафесійнай дзейнасці.

Ёсць такі часопіс

Актуальныя пытанні развіцця бібліятэчнай справы, праблемы ў бібліятэчнай працы ўстаноў адукацыі і культуры, лепшы вопыт практычнай дзейнасці, павышэнне кваліфікацыі — далёка не поўны пералік тэм, якія знаходзяць сваё адлюстраванне на старонках часопіса.

Сярод вядомых прыярытэтаў для рэдакцыі на працягу ўсяго існавання выдання застаецца паглыбленая праца з беларускай кнігай. Ёсць некалькі аргументаў для такога рашэння. Бібліятэкары сёння больш за іншых адчуваюць вельмі нізкую запатрабаванасць беларускіх выданняў сярод чытачоў. Бібліятэкары не толькі могуць, але і абавязаны дапамагчы чытачу, схіліць яго да беларускай літаратуры.

Бібліятэкары могуць пазнаёміцца з навінкамі літаратуры ў рубрыцы «Да нас кніга новая прыйшла», а таксама знайсці варыянты правядзення прэзентацый, прэм'ер кніг. Часопіс змяшчае сцэнарныя матэрыялы вечарын паэзіі, літаратурных рэвізій, абмеркаванняў кніг,

аглядаў літаратуры. Штогод да планавання работы бібліятэкі атрымліваюць календар знамянальных дат, да якіх прыкладаюцца ўжо апрабаваныя практыкай матэрыялы. Слухачы курсаў павышэння кваліфікацыі неаднаразова адзначалі вялікую практычную дапамогу часопіса «Бібліятэка прапануе».

Часопіс уплывае на стаўленне бібліятэкараў да беларускай мовы, беларускай кнігі, культуры. У адрозненне ад тых, хто лічыць працу з айчыннай кнігай дробным аспектам, шмат бібліятэкараў па-сапраўднаму служаць найперш роднай літаратуры. Глыбокія і змястоўныя мерапрыемствы пра творчасць лепшых аўтараў — вынік дзейнасці не аднаго чалавека, таму можна лічыць, што часопіс злучае аднадумцаў: таленавітых літаратараў,

Удалым было рашэнне не абмяжоўваць друкаванне беларускіх матэрыялаў адной рубрыкай, а напоўніць імі ўвесь часопіс. Рубрыка «Вернуцца імёны — вернуцца каштоўнасці» дала магчымасць бібліятэкарарам звяртацца да творчасці не надта вядомых сёння дзеячаў беларускага мастацтва. Рубрыка «Давайце абмяркуем» неаднаразова прысвячалася праблемам работы з беларускай літаратурай. Да гонару прафесіяналаў аўтары шчыра гавораць пра ўласныя недахопы. Узнімаюцца праблемы недастатковага ведання беларускімі бібліятэкарамі твораў айчынных аўтараў і аналізуюцца варыянты іх вырашэння. Сёння ўсё часцей можна сустрэць у бібліятэцы спецыяліста, які мае ўзровень начытанасці, не меншы, а можа, і большы, чым у тых, для каго знаёмства з беларускай літаратурай — прафесійны абавязак.

«Звярнуць увагу», «падказаць», «параіць», «падзяліцца вопытам», «папярэдзіць» — тыя словы, якія найбольш часта сустракаюцца ў публікацыях часопіса. Тут прыняты паважлівы да кожнага прафесіянала мае асабістую каштоўнасць і заслугоўвае павагі і даверу, незалежна ад таго, працуе ён у буйной сталічнай кніжнай краме ці ў бібліятэцы маленькай вясковай школы.

У пачатку 1999 года, калі выйшаў у свет першы нумар часопіса «Бібліятэка прапануе», яго тагачасны галоўны рэдактар Вольга Томашэва, намеснік дырэктара Цэнтральнай гарадской дзіцячай бібліятэкі горада Мінска, пісала ў сваім першым звароце да чытачоў: «Мы вельмі хочам спадабацца і зрабіцца патрэбнымі, найперш тым, хто прысвяціў сваё жыццё служэнню дзецям і кнізе, каго хвалююць пытанні выхавання, праблемы дзіцячага чытання». За восем гадоў існавання часопіс пашырыў задачы і зрабіўся патрэбным шырокаму колу беларускіх бібліятэкараў.

Самых добрых слоў заслугоўвае калектыў рэдакцыі. У наш час надзвычай каштоўны кожны, хто імкнецца да працы з беларускай кнігай, хто годна робіць гэтую справу і не перастае ўдасканальваць сваю работу. «Бібліятэка прапануе» — часопіс, дзе працуюць менавіта такія людзі. Прага ўдасканалення дае падставу разлічваць, што ў часопісе будзе шчаслівы лёс і што ён зробіць, можа, і сіцілы, але шчыры ўнёсак у агульную справу — пашырэнне кола чытачоў беларускай кнігі. Гэта — самае істотнае, што можа зрабіць бібліятэка ў дапамогу роднай літаратуры.

Аляксандра ВАСІЛЕВІЧ

Рэпліка

Асаблівасці нацыянальнай крытыкі, або Дазвольце не пагадзіцца

У № 36 «ЛіМа» за 7 верасня 2007 г. з'явіўся даўно абяцаны агляд часопіса «Новая Неміга літаратурная», зроблены крытыкам Ладай Алейнік. Шчыра кажучы, слова «крытыка» вельмі хочацца ўзяць у дужкоў — настолькі тэндэнцыйным выглядае напісанае аўтарам. Пакінем на сумленні аўтаркі тон, якім яна дазваляе сабе гаварыць пра творчасць вядомага празаіка, сакратара Саюза пісьменнікаў Беларусі Сяргея Трахімэнка, або аўтара васьмі раманаў прафесара А. Андрэева. Тут хутчэй шпак у некарыктнасці можна зрабіць самой газеце, якая, між іншым, у заснавальніках мае той жа СПБ... Але вось што гаворыць Л. Алейнік пра вянко санетаў, адну з найбольш складаных паэтычных формаў, які належаць піру Глеба Артанавы, вопытнага майстра гэтага жанру: «Гэты паэтычны ўзор зольны выклікаць у чыгача комплекс непаўнаважнасці, бо даляць да сэнсу тут пашанцаваць не кожнаму». Заўважу, што «даляць да сэнсу» не проста і чытаючы, скажам, Веліміра Хлебнікава, Алеся Разанава, ці нават Зміцера Вішнёва... І гэта зусім не значыць, што ўскладнёныя формы вершаскладання трэба рашуча адмесяці. Тым больш, што далей Л. Алейнік нават цытуе сваю калыханку, якая з'яўленне падобных форм апраўдвае... Але пры гэтым цяжка пазбавіцца думкі, што на саму аўтарку працяганае ўздзейнічала менавіта так, як яна гаворыць вышэй, выклікаўшы не толькі комплекс непаўнаважнасці, але і цэлы фантан брыдоты. Вось гэты пасаж, сэнс якога здароваму чалавеку сапраўды зразумець немагчыма: «У другім нумары часопіса ў рубрыку «Славянское братство» рэдакцыя

чамусьці «пасяліла» нашага роднага Віктара Шніпа. З якой гэта нагоды мы будзем дзяліцца сваім «нацыянальным дастоянем»? Яны нам газ — «па агульнаеўрапейскіх цэнах», а мы ім Шніпа — «за проста так»? Не, спадарства, так справа не пойдзе... Хоць ужо, што палякі ў нас Міцкевіча «адцяпалі»...

Хто гэта «тыя», пазаайчынныя, каму, на думку крытыка, якая абчэталася Артанавым, нельга аддаваць «нашага» Шніпа? Іншыя аўтары рубрыкі? Дык сярод іх і расіяне, і ўкраінцы, і сербы з балгарамі, падборкі якіх рыхтуюцца да друку. Хіба ж гэта яны, аўтары, нагадаю, беларускага часопіса, павысілі для Беларусі цэны на газ? Ды і наогул, прычым тут газ, калі гаворка ідзе пра літаратуру? Выпад калі мець на ўвазе адну толькі Расію, якая ў нападку са Шніпам зусім ні пры чым, дык ні Пушкін з Гогалем, ні руская мова за ўчынкі газавых алігархаў адказнасці несіці не могуць. Як, дарчы, і Купала з Багдановічам за выказванні некаторых спадарынь ад філалогіі... Між іншым, сам Віктар Шніп, які быў вельмі ўзрадаваны публікацыяй сваіх вершаў у «Нямізе...», працягатаўшы пасаж Л. Алейнік, толькі паціснуў плячыма.

І апошняе. Скоргаворкай пералічваючы матэрыялы іншых рубрык, аўтарка піша: «крытыка» змясціла рэцэнзію на раман Алены Паповой «Пузырек воздуха в кипящем котле». Пры гэтым сіціла замоўчваецца, што рэцэнзію напісала... сама Лада Алейнік. Прышла, паскардзілася на тое, што рэцэнзію не ўзялі ў іншы часопіс... Чаму не ўзялі, зразумела стала хутка — надта ўжо паспешліва напісана. Але захачелася падтрымаць А. Папову, пісьменніцу, творчасці якой крытыка ўдзяляе, на жаль, мала ўвагі. Тым больш, у чалавека юбілей набліжаецца... І ў такі цяпер разумееш, што больш патрабавальна трэба ставіцца не толькі да зместу асобных твораў, але і да саміх аўтараў. Пра што і хачу публічна паведаміць спадарынь Алейнік...

Анатоль АЎРУЦІН, галоўны рэдактар часопіса «Новая Неміга літаратурная»

«Польмя» № 8

Часопіс пачаў друкаванне рамана Міхася Южыка "Лесвіца". Сюжэт дэманструе спецыфіку ўзаемаадносін у адной, асобнай узятай сучаснай сям'і. Цэнтральны персанаж, вакол якога разгортаюцца падзеі, — бацька, Павел Алегавіч Багатка, які апынаецца з астатнімі сямейнікамі, так бы мовіць, па розных бакі барыкады. Жонка, цешча, дачка і сын робяцца яму фактычна ворагамі. Галоўны герой не мае ў жыцці асаблівых дасягненняў, не заняў высокай прыступкі на сацыяльнай лесвіцы. Тых знаёмцаў, якім удалося лепш уладкавацца, Багатка асуджае, лічыць прыстасаванцамі і прайдзісветамі. Самым вялікім "галаўным болям" героя з'яўляецца яго даўні сябар-аднагодка Жыгоцкі. Разам вучыліся, разам пачыналі працоўны шлях, аднак Багатка заўжды быў "на задворках жыцця", а Жыгоцкі займаў усё вышэйшыя пасады, зрабіўся, урэшце, заможным бізнесменам. Але галоўнае, — да былога сябра сыхла дачка Багаткі, жыве з ім у "грамадзянскім шлюбе"... Сын гэтаксама не радуе бацьку — замест таго, каб "стаяць ля станка", ён "падпрацоўваў у трэцеразрядным рок-гурце, пісаў аранжыроўкі песень, якія нагадвалі апраметны кашмар". Жыццё галоўнага героя незвычайна ператварылася ў пекла... Назва твора сімвалічная. Лесвіца злучае дзве кватэры, якія праз абмен сям'я займае ў адным доме і, прабіўшы столь, аб'яднала ў адну. Стромкая лесвіца ў пэўным сэнсе аддзяляе Багатку ад астатніх, робіцца перашкодай паміж ім і іншымі сямейнікамі. Лесвіца — гэта, несумненна, і жыццёвы шлях, духоўны рост чалавека, эвалюцыя светапогляду. Думаецца, аўтар твора мае на мэце выкрыццё першапрынцыпаў, што зрабілі героя глыбока *нячасным* чалавекам. Бытавая глеба служыць у рамане сродкам адлюстравання праблем чалавечай асобы, духоўнай індывідуальнасці. Верагодна, у наступных раздзелах высветліцца, дзе згубілася *шчасце* Багаткі...

Пальмянская паэзія гэтаксама датычыць пытанняў чалавечай *шчасця*... Лірычны герой Міколы Шабовіча заяўляе:

*Да рук тваіх мне хочацца прыпасці
І цалаваць, няўтомна цалаваць.
З табою жыць —
якое гэта шчасце!
Душы так светла
хоцяцца спяваць!*

Сугучна азваецца лірычны герой Міхася Пазнякова:

*Нібы сонца над весняй зямлёй,
Ты заўжды —
подых звонкага шчасця.
Мне заўсёды ў лятунках
вяртацца
Да гаючай пяшчоты твай.*

А вось у вершы Валянціна Лукшы "Сабе" роздум пра шчасце непасрэдна звязваецца з творчым крэда аўтара:

*Няўмольны час...
З жыццёвага парога
Я вольны крочу па сваёй зямлі,
І зерне, дараванае мне Богам,
Вяртаю зноў ашчодранай ралі.*

*На шчасце людзям
хай красуе вечна,
І, часам, струны памяці кране,
І адзінокай трыпатою
свечкай*

*У Храме
Нагадае пра мяне...*

Аповесць Кастуся Цвіркі "Будзіла вёску берасцянка" — аўтабіяграфічны аповед аўтара пра свой род, сям'ю, сваякоў і зямлю, родныя мясціны. Кожны раздзельчык твора дэталёва ўзнаўляе пэўныя эпізоды жыцця самога пісьменніка, асобныя гісторыі рэальных людзей, з якімі яго зводзіў лёс. Твор кранае сваёй непасрэднай шчырасцю, востраасоблівым лірызмам, вытанчанасцю эмоцый... Праз асабістае і прыватнае аўтар актуалізуе агульназначныя пытанні чалавечай існасці, па-філасофску глыбока даследуе рэчаіснасць. Часопіс надрукаваў заключныя запісы з дзённікаў Івана Ша-

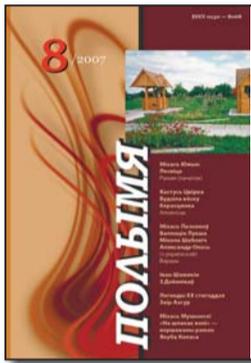
Шчасце, безумоўна, адна з самых няпэўных катэгорый чалавечага быцця. Колькі ўжо выказана меркаванняў пра гэтую "эфемерную субстанцыю", колькі дыскусій адбылося, а да нейкага паразумення чалавечтства так і не прыйшло... Сто год таму Янка Купала напісаў:

*Мы гонімся часта за марам блуднай,
Якая ў нас шчасцем завецца.
Дый трудна яе нам злавіць, ой, трудна,
Хоць блізка, туж блізка, здаецца...
Аднымі рай-шчасце завецца багацце,
Што свеціцца грошы машонкай;
Другімі — парадак і згода ў хаце,
А іншымі — ўдалая жонка.*

*Той рвецца да славы шырокай, вялікай,
Той — жыццё нязнатна, як гзеці;
Той — песняй азвацца нясвойскай і гзікай,
Той — родную думку запецці...*

Як бачна, за стагоддзе нічога не перамянілася, бо верш цалкам актуальны і для сённяшняга часу. Тэма шчасця дамінуе ў сучаснай літаратуры: ледзь ні ў кожным творы — у адных выразна, на першым плане, у іншых — завуалювана, дзесьці па-за галоўнымі перыпетыямі, — відаць спробы аўтараў знайсці адказ на гэтае вярэдлівае пытанне...

«Простае шчасце людское...»

мякіна. У пастскрыпту да публікацыі галоўны рэдактар "Польмя" Мікола Мятліцкі адзначаў: "На старонках, якія сталіся духоўным запаветам творцы і грамадзяніна суайчынніка, — жывое хваляванне класіка роднай літаратуры за наш сённяшні і заўтрашні дзень, пажаданне, каб суверэнная Беларусь стала сваю будучыню на падмурку не адным пакаленнем здабытых і сцверджаных маральна-этычных каштоўнасцей, множыла духоўныя сілы для стваральнай працы. <...> Перакананы, што апублікавання старонкі дадаюць да ўсяго, таленавіта і сумленна зробленага народным пісьменнікам, яшчэ болей выразным робяць яго клопат пра нас, спадчыннікаў, узвышаюць яго чалавечую і грамадзянскую годнасць".

Сярод літаратурнаўчых матэрыялаў нумара — артыкул Міхася Мушынскага "На шляхах волі" — вершаваны раман Якуба Коласа. Публікацыя Дзмітрыя Бугаёва "Мастак, адкрыты свету" прысвечана творчасці Янкі Брыля. У артыкуле "Пакуль сонца не згасне, пакуль свеціцца зоры..." аналізуецца паэзія Пімена Панчанкі.

Рубрыка "Постаці" прапануе нататку Алеся Карлюкевіча "Інстытут Мальдзіса". "Кнігарня" змясціла рэцэнзію Марыі Шамякінай "Шляхамі мовы" на вучэбны дапаможнік Мікалая Прыгодзіча "Беларускае мовазнаўства" і Юрыя Малахоўскага "Паднебнае слова" на паэтычны зборнік Аляксандра Быкава "Пад небам бусліным".

«Малодосць» № 8

Узоры вершатворчасці Таццяны Будовіч пераконваюць, што разуменне шчасця часам бывае зусім нечаканым, амаль крамольным:

*Зерне атруты
ў грудзях высывае.
Зерне, якое нікому
не скрасці.
Хай сабе спее —
яно насычае
гаму адценняў штогодзённага
шчасця.*

А ў Міколы Кандратава "рэцэпт шчасця" амаль што супрацьлеглы:

*Чакаць нечуванага лёсу,
шукаць нечаканага слова,
маліцца за тых,
хто галосіць,
па згубленым шчасцем
падкавах.*

Пра аповесць Валянціны Кадзетавай "Тэст на першае каханне" зусім недастаткова сказаць, што прысвечана яна любоўнай гісторыі. Заяўлена ў назве "першае каханне" — драматычная калізія, якая з'яўляецца цэнтральным ядром сюжэта. Але апроч гісторыі "школьнага рамана", аўтар акцэнтуюць творы пытанні, датычныя міжасобных стасункаў у педагогічных і вучнёўскіх калектывах, агульнага стану сучаснай школы і выдаткаў арганізацыі адукацыйнага працэсу. Геранія-апавадальніца — школьная настаўніца — "агучвае" шмат праблем, уласцівых сённяшняму школе. Думаецца, большасць рэальных настаўнікаў падзеліць нараканні сваіх калег-літаратурных персанажаў: "Нам ужо хутка дзядей не будзе калі вучыць з-за гэтых папер! Ну, самі падумайце: планы календарныя, планы выхавальчыя, планы па самаадукацыі, планы развіцця кабінетаў, планы работы з адстаючымі... А справы задачы? А дзённікі класнага кіраўніка? Наша сакратарка гаварыла, што за нейкія паўтара месяца праз яе рукі прайшло каля дзюж тысяч папер, складзеных настаўнікамі! У школе спецыяльна задзейнічаны два камп'ютэры і ксеракс. Мы не пастымаем здаваць грошы на фарбу". Трэба заўважыць, што некаторыя эпізоды твора выклікаюць пачуцці супярэчлівых. Неадназначна ўспрымаецца, напрыклад, "анкетаванне вучняў" — якімі б высакароднымі ні былі матывы класнага кіраўніка, а "збіраць інфармацыю" пра сваіх калег па працы — некарыктна, калі не сказаць больш. Ніякавата пачуваецца ад некаторых разважанняў геранія-апавадальніцы, кшталту: "Хай прабачаць педагогі-тэарэтыкі — практыкі ж, спадзяюся, пагодзяцца са мною — не веру ў тое, што чалавек можна перавываць, і таму цалкам пагаджаюся з думкай "заснавальніцка сацыялістычнага рэалізму": "Народжаны поўзаць лятаць не можа". Хто на што здатны. Ну, і хай бы адны ляталі, другія поўзалі". ...Аднак, нягледзячы ні на што, геранія, несумненна, вельмі *шчаслівы* чалавек, улюбёны ў сваю працу. Лаканічна і дакладна аўтар перадае тое непаўторнае пачуццё, якое вядома толькі настаўнікам:

"Урачыстая лінейка з прамовамі-віншаваннямі-пажаданнямі, школьны званок у руках мініяцюрнай першакласніцы, якая з радасцю і затоеным страхам пазірае наўкол з-за пляча ладнага юнака-адзінаціцікласніка, кветкі, усмешкі... Ну, здаецца, з году ў год адно і тое ж, а сэрца ўсё гэтаксама спіскаецца ад пачуцця, азначэнне якому за ўсе гэтыя гады я так і не змагла знайсці".

Сюжэты трох навел Янкі Сіпакова — "Элен", "Нечы" і "Экскурсія" — фактычна аднапільныя. І ўсе нямаюць аздавацца. Бо калі паспрабаваць адшукаць адпаведную характарыстыку для паводзінаў "романтычных гераній" твораў, то слова напрошваецца самае непрыстойнае. Галоўныя дзейныя асобы ўсіх навел — замужнія жанчыны, розныя па нацыянальнасці і па ўзросце, але ўсім ім аднолькава чагосьці не хапае для поўнага *шчасця*. Кампенсуючы гэтую "недастачу", жанчыны адкрыта "круцяць раманы" з выпадковымі мужчынамі... Што самае "пікантнае", у першым творы геранія займаецца "гэтым" на вачах у законнага мужа, у другім творы дзяўчынка бессаромна заляцаецца да старонняга чалавека перад уласнымі бацькамі, у трэцім — жанчына дае волю раптоўным пачуццям у прысутнасці цэлай экскурсійнай групы. Што паказальна: ні адна з іх не зрабілася больш *шчаслівай*...

Цыкл публікацый часопіса прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа. Сярод іх — артыкул Васіля Шура "Асабілісці анамастыкону аповесці Якуба Коласа "Дрытва", краязнаўчыя нататкі Браніслава Зубкоўскага "У вянку квяцістым Пухавіччыны", Міколы Міршчыны "Коласаўскія адрасы Беларусі" і іншыя.

Развагі Ігара Запрудскага ў артыкуле "Чытайце Брыля, чытайце Панчанку!" датычаць не толькі творчасці класікаў, але непасрэдна закранаюць пытанні чытацкай і пісьменніцкай культуры.

У публікацыі "Незвычайнае пра дзівоснае і непаўторнае" Алеся Карлюкевіч аналізуе "Чырвоную кнігу ў казках і вершах".

«Нёман» № 8

У гэтым нумары "Нёмана" расхінае старонкі "Пінская тетрадь", якая пачынаецца гутаркай галоўнага рэдактара Ніны Чайкі са старшынёй Пінскага гарвыканкама Аляксандрам Гордзічам.

Вельмі шчодрна прадстаўлена ў часопісе паэтычная творчасць пінскіх літаратараў: вершамі Валерыя Грышкаўца, Анатоля Шушко, Мікалая Лаўровіча, Тамары Лазнохі, Рышарда Капусцінскага і Наталлі Прыступы. Асобна, пад агульнай назвай "С песней і хлебом", друкуюцца вершы яшчэ пятнаццаці аўтараў.

Часопіс змясціў урывак з рамана Юрыя Саланевіча "Юродивый і смерць"... Сюжэта ў традыцыйным разуменні гэты тэкст не мае, ён складаецца з урыўкаў, што нагадваюць

трызненне хваравітай свядомасці, абрыўкаў-успамінаў, мрояў, "метафізічнай" філасофіі. Уражанне ад твора як ад адыёзнай прапаведзі, кшталту тых, што бясконца дэманструюцца на розных камерцыйных тэлеканалах. Пісьменнік выступае ў творы ад уласнага імя, тлумачыць, што атрымаўшы нейкае "Інтэрнет-пасланне" (яго змест цалкам прыводзіцца ў тэксце), ён далучыўся да пэўнага "знання" і вырашыў адкрыць яго іншым. Інакш кажучы, аўтар ускладае на сябе паўнамоцствы месіі. Што датычыць сутнасці "пасання", то, паверце, пераказаць яго немагчыма, а працытаваць — не дазваляе плошча артыкула. Прывяду адно каментарый аўтара адносна "тэхналогіі чытання" таго допісу: "Я прывёў тэкст без правкі, як в оригинале. Возможно, он покажется кому-то бессмысленным. Или слишком перегруженным физическими терминами. Тогда его (и остальные сообщения) можно не читать. Или читать "как песню на иностранном языке". Но я просто обязан излагать всё скрупулёзно и последовательно. Ведь я собираюсь дать в этой книге ответы на все вопросы, которые так давно волнуют людей". Нішто сабе заяўка? Пры тым, што ў цэлым "твор" — ерась, адвольная інтэрпрэтацыя "Божага промыслу". Апроч усяго, пісьменнік падкрэслівае: "Как только я прочитал это сообщение, меня словно обдало холодом — холодом великой тайны, которая пряталась под покрывалом из не совсем понятных словосочетаний. Текст произвёл на меня сильное впечатление. И я использовал его фрагменты в своём романе "Зона тени (Обречённые)". Тая "псіхадрама" друкавалася гэтаксама ў "Нёмане" (№ 9, 10, 2005 г.), а праз некаторы час часопіс змясціў адразу дзве кампліментарныя рэцэнзіі на твор — Анатоля Кудласевіча і Валянціны Локун (№ 4, 2006 г.), — дзе крытыкі, "нічога сумняшеся", расхвальвалі твор на ўсе лады. Мне асабіста "ідэі", што прасочваюцца ў крэатыўным хаосе сп. Саланевіча, бацьца кашчунным... Так што няхай ужо Кудласевіч і Локун атрымаваюць асалоду ад гэтага чытва, вышукваючы ў ім "філосафскую глыбіню".

Цыкл навел Марыі Яшук мае назву "Непродуманные истории". У аснове кожнага твора — драматычны напружаны канфлікт, вырашэнне якога палягае ў плошчы этыкі і маралі. Тонка, кранальна і дакладна, па-мастацку лаканічна разглядае аўтар рэалістычныя жыццёвыя калізіі, максімальна завастраючы праблемы добра і зла, духоўнай мужнасці і, несумненна, чалавечага *шчасця*. Усеахопны сэнс, мудрасць і павучальны характар сюжэтаў дароўніваюць гісторыі да прыпавесцяў.

Упершыню друкуецца ў часопісе проза Аляксандра Багаткі. Твор мае назву "Лотерея "Перестройка" і распавядае пра рэаліі перабудовачнага часу, дакладней, знаёміць з "механікай" гандлю, або так званага бізнесу, якім актыўна займаўся многія нашы суайчыннікі ў 90-я гады мінулага стагоддзя. "Товар" і "навар", "баксы" і "тачкі", "заморочки" і "бабки", "беспредел" і "крутизна", "голивудить" і "расколбасить", "обуть" і "раскрутить", "шмонать" і "засветить" — апорныя словы "мастацкай" гісторыі. Уражанне — як ад гутаркі з "братком"...

Літаратурная крытыка прадстаўлена ў "Нёмане" артыкулам Валянціны Локун "Пінщина литературная" і рэцэнзіяй Віктара Гардэя "Единство слова, образа, мысли" на кнігу паэзіі Міхася Пазнякова "Крутит время свои жернова".

Рубрыка "Искусство" прапануе чытачам артыкулы Наталлі Базан "Возрождённый театр Полесья" і Інны Дзямід "Разноцветная палитра древног Пинска".

Мікола
ШАБОВІЧ

Пяшчотнае сваюла-птушаня,
Дзяўчынка, летуценка-шчабятка,
З кім ты страчаеш нараджэнне дня
І сны якія тоіш пад падушкай?

Якія мары хмеляць галаву,
Калі душа разнасежана болю
І думкі-мроі мкнуча ў сінюву,
Каб там знайсці спагаду і патолу?..

Пяшчотнае сваюла-птушаня,
Аднойчы станеш
вальнакрылай птушкай...
А сёння ціха дрэмлеш ты да дня,
Схаваўшы сны і мары пад падушкай.

Не хавай сваёй усмешкі,
Рыжавокая князёўна.
Твой пагляд такі пяшчотны,
Пойны сумнай мілаты.
Дзе ты ходзіш?
Як жывеш ты?
І каму свой лік чароўны
Ты падорыш незваротна
З-пад вясельнае фаты?

Рыжавокая князёўна,
Ўся сатканая з даверу,
Ты такая маладая,
Ружа-кветка між снягоў.
Прад табою малітоўна
Будуць кленчыць кавалеры,
Покуль сэрца загадае
Стаць адзінай для Яго.

Рыжавокая князёўна.
Сумнавокая багіня.
Мроя? Згадка? Летуценне?
Ці то ява? Ці то сон?
Светлай марай невымоўнай,
Беражніца-берагіня,
Заставайся да сканчэння
Рыжаспеўна-небных дзён.

Ад думкі лёгка мне адной,
Што нас яшчэ так многа лучыць.
Танцуем румбу мы з табой
Пад дзіўны спеў "Besa te ticho".

І вее лёгкацю зямной
Ад нашых па, фантазій-рухаў...
Танцуеш румбу ты са мной —
І ўсё сціхае: боль і скруха.

І рук, здаецца, не разняць,
Хоць танец скончыўся нібыта.
Чаму ж так соладка звіняць
Акорды песні паўзабытай?!

Вачэй шчымлывы дыялог...
На жаль, расстанне немінуца...
Яшчэ станцуем мы, дасць Бог,
Пад дзіўны спеў
"Besa te ticho".

ВАЛЬЖЫНЕ

Калі начэе над Айчынай
І хтось прадказвае залевы,
Ў мой верш прыходзіш ты,
Вальжына,
Міласці й цноты каралева.

Здаецца, з'ясыяца нябёсы
З твайёй усмешкі прыцягальнай
І ўспыхнуць срэбраныя росы
Пад сонцам велічна-світальным.

Твая усмешка —
цуд найвелькі.
Сплываюць хмары паступова,
І зор дрыготкіх акварэлькі
Абсяг расквечваюць жыццёвы.

Ці нашы стрэнуца сцяжыны
Пад небам зорна-урачыстым?
О Воля, Волечка, Вальжына —
Салодкі спеў мой,
спеў мой чысты.

Ты чакай мяне, толькі чакай,
Як чакаюць вясну штогоду.
Як чакаюць у дождж пагоду,
Ты ў расстанні мяне чакай.

Я прыйду з маладой травой,
Светлым промнем
п'янога лета —
Твой жаданы, адзіны твой,
Хто каханнем тваім сагрэты.

Ты — мой лёс,
паратунак мой,
Светлаказка маёй юдолі.
Дзякуй Богу, што ты са мной,
Што не будзеш з другім ніколі.

Анжаліна
ДАБРАВольСКАЯ

МАЛІТВА

Госпадзе,
Дазволь маліцца
За родных у гэтым свеце.
Зёлцы —
Долю хіліцца,
Дрэву —
Заломваць веце.
Подыхам Твайго Духу,
Словам або маўчаннем
Кожным імгненнем, рухам —
Абарані ад адчаю,
Згрызот, нягодаў, спакусаў
Верных Табе
І грэшных —
Усіх,
Хто на Беларусі
Ёсць, —
І апошніх,
І першых.

...Чыстыя немаўляты
Спяць у жаночых улоннях.
Ірады — мама з татам.
Божа! Хто абароніць?
Тонкія ніці жыццяў
Яшчэ у Твайёй далоні...

...Спеюць зернейкі ў жыце
На каласох зялёных.
Лісце —
спякотнаму сонцу,
Корань —
атрутнае глебе.
Сокі —
вадзе смяротнай...
«Дай нам штодзённага хлеба!..
Хопіць, маўляў, палохаць
Душы, парослыя цернем!..»

...Цень ад Крыжа Гасподняга
Зліўся з Чарнобыльскім ценем...

Маўчаць званы.
Ніжэй травы —
Зямля.
Ў зямлі, бы зерне,
Спіць душа мая.

Плывуць аблокі
Вечным шляхам.

Дзе на зямлі
Прытулак птаху?

Калоссе ліецца,
Птах над нівай.
Хай песня выспе шчаслівай.

Уладзімір
СІТУХА

РОЗДУМ

Калі памру,
Ці на вайне загіну,
Ці шляхам іншым
Выйду на спачын,
Які я след
пасля сябе пакіну,
Які ўспамін?

Твой воблік не здолеў забыць я,
Трывожыш ты думкі і сны.
На сэрцы маім навальніцай
Расце адчуванне віны.

Чым далей, тым болей трывогі,
Пакуты асення медзь...
Ці доўга над нашай дарогай
Разгневанай хмары вісець?

Хай дождж ачышчальны размые
Тужлівай самоты сцяну,
Адпрэчым нягоды ўсе злыя,
Сустрэнем пачуццяў вясну!

Гэты дзень пад нудны шэпт бярозы
Непрыкметна, сумна неак сціх.
Пры няўдачах мы хаваем слёзы,
Не саромеемся ў ішчасці іх.

Мы адолеем любую звязу,
Колькі б нам ні выпала завей.
...Слёзы ішчасця маюць перавагу,
Хоць бы тым, што ўсе яны святлей.

ПЕРАД НАВАЛЬНІЦАЙ

Неабсяжнае неба чыстае
Захінае зноў хмара грозная...
У знямелай цішы ўрачыстай
Насцярожана кветка кожная.

Толькі птушкі, спакою не маючы,
Узнікаюцца ў самае неба,
І ляцяць, і ляцяць, абдымаючы
Непакорных маланак срэбра...

Скуголіць вецер за акном,
Ірве апошнюю лістоту.
І сад, і лес, і ўтульны дом
Палонены асенняй слотай.

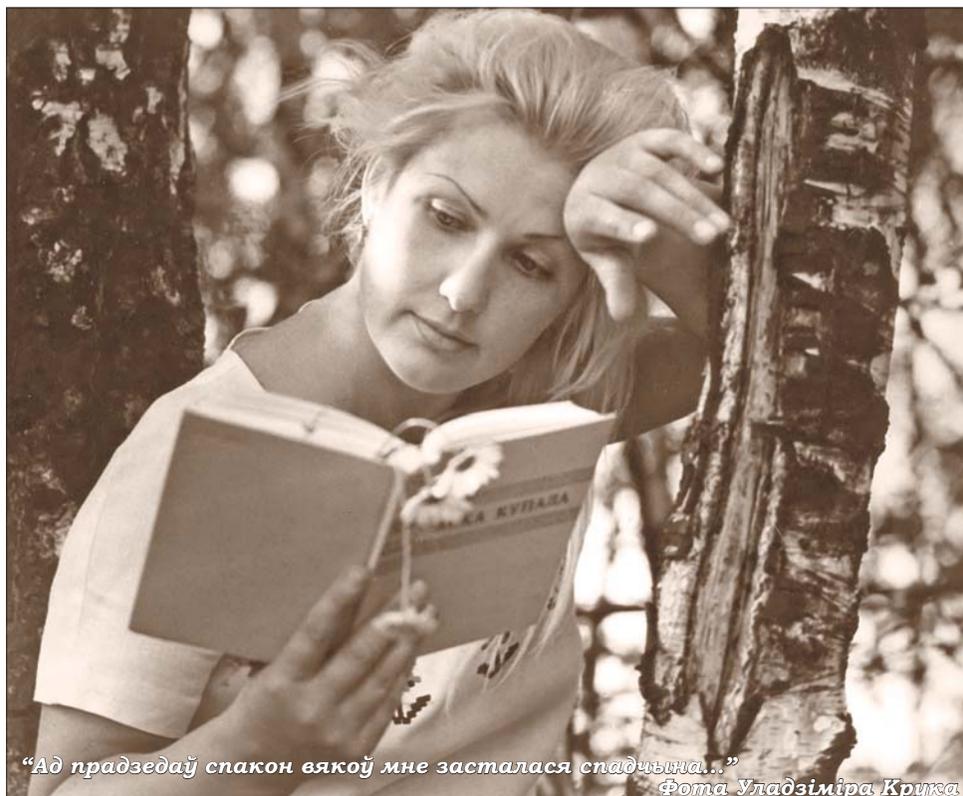
Даруй ты мне, мой родны сад!
Я сам сягоння у адчаі:
Той час не вернецца назад,
Калі душа любоў страчала,

Калі пад весні перазвон
Імчаў насустрач зарападу,
Калі у пачуцця палон
Патрапіць быў бязмежна рады.

Столькі год! А дотык рук — гарачы,
Шчасце нараджаецца ў душы.
Для мяне найлепшая удача —
Прытуліцца да цябе ў цішы.

Толькі ты душу маю загоіш,
Без цябе і дня мне не пражыць.
Я сумую, калі ты не звоніш,
Ты таксама гэтым даражы.

Нам з табой праз боль, праз страх,
Праз стому
Выпала супроць цячэння плыць.
...У раскатах маладога грому
Смех твой шчыры радасна звініць.

“Ад прадзедаў спакоі вякоў мне засталася спадчына...”

Фота Уладзіміра Кружа

Нататнік

Уладзімір
СЦЯПАН

БАРСЕТКА. Жанчына перад пенсійнага ўзросту вывела кулаценькага цуцька ў двор. Цёмна. Ветрана. Цярушыць дожджык. Цуцька звякла пабег да лаваў. Суседка падалася за ім. Пад лавай яна заўважыла нешта. Падышла бліжэй. Тое была важкая барсетка. Яшчэ там бялелі пустыя пачакі ад цыгарэт і стаялі парожнія пляшкі. Суседка павагалася, барсетку ўзяла. Цуцька на шворку і ў пад'езд. Яна ніколі нічога каштоўнага не знаходзіла — ёсць і такія людзі, і ў латарэю ёй не шчасціла. А тут важкая чорная барсетка. Жанчына надзела акуляр, паставіла знаходку на стол. Адшчоўкнула зашчачку. Хапанула паветра. Цуцька, вінаваты ў знаходцы, ляжаў на дыванку і ціхамірна хроп. Жанчына выклала на стол пашпарт, вязку ключоў, перакладзеныя напалам незразумелыя паперы з пячаткамі і подпісамі. Капэрт з фотакарткамі, два пачакі кандомаў, і, вядома ж, грошы. Грошы адразу пералічыла. Столькі яна і за два гады не заробіць. Яна не хвалялася. Ніхто ж не бачыў, як яна выходзіла з пад'езда, як вярталася. Усе знаходкі яна схавала. Грошы пад бялізну ў шафу, а барсетку ў куханны шкапок, за вядома са смеццем. Ноччу прачнулася. Цуцька хроп, як муж-нябожчык. Яна глянула ў акно. Ішоў дождж. Надзела халат, а наверх мужаў плашч. Пад крысо схавала барсетку і выйшла з кватэры. На гадзінніку было тры семнаццаць. Цуцька пашкадавала і з сабой не ўзяла. Выкінула барсетку пад лава. Вярнулася дамоў і змагла заснуць.

страціў цікаўнасць да жыцця. Жыць не хацеў... Дарога клалася пад колы. Ён убачыў вялікую машыну свінцовага колеру, але нічога рабіць не стаў. "За што? За ўсё... Хуткая, лёгкая смерць. Як добра..." — паспеў падумаць ён. Удар. Трэск. Скрыгат і звон. Празрысты звон, крыштальны, меладыйны, а потым цішыня... Спакутаванае сэрца спынілася. Душа вылецела з цела. Яна колькі часу вісела над месцам аварыі блакітным воблачкам, якое расхістаў вецер. Яна вывучала падрабязнасці. Бегалі людзі, бібікалі машыны, скавытала сірэна. Душа паступова рабілася незаўважнай. Шэры легкавік ператварыўся ў пакарабачанае жалеза, бітае шкло і парванае, расціснутае чалавечае цела. Метал рэзалі, разгіналі. Ляцелі зыркыя іскры. Вадзіцель легкавіка быў нежывы... Бессмяротная душа хацела адляцець на нябачную ў сонечны дзень зорку. Але пачула загад, які не магла не выканаць. "Ён спадзяваўся, што так лёгка зможа саскочыць, наіўны чалавек..." Душа, хоць і не жадала, а давялося вярнуцца ў знявечанае цела. І сэрца сіснула, на пабітае шкло ўпала кропля пунсовай крыві. Хуткая паімчала да бальніцы. Музыка пражыве нерухомым яшчэ тры гады, якія пададуцца яму тысячагоддзем.

ПІСТОРЫЯ ФОТАЗДЫМКА. Хлопчык нарадзіўся ў студзені, у самыя траскучыя маразы. Зразумела, бацькі радаваліся, а разам з імі і ўсе сваякі. Толькі радасць тая была нядоўгай. Напрыканцы лета хлопчык перастаў есці. Плакаў. Доктары колькі ні глядзелі немаўля, як ні ціскалі жывот, колькі ні слухалі, якія аналізы ні рабілі, а зразу мець не магі, што да чаго... І па бабках дзіцёнка насілі, і ў царкве маліліся, але дзе там. Дзіцёнак амаль не спіць, плача без супыну, цыцку не бярэ... Скончылася восень, пачалася зіма. Тады жонка і сказала мужу, каб ён занёс малага і сфатаграфаву... Бо калі, крыў Божа, то няхай хоць картка застанецца. Апрагнула сына па-святочнаму, загарнула ў коўдру, мужу на рукі перадала. Прыйшоў мужчына з дзіцёнкам на руках у фотастудыю. Без чаргі пусцілі, каб толькі цікі плач не слухаць. Пыхнула святло. Фатограф паклікаў наступнага наведвальніка.

КРЫП-КРЫП. "Зафрэндыў" мяне Сева Ісачанка. Ён сын майго сябра дзяцінства — Валодзькі... Мы жылі ў адным пад'ездзе. Я на трэцім паверсе, а Валодзька на чацвёртым... Гэ Пэ — Касцюкоўка, вуліца Кастрычніцкая, дом сем. Вясна. Пачатак красавіка — Вялікадзень. Не, каб смачныя булкі есці, чырвоныя яйкі трушчыць, ды ў двары басцяцца... Выбраліся мы с сябрам на возера. Там крыгі! Сіняе неба. Яркая сонца. Вада чорная, а крыгі белыя. Крупчасты лёд зіціць. На крыгах шпакі ды вароны разгульваюць... Прыйшлі мы на тых крыгах плаваць. Знайшлі прыдатную. Ускаркаліся на яе, адштухнуліся ад берага і палылі. Сонечна, весела. Людзі на беразе робяцца дробненькімі, як рызнікі ў святло печыве. Уваліліся мы ў ледзяную ваду. Я тады моцна спалохаўся. Крыга разламілася. Я на меншым кавалку застаўся, сябар на большым замітуўся. Крыгі павольна разыходзяцца. Да берага далёка-далёка. Скочыў я да сябра. І пайшоў на дно. Эх, крыгі, крыгі... А прыемна, думаю я цяпер, што мяне сын майго сябра чытаць будзе.

НЕЗАЎВАЖНА. Стары і хворы мужчына шмат разоў паміраў у сне. Калі да яго прыйшла сапраўдная смерць, то ён падумаў, што гэта зноў толькі сон, а таму і не спалохаўся. На твары не было скрухі, пакуты, разгубленасці, а застыла наіўная ўсмішка, як у дзіцёнка, які бачыць анёла. "Заснуў і не прачнуўся", — ціхенька тлумачыла жонка дзецям, быццам баялася пабудзіць гаспадара.

НАЧНАЯ ПРАВЕРКА. "Мужчына, праязны?" — лупавокая кантралёрка з намаляваным ротам нямоцна штурхае пасажыра ў плячо. Мужчына, з паднятым да шапкі высокім каўняром, не рэагуе. Ён упёрся галавой у рукі, якія ляжаць на білах сядзення паперадзе. Кантралёрка кліча вузкавокую з намаляванымі чорна-сінімі бровамі сяброўку. Пакуль цытронавая камізэлька, упрыгожана бэйджам, набліжаецца, лупавокая штурхае пасажыра ямчэй. "Выдае на соннага. Разумнік. Бачыла, як заходзіў і садзіўся. Цвярозы. Няма ў яго праязнога!" — каменціруе

ХУТКА І ЛЁГКА. Музыка піў, бо музыка перастала гукаць у яго душы... Ён піў, каб не думаць і не хваляцца. Ён баяўся, што ўсе вось-вось адчуць яго бездапаможнасць. Ён

свае дзеянні кантралёрка. Расхістаны пасажыр раптам валіцца з высокага крэсла на падлогу. Футравая шапка адкочваецца пад ногі кантралёркам. "Ты глядзі, а ён з прабітым квітком. — Кажа чарнабровая. Кантралёркі абводзяць позіркамі пасажыраў, якія разглядаюць магчымыя крышталь бібліятэкі. Лупавокая з чарнабровой пераміргваюцца, пераступаюць нябожчыка з квітком, смяюцца і высокваюць з аўтобуса, каб знікнуць у цемры прыпынку. Зялёны аўтобус імчыць па гарызонце.

ТЭЛЕФОНЧЫК. Аптэка паблізу плошчы Якуба Коласа. Мы з жонкай, бабулька, маладая жанчына. У аптэцы цемнавата, усе прысутныя разглядаюць у нізкіх шклянках вітрынах лекі. Заходзіць мужчына. Азіраецца, як быццам каго шукае. Доўгі плашч, твар па-моднаму няглыены. Гадкоў яму пяць-дзесят. У руках мабільнік "наварочаны". Набліжаецца мужчына да маладой жанчыны ў кароткай спадніцы. Жанчына, якраз нахіляецца да вітрыны. Апускае мужчына руку з тэлефончыкам, прысядае, быццам матузок паправіць на шыкоўных чаравіках, і робіць фотку. Спачатку падумалася, што ён — яе муж ці сябар і "прыколваецца"... Яго ўчынак выклікае ў мяне ўсмішку. Калі ж фатограф пераконваецца, што здымак атрымаўся, то хутка сыходзіць. Мне робіцца сорамна, бо і ў мяне ў руках тэлефончык.

А потым радуся, што мая жонка не ў спадніцы, а ў джинсах.

ЗГАДАЦЬ СЯБРА. Ёсць такі колер — нябёсна-сіні. Разумею, што падобнае азначэнне, — зусім не прафесійнае... Але неяк інакш вызначыць гэты дзіўны колер не магу. Ён зрэдку сустракаецца на тутэйшых вясковых могілках. Фарбуюць, каб было прыгожа, а найперш, каб іржа не псавала жалеза, крыжы ды агароджы. І самая звычайная сіняя фарба з цягам часу дзіўным чынам пераўтвараецца ў нябёсна-сіні колер. У жывапісе ён трапіўся мне двойчы... Хітоны анёлаў на знакамітай "Тройцы" Андрэя Рублёва, менавіта такога нябёсна-сіняга колеру, як і крыжы на вясковых могілках... І яшчэ, для гэтай нататкі гэта, можа, і важная, вопратка на адным са шматлікіх жаночых партрэтаў Мадыльяні, здаецца, партрэт Жаны, — нябёсна-сіня... Апошнім словам, якое пачулі ад найвялікшага мастака дваццацістага стагоддзя — Пабло Пікасо, было — "Мадыльяні." Хочацца думаць, што стары Пікасо, перад адыходам у іншы свет, убачыў той немагчымы нябёсна-сіні колер, згадаў сябра маладосці і прамовіў яго прозвішча, як павітаўся...

ПАНЯДЗЕЛАК. Вечар. Гуляем з Глобусам па праспекце. Пра беларускую літаратуру гаворым, пра Гулівера Свіфтаўскага, пра дзённікі Сэй Сэнагон, каву п'ём. Вечар, самы

час адпачыць. На праспекце чыста, светла, лямпачкі рознакаляровыя зіхацяць. Каля пляца Перамогі бачым драматурга Дударова. Заклапочана па мабільніку гавора. Мы яго як ні сустрэнем, то ён абавязкова з тэлефончыкам да вуха прыціснутым. "Трэба параіць, каб пластырам прыляпіў" — кажа Глобус. "Не, лепей прыбітаваць", — разважаю ў адказ. Пачынаем спрачацца. Згадваем партрэт Ван Гога з адрэзаным вухам і прыдумляем марку новага мабільніка. Мадэль — "Вуха Ван Гога." Смяёмся, як дзеці. Можна, і дробна, але ж крэатыў. Заходзім у кавярню "Старт" і п'ём каву.

СВАБОДА. А дваццаць трэціх гадзіне тэлефонная размова з карэспандэнтам "Свабоды." Інтэрв'ю адразу ідзе ў эфір. Дачка спіць. Знарк уладкаваўся на кухні, зачыніўся, каб нікому не перашкаджаць спаць. Гаворка вядзецца пра сапраўдных і літаратурных шпіёнаў. Толькі зайшла размова пра бессмяротнага агента 007, а папросту Джэймса Бонда, як на зашклёных дзвярах узнікае цёмны абрыс жанчыны і дзверы ціхенька адчыняюцца. На кухню павольна заходзіць жонка ў шаўковай кароценькай кашулі, слухае, што я кажу нябачнаму суразмоўцу і пачынае мяне спакушаць. Танчыць, выгінаецца, дэманструе вабноты, па-сміхаецца, спрабуе сесці мне на калені... Я губляю нітку размовы з карэспандэнтам у Празе... Але, як сапраўдны шпіён, трымаюся... Хоць трымацца ўсё цяжэй і цяжэй. Жонка сыходзіць, а водар жадання не дае мне засяродзіцца на пытаннях і адказах... Думаю пра тое, як жа цяжка быць сапраўдным шпіёнам, якая патрэбна вытрымка.

ПРА ПЧОЛ. Так! Мяне ўджаляла пчала. Жнівень. Спёка. Ляжаў я на пасцілцы, у цяньку, пад яблыняй. І далі мне дарослыя палову яблыка. Пчолка села на мой яблык, ён жа спелы, сакаўны і салодкі... І разам з яблыкам трапіла пчолка да мяне ў рот. Джала з языка выпігнулі. Давялося бабе збегаць па акуляры. Выцягнуў дзед. Боль быў неверагодны. Язык раздзьмула, ледзь у рот месціўся. Крычаў я тады доўга, як рэзаны...

А было тое — у першы год майго жыцця, Мне ішоў толькі восьмы месяц.

Я не памятаю пра яблык і пчала — гэта мне расказалі потым. Памятаю адно востры боль і гарачыню ў роце.

Самы першы жыццёвы ўспамін звязаны з болем.

А вось апошняга ўспаміну не бывае...

СОН. Чалавек можа згадаць свой самы першы ўспамін... А самы апошні не можа...

А што, калі гэта адзін і той жа ўспамін?

ДОМ І ХРАМ. Адна справа пагаварыць са святаром на вуліцы. Сустрэўся, спытаў. Пачуў адказ, і развіталіся. Ён, мажліва, забудзецца пра цябе, а ты, заклучаны клопатамі, пра яго. І размова тая забудзецца. Згасне... Іншая справа прыйсці ў храм. Сустрэцца там... Пагаварыць. Не важна, што гэта: цар-

ква, касцёл, сінагога, мячэць... Адно — пачуць голас мамы па тэлефоне, зусім іншае — прыехаць дамоў... Сцены, рэчы, фотакарткі, пахі, гукі... Сядзець за сталом, за якім рабіў урокі, піць, няхай сабе, малако, есці, няхай сабе, хлеб і гаварыць... Трэба ехаць... Трэба ехаць... Трэба...

ГУЛЬНЯ. А што, калі і сапраўды, кожны з нас — частка гульні? Мы выдаём самастойнымі. Робім учынкi, якія лічым патрэбнымі. Робім учынкi, якія потым лічым непатрэбнымі, марнымі. Мы пражываем хвіліны паводле сцэнара, дзе кожнаму прапісаны ролі, словы і думкі. Нават тое, што я зараз набіраю на камп'ютэры, і яно ёсць частцінка невядомага плана... Робіцца ніякавата ад запраграмаванасці ўсяго-ўсяго... І нават такі адчайны ўчынак, як самагубства, які павінен разбураць сцэнар, бо ён — спроба выскачыць з запраграмаванасці... і ён — прапісаны... Дзе той "зорор", праз які можна выскачыць і зрабіцца вольным, самастойным і незалежным? Ці можна яго знайсці, пралічыць? Ці не высветліцца ў апошні момант, што і ён — частка д'ябальскага сцэнара?

НЕЧАКАНАЯ РАДАСЦЬ. Зайшлі з дачкой у кнігарню. На праспекце шматлюдна, вільготна і ветрана. Звычайна заходзім пагрэцца і падзівіцца на новыя кніжкі. Сёння зазірнулі з канкрэтнай мэтай, каб патрымаць, пагартаць, параглядваць і парадавацца, што выйшла новая кніжка Анатоля Сыса — "Лён". Карцела ўбачыць. Кніжкі ў кнігарні не аказалася, з прычыны самай простага — раскупілі. Парадаваўся яшчэ больш...

ДЗВЕ КНІЖКІ. Сённяшнім туманным вечарам выйшаў прайсціся. Асветлены праспект. Мігатлівая піраміда ёлкі на пляцы, моладзь з півам пад універсамам, амаль бязлюдная кнігарня. Разглядаў дзве новыя кніжкі: Анатоля Сыса і Мацуа Басэ. Разгортваў, дзе атрымаецца, выхопліваў і чытаў даўно знаёмыя радкі, вершы. Басэ, Сыс, Сыс, Басэ... Кароткія, доўгія, геніяльныя... Два патэты, два бадзягі, дзве бяздомныя душы... Геніяльныя паэты розныя і падобныя адзін да аднаго, як зоры, як восеньскія кляновыя лісты з аднаго дрэва, як вочы Бога... Не набыў... Сам не ведаю, чаму. І грошы былі ў кішэні, і чаргі не было, а не набыў. Ёсць у мяне і Толкавы тры кніжкі, і Басэ ў розных перакладах. Нашто столькі кніжак? Купіў нататнік і асадку з чорным стрыжнем. Цупкая вокладка, а памерам, як у кішэню пакаласці... На першай старонцы і напісаў гэтую нататку пра дзве кніжкі.

ЖМЕНЯ. Эмігранты, калі звалілі з Радзімы без надзеі на вяртанне, бралі з сабой жменю зямлі. Як залаты пясок, вазілі гэтую зямлю па свеце — берагі... Некаторым пашанцавала вярнуцца... Жменямі попелу, праху. Той жа жменямі — з якой з'яжджалі.

Арт-пацеркі

3 8 па 18 верасня ў Брэсце праходзіць традыцыйны Міжнародны тэатральны фестываль "Белая вежа". Пра рост яго сусветнай папулярнасці сведчыць штогадовае пашырэнне кола ўдзельнікаў. Сёлета Брэст прымае 33 тэатральныя калектывы з 18 краін блізкага і далёкага замежжа, у тым ліку з Бразіліі, Венесуэлы і ЗША.

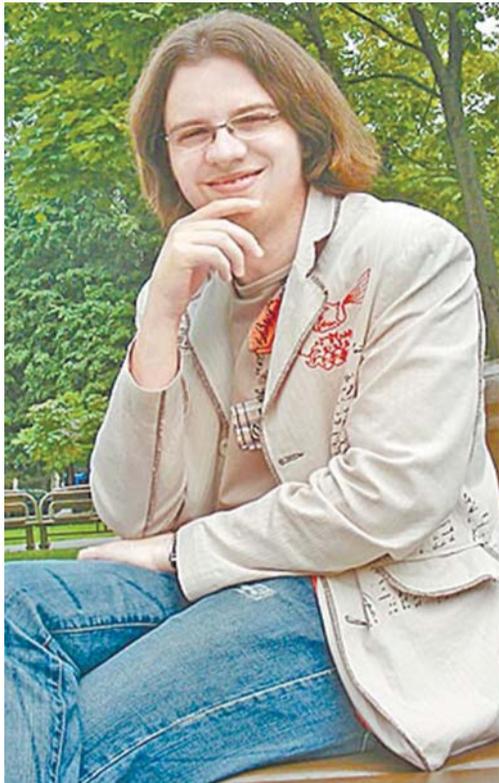
Заўтра, 15 верасня, спаўняецца 70 гадоў народнай артыстыцы Беларусі Бэлы Масумян. З лета 1961 года, пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (курс Дзмітрыя Арлова), яна працуе ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага. Сыграла багата роляў, і ў кожнай раскрыўся глыбокі драматычны талент, эмацыйнасць актрысы, адчуванне ёю псіхалогіі самых розных сцэнічных гераінь. Вера ("Пад адным небам" А.Маўзона), Варуха ("Узнятая паліна" паводле М. Шолахава), Гелена ("Варшаўская мелодыя" Л. Зорына), Мадлена Бежар ("Малер" М. Булгакава), Аліса ("Іграем Стрындберга" Ф.Дзюрэнмата), Маша ("Тры сястры" А. Чэхава) — пералік далёка не ўсіх вобразыў, створаных Бэлай Масумян. Да іх дадалася і новая значная работа актрысы: роля Валянціны ў меладраме "Валянцінаў дзень" расійскага драматурга Івана Вырыпаева — нядаўняй прэм'еры тэатра. Заўтрашні паказ гэтага спектакля, у якім Бэла Масумян іграе поруч з бліскавай артысткай музычна-тэатральнага жанру Наталляй Гайдай, безумоўна, станеца незабыўным бенефісам юбіляры.

Вечарына, прысвечаная жыццю і творчасці выдатнага нямецкага пісьменніка, філосафа Ёгана Вольфганга Гётэ, адбылася ў сталічным Доме дружбы. Імпрэзу наладзіла Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі пры ўдзеле пасольства Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў нашай краіне і калектыву Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Вечарына праводзілася на нямецкай мове.

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі адкрывае свой чарговы сезон у бліжэйшую нядзелю. Першы твор, пазначаны на вераснёўскай афішы, — "Адвечная песня" Янкі Купалы. Гэты спектакль адзначаны Гран-пры тэатральнага фестывалю, які прайшоў у жніўні ў расійскім горадзе Волага. Нядаўняя прэм'ера РТБД "Сёстры Псіхеі" паводле п'есы Сяргея Кавалёва прынесла калектыву Гран-пры на фестывалі ў Керчы (Украіна).

Да 20 верасня ў Музеі краязнаўства і мастацтва Даўгаўпілса (Латвія) прадуе выстаўка "Марк Шагал і Біблія. Літаграфіі". Работы знакамітага мастака, якія тут экспануюцца, прыбылі з Віцебска, з Мастацкага цэнтра Марка Шагала — у адпаведнасці з праектам INTERREG IIIA "Мастацтва без межаў" — садзейнічанне міжнароднай культурнай індустрыі ў кантэксце творчасці М.Шагала і М.Роткі". Праект гэты ажыццяўляецца Даўгаўпілскай гарадской думай і Віцебскім гарвыканкамам. Як вядома, Даўгаўпілс і Віцебск — родныя гарады сусветна вядомых мастакоў Марка Роткі ды Марка Шагала, і згаданы праект паспрыяе доўгатэрмінаваму супрацоўніцтву памежных рэгіёнаў Латвіі ды Беларусі ў галіне культуры, развіццю міжнародных грамадскіх сувязяў.

С. ВЕТКА

Неверагодна? Але ж гэта факт: ініцыятару, дырэктару і мастацкаму кіраўніку прадстаўнічага міжнароднага музычнага фестывалю яшчэ няма і 30-ці. Яго імя — Расціслаў Крымер — добра вядома на музычных абсягах Еўропы. А ў Беларусі ён — свой: родам з Брэста (дзе і сёння жыве яго маці), быў адным з выдатных выхаванцаў Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, стыхендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Патомны піяніст (сын вядомага нашага віртуоза фартэпіяна і педагога Алега Крымера, які цяпер выкладае ў Германіі) Р. Крымер з юных гадоў вылучаўся на міжнародных конкурсах, мае званне лаўрэата многіх з іх. А яшчэ ён — выпускнік музычных акадэміяў у Хельсінкі ды Кельне, аспірантury Каралеўскай музычнай акадэміі ў Лондане, шмат і паспяхова канцэртую. І пры гэтым не забываецца на прэстыж сваёй краіны: са шчырых патрыятычных пачуццяў маладога піяніста і нарадзілася ў яго ідэя стварыць у Беларусі класічны музычны фе-

3 17 па 23 верасня ў Мінску адбудзецца II Міжнародны фестываль Юрыя Башмета. Угзел у ім сусветна вядомых музыкантаў і яркіх прадстаўнікоў новага пакалення акадэмічных выканаўцаў нагае гэтай падзеі сапраўдны зорны бляск. Галоўнай мэтай фестывалю з'яўляецца падтрымка знакамітымі асобамі перспектывных маладых калег, захаванне духоўнай сувязі пакаленняў, пераемнасці высокіх творчых традыцый.

Класіка — выбар маладых

стываль сусветнага ўзроўню, які стымуляваў бы прафесійныя памкненні пачаткоўцаў, радаваў спанатраную публіку і адукоўваў моладзь.

Ідэю Р. Крымера падтрымаў Аляксандр Лукашэнка, і летась задума сапраўдзілася. Міністэрства культуры Беларусі, Мінскі гарвыканкам, дзяржаўная ўстанова "Палац Рэспублікі" Кіраўніцтва справамі Прэзідэнта нашай краіны арганізавалі музычны форум, дырэктарам і мастацкім кіраўніком якога і стаў малады піяніст. Першы фестываль пераканаў, што беларуская публіка мае патрэбу ў жывой класічнай музыцы, і тым самым абвргае абыякавае меркаванне наконнт незразумеласці, незапатрабаванасці, несучаснасці музычнай класікі.

"Класічная музыка — злітная, — значыць у адным з інтэрв'ю Р. Крымер, — але, лічу, менавіта яна кантактуе непасрэдна з душой чалавека, і таму, калі выкананая таленавіта, нават самы недасведчаны слухач не можа яе не адчуць. Таму і застаецца класічная музыка ва ўсе часы прыцягальнай і цікавай. Гэта не шоу — сёння адно, заўтра другое. Класіка — субстанцыя вечная".

А наколькі важна для саміх выканаўцаў спрычыніцца да такой культурнай падзеі! У жывых стасунках з аднадумцамі маладыя музыканты хутчэй узбагачаюць прафесійны досвед, глыбей раскрываюць сваю творчую індывідуальнасць. Тым больш, калі выпадае шанец іграць на адной сцэне са славытымі майстрамі: вось дзе школа, не параўнальная з ніякай акадэміяй.

Канцэрты II Міжнароднага фестывалю Юрыя Башмета пройдуць у вялікіх залах сталічнай філармоніі ды Палаца Рэспублікі. І апроч Мінска, яго ўдзельнікі сёлета выступяць у Боне

ды ў Маскве. Афішы вабяць знымі імёнамі прадстаўнікоў Беларусі, Галандыі, Германіі, ЗША, Латвіі, Расіі: альтыста і дырыжора Юрыя Башмета, скрыпачоў Віктара Трацякова і П'дона Крэмера, піяніста Васіля Лабанава, дырыжора Віктара Пласкіны, маладога феномена — габаіста Аляксея Агрынчука... Адкрые святы музыкі 17 верасня Акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам гасця з ФРГ Рамана Кофмана — галоўнага дырыжора Бонскага бетховенскага сімфанічнага аркестра. А ў заключным канцэрце — "Класіка сустракае джаз" — сустрэнуцца камерны ансамбль "Салісты Масквы" Юрыя Башмета і Джаз-бэнд пад кіраўніцтвам славутага джазмена, саксафаніста Ігара Бутмана. Лідэры абодвух калектываў выступяць і ў якасці салістаў.

Яскравай падзеяй будзе сусветная прэм'ера Канцэрта для алты з аркестрам, напісанага беларускім кампазітарам Галінай Гарэлавай для Юрыя Башмета і яму прысвечанага. Твор прагучыць у праграме Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра "Новая Расія", які ачольвае шануюны мастра.

Новае пакаленне музыкантаў прадстаўляюць Прэзідэнцкі аркестр Беларусі на чале з Віктарам Бабарыкіным, лаўрэаты прэстыжных міжнародных конкурсаў вяланчэлісты Мары-Элізабет Хекер (Германія) і Аляксей Кісялёў (Беларусь), скрыпачка Аліна Пагосткіна (Германія). І, вядома, — піяніст Расціслаў Крымер (Беларусь), які верыць у поспех сёлетняга фестывалю і марыць пра пашырэнне абсягаў свайго праекта.

Я. КАРЛІМА
На здымку: Расціслаў Крымер

Гумар — надзвычай сур'ёзная рэч для тых, хто займаецца ім прафесійна. Нездарма самымі складанымі жанрамі на эстрадзе лічаць гумар і сатыра. Ганна Рыжкова аддала гэтаму мастацтву многія гады свайго творчага жыцця, застаўшыся ў памяці глядачоў ды калег-артыстаў каралевай беларускага гумару, заснавальніцай жанру размоўнай мініяцюры на нашай эстрадзе.

А глядачоў — шчырых і ўдзячных — у заслужанай (хтосьці скажаў бы — усенароднай) артысткі Беларусі Ганны Рыжковай было багата. Калі яна выходзіла на сцэну са сваімі эстрадна-паэтычнымі спектаклямі, калі чытала ў канцэртах фельетоны, гумарэскі, сатырычныя вершы, зала падхоплівала пафас артысткі, заўзята смяялася з "герояў" дасціпных, трапных, вострых маналагаў, задуменна слухала музыку беларускага слова ў праграмах кшталту "Край паэтаў", не шкадавала далоняў на гарачыя воплескі.

Ганна Паўлаўна пакінула зямны свет у 1993-м. Наколькі змянілася з таго часу наша жыццё! У Беларускай дзяржаўнай філармоніі, дзе яна працавала артысткай размоўнага жанру, цяпер, пасля капітальнага рамонту, усё выглядае па-новаму. І людзі ў зале ўжо іншыя. Але як захоплены і шчыра прынялі яны святоле ўсмешкі некаранаванай каралевы беларускага гумару — той мудрай жыццядайнай усмешкі, якая натхніла калег і сяброў Ганны Рыжковай на стварэнне адмысловай праграмы ў яе памяць.

"Пасям'яёмся разам!". Так назвала вечарыну-ўспамін арганізатары, вучні і паслядоўнікі Ганны Паўлаўны — артысты сталічнай філармоніі Святлана Паўлішына, Зінаіда Феакцістава ды Вячаслаў Статкевіч, да якіх далучыліся многія іншыя ўдзельнікі мемарыяльнай імпрэзы.

Яны, падзяліўшыся згадкамі ці думкамі з нагоды, уляпталі свой

Усмешка Ганны Паўлаўны

канцэртны нумар у стракаты сімвалічны вянок памяці. Усё было без маркоты — весела, з усмешкай, у духу добрага беларускага жарту. Міханавіцкія дзеткі з гурта "Калыханка" пад кіраўніцтвам Ларысы Рыжковай, пляменніцы Ганны Паўлаўны, праспяваўшы цудоўную народную люляначку, пабралі ў рукі смешныя лялькі ды з артыстызмам выдалі вакальную пародыю на канкурэнт "Еўрабачанне" тутэйшага ўзроўню! З цэлынёй успамінала заслужаная артыстка Беларусі Надзея Мікуліч парады сваёй старэйшай сяброўкі: дзякуючы Рыжковай, спявачка адчула, што зможжа сама склацаць песні, і неаднойчы Ганна Паўлаўна вышпуквала для яе адмысловыя тэксты.

Міс магі Нінэль, артыстка арыгінальнага жанру, у літаральным сэнсе гуляла з агнём, дэманструючы агаломшанай публіцы чарадзейныя піратэхнічныя фокусы-маніпуляцыі. Трапныя музычныя пародыі прадставілі маладыя парыдыст Аляксандр Бабарыкін ды заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Радзівілаў. Салістка Нацы-

янальнага акадэмічнага народнага аркестра імя Іосіфа Жыновіча Ніна Кавалёва прыгадала жартоўную беларускую песню пра тое, як "на тэргу, на базары, жанкі мужыкоў прадавалі", а красуня і тры кавалеры, увасобленыя артыстамі танцавальнай групы Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Генадзі Цітовіча, стварылі запамінальную харэаграфічную замалеўку "Дзіўчына з Палесся".

Нават госці з самага смешнага горада — Рагачова — завіталі на вечарыну. А смешны ён таму, што там... рагочуць. Тамтэйшыя народны тэатр напоўніў залу каларытным ды іскрыстым беларускім гумарам, спевамі, скокамі, разыграўшы фрагмент з Купалавай "Паўлінкі". Пакланіцца Ганне Рыжковай (яна супрацоўнічала з многімі айчыннымі аўтарамі), пачытаць выселья радкі прыйшлі літаратары Мікола Чарняўскі ды Уладзімір Ліпскі.

Святлана Паўлішына і Леанід Шурман з прэм'ерай песні, гурт "Купалінка" пад кіраўніцтвам Алены Цяльковай, артыстка-чытальніца Зінаіда Феакцістава, ансамбль "Святла" пад кіраўніцтвам Анатоля

Кашталапава і лірычны народны беларускі тэнар Вячаслаў Статкевіч... Доўгія тры гадзіны прамільгнулі, быццам яркія малонкі ў калейдаскопе. Падумалася між іншым: колькі непаўторных артыстаў-падзвіжнікаў, спагадных і сціплых людзей, улюбёных у мастацтва і працавітых, не спешчаных ні рэкламай, ні славай, ні сталічнай сцэнай, ёсць у вялікім творчым калектыве Беларускай дзяржаўнай філармоніі! Як рэдка, нават у самых вядомых з іх, надараецца нагода, каб выступіць перад мінскай публікай, "перакормленай" масавымі прадуктамі замежнай шоу-вытворчасці, ды знайсці тут прыхільнікаў. Дэвіз: "Выбірай, слухай і глядзі сваё" страчвае сэнс, калі гэтае сваё мы амаль не ведаем... І як цудоўна, што незабыўная ўсмешка Ганны Рыжковай паяднала ў той вечар сотні не знаёмых між сабою і вельмі розных людзей. Для многіх маладзейшых глядачоў гэта быў вечар прыёмных адкрыццяў.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Кастуся Дробава

Слодыч палону

Апынуцца і затрымацца ў ціхім палоне старых жывапісных палотнаў — асапада, рэдкая эпоха арт-праектаў, перформансаў, выставачных палацаў. У гэтым пераканала выстаўка "Палоннікі прыгажосці", якая амаль на чатыры месяцы паяднала ў Мінску шэдэўры акадэмічнага і салоннага мастацтва з фондаў знакамітай расійскай Трацякоўскай ды Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі.

У ім да 15 верасня можна яшчэ ўбачыць тую, амаль забытую, старонку рускага жывапісу XIX — пачатку XX стст. Яна была незапатрабаваная ў савецкі час, калі перавага ў музейных экспазіцыях аддавалася творчасці мастакоў дэмакратычнага рэалізму, прынамсі, хрэстаматыйных перадавіжнікаў.

Так, майстроў салоннага акадэмізму не прыцягвалі сацыяльныя канфлікты, змрочныя бакі рэчаіснасці. Выдатныя прафесіяналы, апалагеты формы, яны лічылі, што мэта мастацтва — узвышаць чалавека над празаічнай рэальнасцю, адцягваюць ад нудотнай будзённасці, адукоўваюць, радаваць вока. Гэта супярэчыла духу пралетар-

скай культуры. Таму пераважная большыня работ — найцікавы пласт мастацтва! — на працягу амаль стагоддзя захоўвалася ў запасніках ці ў прыватных калекцыях. Але сёння ўзбагачаецца наша ўяўленне пра класічны жывапіс: мы з цікавасцю і захапленнем углядаем у палотны, аўтары якіх, паланеныя эстэтыкай формы, апявалі красу прыроды і экзотыку ўсходніх краін, жаночую прыгажосць і радасці бестурботнага жыцця. Дасканаласць малюнка, бляск тэхнікі жывапіснага пісьма, вабнасць каларыту, сюжэтная займальнасць — усё гэта ёсць у карцінах К. Брулова, Г. Сямірадскага, К. Макоўскага, І. Хруцкага, Ф. Жураўлёва, Ф. Молера, К. Лебедзева ды іншых, у тым ліку менш вядомых, аўтараў, "па-

ланеных прыгажосцю" (іх асобы і творчая спадчына сёння актыўна даследуюцца, і, мажліва, некаторыя, характэрныя для нашых мясцін, прозвішчы "раскрыюць" беларускае паходжанне сваіх таленавітых носьбітаў).

Тое, што экспазіцыю масквічоў арганічна дапоўнілі палотны са збору Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, яшчэ раз нагадала пра неацэннае багацце, сабраное ў фондах нашай галоўнай скарбніцы выяўленчай творчасці. Дарэчы, узаўленне айчыннай калекцыі жывапісу, страчанай у ліхалецці мінулай вайны, — плён рупнай дзейнасці легендарнага дырэктара-мастацтвазнаўцы Алены Аладавай, да 100-годдзя якой і прымяркоўвалася выстаўка "Палоннікі прыгажосці". Падчас свайго кіравання Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі Алена Васільеўна не толькі паслядоўна шукала, збірала, здабывала творы для пастаяннай экспазіцыі, клапацілася пра папаўненне фонду, але і арганізоўвала змястоўныя зменныя выстаўкі. Яна ж наладзіла творчыя кантакты з Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэяй, запачаткаваўшы трывалыя і перспектывныя партнёрскія сувязі двух музеяў.

Як паведамлялася ўжо ў "ЛіМе", кіраўнікі абедзвюх устаноў — Уладзімір Пракапцоў і Валянцін Радзіёнаў — падпісалі дамову аб супрацоўніцтве на новы тэрмін. І наступная супольная выстаўка, запланаваная на кастрычнік, прымяркоўваецца да 175-годдзя з дня нараджэння вялікага рускага пейзажыста Івана Шышкіна, чые палотны, як вядома, ёсць і ў зборы нашага музея. Так што перад аматарамі класічнага жывапісу адкрываецца заваблівая перспектыва — зноў апынуцца ў палоне глыбокіх эстэтычных уражанняў і прыгожых пачуццяў.

Лана ІВАНОВА

На здымках: дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі У. Пракапцоў і генеральны дырэктар Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі В. Радзіёнаў на вернісажы; І. Давыдаў, "Прадмесце Рыма"; бронзавая скульптура Я. Лансерэ "Святаслаў перад паходам на Царград".

Фота Віктара Кавалёва

Пачуць — і захапіцца...

Беларускае харавое мастацтва добра вядомае і ацэненае ў Польшчы

У польскім горадзе Гайнаўка адбыўся чарговы Міжнародны фестываль "Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі". Гэты традыцыйны майскі фестываль ужо шмат гадоў існуе як адметная з'ява ў духоўна-культурным жыцці Польшчы і шырока вядомы ў многіх краінах свету. Сёлета ў ім бралі ўдзел харавыя калектывы з Польшчы, Балгарыі, Галандыі, Грэцыі, Літвы, Расіі, Украіны, а таксама пяць харавых калектываў з Беларусі. І зноў галоўную ўзнагароду фестывалю — Гран-пры атрымалі прадстаўнікі Беларусі — хор Гомельскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў пад кіраўніцтвам дырэктара Маргарыты Ліснэўскай. З вялікім поспехам гамяльчане выканалі творы П. Чайкоўскага, А. Шнітке, беларускіх кампазітараў А. Хадоскі, М. Бутомы.

А ўрачыстае адкрыццё фестывалю, адпаведна традыцыі, распачынаў яго мінулагодні пераможца — Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь, чарговае выступленне якога атрымала самыя высокія ацэнкі аўтарытэтнага журы і шматлікай публікі. Як адзначала прафесар з Варшавы Катажына Сакалоўская, "Дзяржаўны камерны хор з Мінска прадэманстраваў такі высокі ўзровень, што хацелася б такі хор запрашаць на кожны фестываль і конкурс. Выдатна дырыжыруючы, Наталля Міхайлава захапіла ўсіх беражлівасцю і эканомнасцю рухаў, а харысты паказалі майстэрскае выкананне прыгожых твораў".

Гэта ўжо не першы паспяхова ўдзел вядомага калектыву ў гайнаўскім фестывалі. Старэйшыя яго артысты з цэпльнай уславінаюць выступленне тут у пачатку 1990-х гадоў, калі хорам яшчэ кіраваў яго заснавальнік, вядомы дырэктар Ігар Мацохоў. Трэба дадаць, што сёлета Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Наталлі Міхайлавай да фестывалю ў Гайнаўцы паспеў паўдзельнічаць і выдатна выступіць на пятым традыцыйным фестывалі царкоўнай музыкі ў г. Плоцку і ў праваслаўным Кафедральным саборы св. Марыі Магдалены ў Варшаве. Прысутныя там, сярод якіх былі праваслаўныя святары, прадстаўнікі дыпламатычнага корпусу многіх краін, выкладчыкі і студэнты Варшаўскай акадэміі музыкі, адзначалі вельмі высокі выканальніцкі ўзровень і цікавую канцэртную праграму калектыву з Мінска.

"Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі" праводзіліся сёлета 26-ты год запар і, як і папярэднія фестывалі, ладзіліся ў тамтэйшым Свята-Троіцкім саборы. Гэта надавала асаблівую святочнасць атмасферы, у якой панавалі багацце і прыгажосць царкоўных славаў. Дарэчы, фестываль значна пашырыў свае межы: яго канцэрты адбыліся і ў Варшаве, і ў розных мясцінах Беласточчыны; на мерапрыемствах прысутнічалі вышэйшыя духоўныя асобы на чале з Мітрапалітам Варшаўскім і ўсёй Польшчы Савам, прадстаўнікі цэнтральных, рэгіянальных і мясцовых органаў улады, дыпламатычнага корпусу, сродкаў масавай інфармацыі.

Выступаючы перад прысутнымі на гала-канцэрце, Пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка падкрэсліў важнасць правядзення гэтага фестывалю. Былі ўручаныя спецыяльны дыплом і ўзнагарода Пасольства мужчынскаму хору Супрасльскага манастыра Прасвятой багародзіцы — пераможцу ў катэгорыі царкоўных хораў, што вельмі станоўча ўспрынялі арганізатары фестывалю і публіка.

Як ужо згадвалася, акрамя пераможцаў-гамяльчан у сёлетнім фестывалі ўдзельнічала пяць хораў з Беларусі. Два з іх

былі ўзнагароджаныя: званні лаўрэатаў фестывалю ў розных катэгорыях атрымалі дзіцячы хор "Ліра" СШ № 66 г. Мінска (1-е месца) і хор "Світанак" Пружанскай школы мастацтваў (3-е месца).

"Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі" з'яўляюцца адным з вядомых і прэстыжных фестывалюў такога кшталту ў Еўропе. За час яго існавання ў фестывальных мерапрыемствах узяло ўдзел больш як 500 хораў з амаль 20 краін свету. А пачыналася ж, як расказваў дырэктар фестывалю, мітрафорны прагаіерэй Міхаіл Негірэвіч, яшчэ ў перыяд атэізацыі грамадства і ў амаль канспіратыўнай абстаноўцы. Сёння ж ўдзельнічаць у гайнаўскім фэсце лічаць за гонар лепшыя харавыя калектывы.

Важна адзначыць, што ад самага пачатку на ім паспяхова выступалі і прадстаўнікі Беларусі. За ўсе гэтыя гады на гайнаўскім фестывалі пабывала больш як 80 разнастайных харавых калектываў з нашай краіны. Прычым, апошнія шэсць гадоў беларускія хоры атрымліваюць гран-пры. Сярод іх камерны хор "Дойлідства" з Гродна, Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Генадзя Цітовіча, Акадэмічная харавая капэла імя Рыгора Шырмы, Акадэмічны хор Белтэлерадыё, Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь, а цяпер і спеўны калектыв Гомельскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў.

Падчас сёлетняга фестывалю член журы, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Генадзя Цітовіча, народны артыст Беларусі, прафесар Міхась Дрынеўскі сказаў так: "Ужо каторы год бываючы на гэтым фестывалі, адзначаю яго высокі творчы ўзровень і жаданне вельмі многіх калектываў удзельнічаць у ім. І разам з тым, радуся, што беларускія калектывы так годна прадстаўляюць на ім сваё харовае мастацтва". І, дарэчы, яно заўсёды прыхільна і цёпла ўспрымаецца ў Польшчы — як прафесіяналамі і аматарамі гэтага віду творчасці, так і шырокай публікай. Як тут не ўспомніць выдатныя выступленні лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, дыпламанта Сусветнай харавой алімпіяды ў Аўстрыі, узорнага дзіцяча-юнацкага хору Брэскага палаца культуры прафсаюзаў пад кіраўніцтвам Алы Ігумнавай ў кастрычніку 2005-га і ў красавіку мінулага года! Канцэрты праходзілі ў Варшаве, у галоўных кафедральных каталіцкіх храмах: святых Міхаіла і Фларыяна і святога Яна Хрысціцеля. Варшаўская публіка аваяцямі ганаравала выступленні вядомага ў замежжы беларускага калектыву, які прадставіў складаную і разнастайную праграму з твораў заходнееўрапейскай, беларускай і рускай харавой класікі, па-

казаўшы высокі выканальніцкі ўзровень і сцэнічную культуру.

Пазней у Пасольства Беларусі ў Польшчы паступіў ліст ад прафесара Музычнай акадэміі ў Варшаве Юліуша Петраховіча, які ведае брэсцкі калектыв ўжо некалькі гадоў: "Мяне ўражае вельмі высокі ўзровень гэтага хору. Характэрнай рысай яго з'яўляецца найперш праніклівае гучанне, вельмі чыстая інтанацыя і эластычная дынаміка, прыгожая афарбоўка асобных галасоў...". Можна дадаць, што хор таксама з'яўляецца лаўрэатам XX Міжнароднага конкурсу "Залата струна" ў польскім горадзе Быдгашч.

І яшчэ варта прыгадаць, з якім вялікім поспехам прайшлі ў Варшаве год таму, падчас традыцыйнага свята раёна Вілянаў "Вялікі парад кавалерыі", выступленні гасцей з Мінска: маладзёжнага хору "Тэнча" гарадскога польскага аб'яднання і ўзорнага дзіцячага хору "Дружба" СШ № 1 пад кіраўніцтвам Таццяны Валошынай, прыезд якіх быў арганізаваны пры садзейнічання Пасольства Беларусі ў Польшчы.

Шырокае развіццё атрымала харовае і ансамблевае выканальніцтва сярод беларускай меншасці ў Польшчы, заснаванае на багатых шматгадовых спеўных традыцыях. Сёння на Беласточчыне на сталяй аснове дзейнічаюць 6 харавых калектываў і каля 50 вакальных ансамбляў. Правядзенне Беларускага грамадска-культурным таварыствам у Польшчы штогод вялікай колькасці фестывалюў і святаў і пастаянна ўдзел у іх большасці выканаўцаў не толькі спрыяе падтрыманню добрага творчага ўзроўню, але і заахочвае да стварэння новых калектываў. Той, хто хаця б раз пабываў на заключным канцэрце фестывалю "Беларуская песня" ў Беластоку, які праводзіцца ўжо 37 гадоў запар, надоўга будзе ўражаны незвычайна цёплай атмасферай, якая ствараецца там дзякуючы прыгожай беларускай песні...

Яе вельмі любяць на Беласточчыне, без яе тут не абходзіцца ніводнае свята, ніводны беларускі калектыв — ці то мясцовы, ці то госьць з Беларусі — заўсёды прымаецца публікай надзвычайна цёпла. Вось, напэўна, і галоўная прычына таго, што многія калектывы працуюць тут ужо дзесяці гадоў і што многія ўдзельнікі звязалі з ім і ўсё сваё жыццё. Напрыклад, вядомыя на Беласточчыне і ў Беларусі харавыя калектывы "Васілёчкі" і "Крыніца" ўжо адзначылі адпаведна 40-гадовы і 20-гадовы юбілей; шмат гадоў і вельмі плённа прапагандуюць беларускую песню традыцыйныя ансамблі "Маланка" і "Распяваны гарадок", "Цаглінікі", аўтэнтныя гурты "Збучанкі", "Незабудкі", "Журавінікі". Сучаснае жыццё беларускім песням надаюць маладзёжныя ансамблі "Прымакі", "Знічкі", "Дзясвочыя ноткі" ды іншыя. Або такі прыклад: летась свой 60-гадовы юбілей адзначыў ансамбль "Арляне з Орлі".

Як тут не прыпомніць крылатыя словы: "Песня — душа народа"! Хочацца з надзеяй на плённы вынік рабіць усё неабходнае, каб беларуская песня і надалей радавала, збліжала і яднала людзей — і ў Беларусі, і ў Польшчы, і ў іншых краінах.

Тадэвуш СТРУЖЭЦКІ, саветнік Пасольства Беларусі ў Польшчы

Паэт Мікола Трафімчук выношаў ідэю стварэння такога выдання не адзін год. Выдавецкай дзейнасцю ён пачаў займацца з сярэдзіны 90-х, выпускаў невялікія кніжкі, брашуркі за кошт аўтараў альбо пры садзейнічання спонсараў. Прадпрыемальніцкае чутцё паказала магчымасць існавання часопіса ці газеты "без абмежаванняў", дзе за ўласныя грошы маглі б друкавацца ўсе жадаючыя: пачынаючы аўтары і тыя, каму цяжка прабіцца ў сур'ёзныя літаратурныя выданні.

— Такі альманах стаў асабліва патрэбны пасля 2000 года: скараціліся выдавецкія пазіцыі, зменшыліся ганарары, друкавацца стала цяжэй. Альманах за кошт аўтараў — задумка не новая, бо на той час ва Украіне і ў Расіі ўжо меліся такія выданні. Канечне, з фінансавага боку гэта небяспечна. Першы выпуск я выдаў сам, нібы ў крэдыт для аўтараў, дзякуючы таму, што друкарні абяцалі пачакаць, пакуль грошы вернуцца. Зразумела, што ён не акупіўся. Але пасля выхаду першага нумара многіх уразіла, што ў Беларусі з'явілася такое аб'ёмнае выданне, дзе можна знайсці не толькі паэзію і прозу, але і драматургію, музычныя творы, літаратуразнаўчыя артыкулы.

Каб сабраць матэрыял для першага выпуску, Міколу Трафімчуку давялося правесці своеасабліваю піяр-акцыю. Ён проста ўзяў даведнік і пачаў рассялаць лісты з інфармацыяй пра новы альманах па ўсіх рэдакцыях газет і часопісаў.

— Трэба было дапамагчы пачаткоўцам, тым, хто жыве на перыферыі, бо часта ў іх няма магчымасці друкавацца ў сталіцы. Я рассялаў прыкладна 200 лістоў у 117 раёнаў Беларусі. Задача стаяла сабраць як мага больш аўтараў. У першым нумары надрукавалі свае творы прыкладна 160 чалавек. Паступова альманах пачаў развівацца. Другі нумар сабраў ужо каля 270 аўтараў. Пачынаючы з чацвёртага нумара, было вырашана змяніць прынцып: выданне перайшло на парадковую аплату.

Любы камерцыйны праект распацоўваецца з улікам існуючых канкурэнтаў. Мікола Трафімчук лічыць, што "Гоман" мае прынцыповыя адрозненні ад іншых літаратурна-мастацкіх выданняў, і гэта дазваляе альманаху заняць пэўную нішу.

— У час, калі я рыхтаваў першы выпуск, ужо выходзіў альманах "Панядзелак". Параліліся з яго галоўным рэдактарам Алесем Масарэнкам і прыйшлі да высновы, што мы не канкурэнты і не будзем першакажыць адзін аднаму. Сёння выданні ў даволі шмат: часопісы РВУ "Літаратура і Мастацтва", "Няміга", "Западна-Дзвіна" ды інш. Існуючыя выданні адрозніваюцца фарматам, умовамі адбору аўтараў. Напрыклад, «Нёман» у сваёй канцэпцыі заяўляе, што друкуе творы беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на рускую мову. Зараз выданне ўжо намагаецца адыходзіць ад гэтага прынцыпу, але па сутнасці яно было задумана, каб на рускай мове прадставіць беларускую літаратуру чытачам усяго былога СССР. «Няміга» друкуе творы рускамоўных аўтараў, якія з'яўляюцца членамі Саюза пісьменнікаў. «Западна-Дзвіна» — выданне для рускамоўных аўтараў, сяброў літаратурнага аб'яднання «Полоцкая ветвь».

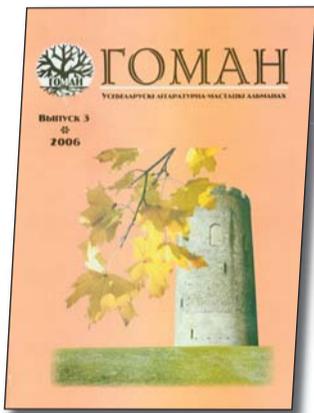
Думаю, тут цяжка казаць пра канкурэнцыю. Напрыклад, некаторыя нашы аўтары друкуюцца ў «Панядзелку», адкрываю «Нямігу» — таксама бачу знаёмыя прозвішчы, можа быць, што і з «ЛіМам» у нас ёсць агульныя аўтары. Якая ж тут канкурэнцыя?

У мяне была задумка зрабіць не проста літаратурна-мастацкі, а ўсебеларускі альманах, які б ахопліваў беларусаў незалежна ад таго,

Альманах "Гоман" збірае пад сваёй вокладкай неверагоднае мноства людзей розных прафесій і ўзростаў з усіх мясцін Беларусі. Незалежна ад таго, чым напоўнена будзённасць: хатнімі клопатамі, працай на заводзе альбо перамовамі ды фінансавымі справаздачамі, людзі прагнуць узяцца ў больш высокае вымярэнне, раскрыцца, адчуць сябе творцамі. "Гоман" нібы агромністая пляцоўка, якая за ўласныя грошы аўтараў змяшчае ўсіх жадаючых выказацца, нягледзячы на тое, з'яўляюцца гэтыя спробы памастацку вартаснымі альбо маюць аматарскі ўзровень. Пра канцэпцыю "народнага" літаратурнага альманаха распавядае галоўны рэдактар "Гомана" Мікола Трафімчук.

Пляцоўка для «народнай» літаратуры

дзе яны жывуць. Напрыклад, у нас друкуюцца людзі з Беларусі, якія зараз знаходзяцца ў Расіі, ва Украіне. У першых нумарах мы нават акрэслілі геаграфію альманаха: на карце краіны пазначылі ўсе раёны, дзе ёсць нашы аўтары. "Гоман" друкуе творы на беларускай і рускай мовах. Былі выпадкі, што прыносілі і на ўкраінскай. Калі хтосьці напіша па-англійску, таксама, напэўна, возьмем, але, канечне, гэта непажадана.

Хоць Мікола Трафімчук і настойвае на поўнай вольнасці самавыяўлення, але зазначае, што пэўныя рамкі ўсё ж такі ёсць, і пры падрыхтоўцы кожнага нумара сустракаюцца аўтары, якім даводзіцца адмаўляцца ў друкаванні.

— У нас няма абмежаванняў, акрамя адзінага: патрэбен літаратурна-мастацкі твор. Ён можа быць слабы, напісаны на графаманскім узроўні, але павінен мець літаратурную форму. Былі аўтары, якія прапаноўвалі палітычныя апусы, публіцыстычныя нататкі, але гэта не літаратура. Што да нецэнзурных слоў у тэкстах, то я як рэдактар за тое, каб іх не было. Сёння ў расійскіх выданнях няма моўных табу, але, мне падаецца, што ў Беларусі складалася даволі моцная традыцыя, для нас гэта непрымальна. Бываюць розныя выпадкі. У нас выходзіла аповесць Аляксея Кузняцова "Гастарбайтары", там ёсць жаргон, ненарматыўная лексіка, яна неабходная для стварэння вобразаў, але ўсё ж такі што-нішто мне давалося напярэць.

Шмат цяжкасцей узнікае з рэдагаваннем. Многія аўтары адстойваюць прынцып "недатыкальнасці" да сваіх твораў, мяркуючы, што калі яны пляціць за ўласныя публікацыі, то маюць права на размяшчэнне тэкстаў "у чыстым выглядзе", без рэдактарскага ўмяшчэння.

— Сапраўды, было шмат канфліктаў, і паступова мы прыйшлі да таго, што кожны аўтар павінен адказваць за свой твор, быць сам сабе рэдактарам і крытыкам. Пакуль не заўсёды так атрымліваецца, але рэдакцыя імкнецца

ца цалкам захоўваць стыль і змест твораў аўтараў. Праблема яшчэ ў тым, што ў нас друкуюцца вельмі шмат людзей, і не заўсёды ёсць магчымасць удакладніць праўкі з кожным. На жаль, пакуль мы не можам дазволіць сабе добрага стыльрэдактара і нават карэктара, я сам чытаю ўсе творы і рыхтую іх да друку.

У альманаху часта змяшчаюць свае творы людзі, асноўная прафесія якіх няк не звязана з літаратурай. Тут сярод аўтараў можна сустрэць, напрыклад, лірычнага слесара, рамантычнага інструктара па фітнесе ці прапаршчыка ў адстаўцы, які вечарамі піша вершы пра каханне.

— Мы прызвычаліся, што пісьменнікам становяцца філолагі. З аднаго боку, гэта добра, але я заўсёды захапляюся людзьмі, якія прыйшлі ў літаратуру не праз адукацыю, яны маюць іншую прафесію, іншы лаг жыцця, далёкі ад літаратурнага асяроддзя. Здараецца так, што да нас прыходзяць людзі, у якіх асноўная праграма жыцця ўжо выканана. Гэта састарэлыя людзі ці блізкія да пенсійнага ўзросту. Часта прыносяць свае творы вайскоўцы — яны рана сыхадзяць на пенсію. У гэтых людзей пачынаецца іншы жыццёвы шлях, яны хочуць зрабіць нешта ў літаратуры ці ў мастацтве ўвогуле. Некаторыя, з іх, вышэй графаманскага ўзроўню не падымаюцца, бо яны ўжо спазніліся. Пісьменніцтва — гэта вялікі працэс, які павінен ісці праз усё жыццё.

"Гоман" няма ў шырокім продажы, але Мікола Трафімчук не бачыць у гэтым праблемы, бо альманах створаны пераважна для аўтараў, якія ў ім друкуюцца. Яны, у асноўным, і раскупляюць увесь наклад.

— Аўтары паказваюць альманах сваім сябрам, сваякам, знаёмым. Кола чытачоў павялічваецца ў некалькі разоў. Калі ў нас прыкладна 200 аўтараў, плюс знаёмыя кожнага з іх, то вось ужо можна казаць, што каля тысячы чалавек "Гоман" пабачыць. Пакуль гэтага дастаткова, але спадзяюся, што з цягам часу наклад будзе расці. Нашы аўтары ёсць амаль у кожным раёне Беларусі, таму мы разлічваем, што хутка альманахам пачнуць цікавіцца раённыя бібліятэкі.

У альманаху прысутнічаюць усе асноўныя літаратурныя жанры і формы ў розных рубрыках: паэзія, проза, крытыка, літаратурназнаўства, пераклады, сатыра. Паступова з улікам паграбаван-

няў аўтараў з'яўляюцца і новыя рубрыкі.

— Мы сутыкнуліся з тым, што нам дасягаюць творы цэлыя сем'і. Таму ў трэцім нумары з'явілася рубрыка "Літаратурная сям'я".

Была ў нас і спроба зрабіць нешта накшталт літаратурнай вучобы. Калі я сам быў пачаткоўцам, то чытаў шмат маскоўскіх выданняў, дзе даваліся парады пачынаючым аўтарам. Таму ў першым нумары ў нас мелася рубрыка "Літаратурны практыкум", дзе змяшчаліся самыя, на наш погляд, добрыя вершы аўтараў альманаха. Потым вырашылі проста вылучаць удалыя радкі тлустым шрыфтам. Але зараз ад гэтага адыходзім, бо асаблівага захаплення тое не выклікала.

Як даніна традыцыі, у альманаху ёсць і гасцёўня, дзе друкуюцца творы знакамітых пісьменнікаў. Праўда, мы не заўсёды даводзім да іх ведама, што яны нашыя госці.

Галоўны рэдактар "Гомана" лёгка згаджаецца, што многія творы, змешчаныя ў альманаху, слабыя і не вартыя друку, але лічыць, што ідэя народнага выдання заключаецца менавіта ў тым, каб друкаваць усіх, хто мае ў гэтым патрэбу, і нават кажа, што не збіраецца падымаць прафесійную планку выдання.

— Алякс Тuroвіч піша, што ёсць такая з'ява, як "народная літаратура". Паколькі мы друкуем прафесійных і прафесійных аўтараў пад адной вокладкай, то размываецца мяжа, якая аддзяляе графаманаў ад сапраўднага графа, здаровую манію да літаратуры ад хваравітай. З іншага боку, вельмі лёгка параўнаць аўтараў і адразу бачна, хто сыдзе з гэтай стартвай пляцоўкі, а хто ўзляціць. Сярод нашых аўтараў ужо ёсць тыя, хто рыхтуецца ўступаць у Саюз пісьменнікаў.

Як галоўны рэдактар я не стаўлю мэтай падняць планку прафесійнасці аўтараў. Мне б хацелася, каб гэты альманах застаўся у такім жа выглядзе, каб сярод прафесійных элітарных выданняў існавала і гэтае "народнае", даступнае для ўсіх узростаў, для ўсіх узроўняў, каб пад адной вокладкай друкаваўся Рыгор Барадулін і невядомыя аўтары. Хай нават той, хто піша на аматарскім узроўні, таксама будзе мець сваю публікацыю. Такое выданне мае права на існаванне, яно займае сваю нішу.

Саша ДОРСКАЯ

Незвычайныя падарожжы ад Зои Луцэвіч

У ліпені ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адбылася выстава "Празрыстыя гісторыі" авангарднай мастачкі Зои Луцэвіч. Выпускніца Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і Акадэміі Мастацтваў у Дзюсельдорфе прадэманстравала сваю незвычайную тэхніку пісьма на шкле аўтамабіляў Volkswagen.

Зоя Луцэвіч нарадзілася ў Мінску. Працавала ў галерэях Аўстрыі і Германіі. Брала ўдзел у выставах у Беларусі, Расіі, Балгарыі, у краінах Прыбалтыкі, Польшчы, Германіі, Аўстрыі, ЗША. Ёй належаць цыклы работ "Давай паляцім", "Гульні і фокусы", "In vino veritas", "Satisfaction".

Кампазіцыі мастачкі — гэта стыхійная экспрэсія, метафарычныя знакі, сэнс якіх пераменлівы і цяжкавызначальны. Выкшталцёныя кампазіцыі народжаныя, як бы самі сабой, без вызначанага сюжэту, так лёгка, як гэта бывае ў творчасці дзяцей. Выбудоўваючы сістэму кампазіцыі, Зоя Луцэвіч у той жа час дае магчымасць уяўленню свабодна рухацца і мяняць прадмет унутранага даследавання. У яе работах адчуваецца не проста лёгкасць, а пераменлівая асацыятыўнасць, непрадказальнасць, жарт. У творах мастачкі выкарыстаны алей, акварэль, акрылавыя фарбы, васковыя крэіды, камбінацыі матэрыялаў, аплікацыі, якія ствараюць нечаканыя візуальна-маляўнічыя эфекты. Каларыт заўсёды складаны і багаты. Мастачка пазбягае выразных сілуэтаў і рэзкіх кантрастаў на аднатонным фоне.

Выстава перадала адчуванні творцы пры падарожжы па невядомых, фантастычных дарогах свайго ўласнага ўнутранага свету, да якіх можа далучыцца кожны, хто жадае фантазіраваць.

Ганна КОТ

Дарогамі Напалеона Орды

Гэтым летам у Варацэвічы, на радзіму Напалеона Орды, завіталі госці рэспубліканскага пленэру. У асноўным гэта былі маладыя мастакі — выпускнікі і студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Радзіма нашага знакамітага земляка Напалеона Орды стала апошнім прыпынкам напружанай вандроўкі, падчас якой яны пешыміходам за 10 дзён дабраліся з Мінска да Варацэвіч. Па дарозе прыпынак арганізавалі не толькі для начлегу ў палатках, але і для працы над мастацкімі палотнамі. Такім чынам, у варацэвіцкай музейнай зале да 20 верасня будзе знаходзіцца выстава пейзажна-архітэктурных замалёвак з відамі Слоніма, Ружан, Пружан, Пінска, Іванаўшчыны. На выставе можна пазнаёміцца і з цікавымі творамі Уладзіміра Рынкевіча, прафесара БДУКіМ, кіраўніка творчай вандроўкі, а таксама вядомага мастака з Пінска Яўгена Шатохіна.

Марыя ГАРУПА

2 ліпеня ў гістарычным Коўне скончылася экспедыцыя па рацэ Віліі шляхам Канстанціна Тышкевіча. У чэрвені споўнілася 150 гадоў, як граф з Лагойшчыны выправіўся ў чатырохмесячную вандроўку па рацэ. Сёлета тым самым шляхам прайшла сумесная каманда з беларусаў і літоўцаў. Перажытым за час экспедыцыі дзеляцца муж з жонкай Аляксей Лужынскі і Эла Кулеш.

Шляхам графа Канстанціна Тышкевіча

— Першы этап экспедыцыі быў пёшы. Вы ішлі ад вытокаў Віліі. Што сабой уяўляе рака ў сваім пачатку?

Эла — Акрэсленага вытоку — каб з зямлі выпякала ручайка — няма. Там забалочанае месца. І калі бачна яе рэчышча, то яно досыць шыракаватае, але адну нагу яшчэ можна паставіць на адзін бераг, другую — на другі.

— Вы вялі дзёнікі. Што там больш адлюстравалася: падрэі ці ўласныя назіранні?

Эла — Уражанне. Але некалькі дзён я ішла з навукоўцамі, якія заходзілі ў вёскі і апытвалі людзей. Зразумела, што там я занатоўвала больш фактаў.

— А з манаграфіяў графа Тышкевіча знаёмая?

Аляксей — Крыху праглядаў з напісанага.

— Ці не адчувалі, што літоўцы да сваёй гісторыі ставяцца з большай адказнасцю, чым беларусы?

Эла — Я думаю, што аднолькава ставяцца абодва народы. Але літоўцы проста ведаюць, што з'яўляецца іхняй гісторыяй. І іх веды знаходзяць адлюстраванне ў канкрэтных справах. Беларусы таксама патрыёты, але яны не ведаюць, чаго хочучь.

Аляксей — Калі ў нас ехалі Сашы і Сярожы, то ў іх — Вітаўтасы, Кейстуты і г. д.

Эла — То бок, хто адчувае гісторыя ВКЛ сваёй, сёння вельмі заўважна.

— Колькі чалавек паўдзельнічала ў экспедыцыі на розных яе этапах?

Аляксей — Паводле нейкіх літоўскіх ведамасцяў — 109 чалавек з абодвух бакоў. Прычым самаму старэйшаму ўдзельніку было 74 гады. І былі яшчэ малыя дзеці, якія, падалося, яшчэ ў школу не ходзяць.

— На чым плылі па Віліі?

Эла — Я змяніла шмат плаўсродкаў. Гэта пры тым, што дагэтуль я сядзела толькі ў рыбацкай гумавай лодцы — і тое ў дзяцінстве. Спачатку я ішла на байдарцы, адной, пасля другой. Потым на гумавым выратавальным плыце. А завяршала шлях на вялікім жоўтым катамаране, які мы называлі "бананам".

— На нарадзе з намеснікам міністра спорту і турызму Беларусі ішла гаворка пра нейкую адмысловую сімваліку экспедыцыі. Ці была яна?

Аляксей — Былі кепкі і майкі. **Эла** — Цёмна-сінія з блакітнай эмблемай: карабель, а пад ім надпіс "Вілія-Neris 1857—2007".

— Якая атмасфера панавала ў камандзе?

Эла — Па беларускай тэрыторыі і беларусы, і літоўцы ішлі самі па сабе. Яшчэ не паспелі разнаёміцца. Але паступова, з кожным прыпынкам, людзі размаўлялі, запанавала сяброўская атмасфера. Непаразуменняў не было.

Аляксей — Не было праблемы, каб пераначаваць у чымсьці намёце ці падысці і разам павячэраць. І нават мова не была праблемай.

— На кожным прыпынку, а іх было некалькі дзiesiąткаў, праходзілі розныя ўрачыстасці. Што

наибольш запомнілася?

Эла — Запомнілася вёска Дубок Астравецкага раёна. Такіх унікальных пабудоваў у Беларусі нідзе больш няма: там гарманічна спалучаюцца хрысціянства і язычніцтва. Там намі быў знойдзены дуб, дыяметрам 6,5 м. Прычым гэта жывое, не абсохлае, дрэва. І літоўцы пасля прапанавалі правесці сустрэчу па выніках экспедыцыі менавіта ў гэтай вёсцы.

Аляксей — Мне запомніўся Сцёп-камень, ад якога мы пачыналі экспедыцыю. У Астравецкім раёне гара Замкоўка. Гэта свяцілішча ў форме чашы, якое адкрыў сам Тышкевіч. Запомнілася мяжа. Пры яе перасячэнні большасць з нас акнулася ў вопратцы ў ваду.

— А што запомнілася з саміх мерапрыемстваў, дзе лепш прымалі?

Эла — Прымалі ўсюды добра. Але на літоўскім баку адметна тое, што ў сустрэчах бралі ўдзел звычайныя людзі — грамадскасць. У Беларусі — гэта ў большасці прадстаўнікі мясцовыя ўлады. У Літве добра частавалі, таму праблем з гатаваннем ежы не было.

Тым больш, што на літоўскім баку нельга паліць вогнішчы. Свае такія экалагічныя забабоны.

— Чым сустрэла некалі беларуская Вілія?

Аляксей — Вілія сустрэла паркам Вяргякі і алтаром Лідзейкі, галоўнага жраца Гедыміна.

Эла — Літоўскі бок вызначыўся з тым, што да пачатку экспедыцыі паміж імі былі размеркаваныя абавязкі. Хтосьці займаецца навуковымі назіраннямі, хтосьці нешта іншае робіць. У нас не былі размеркаваныя ролі. Магчыма, я б змяніла пэўныя арганізацыйныя моманты на стаянках.

Аляксей На мой погляд, усё было добра. Хаця літоўцы казалі, каб у іх было яшчэ паўтода падрыхтоўкі, яны зрабілі б нашмат лепей.

— Перад стартама экспедыцыі ішла гаворка, каб зняць дакументальны фільм пра Вілію, напісаць сумесную кнігу, зрабіць супольны фотаальбом. У канцы шляха нейкія перамовы наконіч гэтага вяліся?

Эла — Абмеркаванні не было. Я думаю, той, хто павінен быў

пісаць кнігу, зараз над гэтым працуе. Вікінгас Дамашавічус працуе над фільмам, які мусіць выйсці прыкладна позняй восенню. Фотаальбомам, напэўна, займаецца Сяргей Плыткевіч...

Што датычыць непасрэдна Вілейкі, то ёсць ужо прапанова зрабіць фотавыставу ў музеі.

— Можэ, дамовіліся сустрэцца пазней за "крутым сталом" і ўсё абмеркаваць?

Эла 8—9 лістапада ў Літве будзе праходзіць навуковая канферэнцыя па выніках даследчай працы падчас экспедыцыі. Мы ўжо атрымалі запрашэнні. Вяліся размовы, каб сустрэцца яшчэ і на тэрыторыі Беларусі. Але калі і што — невядома.

— На пачатку экспедыцыі ў Камена адкрылі помнік у гонар славу, у Вілейцы ўсталявалі памятны знак. Ці быў нейкі працяг на літоўскай тэрыторыі?

Аляксей У Віліні была ўсталявана гранітная дошка ў гонар графа Тышкевіча. Яшчэ ў экспедыцыі ўдзельнічаў псіхолог Лютаўрас Балсус. Ён выбіваў знакі на камянях. Першы камень з рунамі

"Вілія і яе берагі". Праўда, гэтая праца пабачыла свет асобным выданнем толькі ў 1871 годзе, пасля смерці графа.

3 дзёнікаў Элы Кулеш

Камена мне, напэўна, запомніцца самай халоднай ноччу. Звечара трохі пагаманілі з Вікінгасам Вайткявічусам, прафесарам Клайпедскага ўніверсітэта, якога ўжо ведалі па канферэнцыі, паказала яму здымак каменя, што мы знайшлі каля вытоку Віліі. Ён доўга абурэўся наконіч таго, што быў пашкоджаны культурны пласт паселішча X ст. падчас падрыхтоўкі да экспедыцыі. Яшчэ — хацелі замацаваць дошку на камень, які зусім выпадкова аказаўся культурным — тры ямкі з адваротнага боку — знойдзены на крушні ля поля. Але навукоўцы запырочылі і дошку прымацавалі ля падножжа гэтага каменя. Дарэчы, ён неяк адразу прыцягнуў маю ўвагу, я яшчэ не здагадалася, што ён культавы, — проста падумала, што падобны моцна на ахвярнік...

3 манаграфіі графа Тышкевіча

...Вёска Камена, якая належыць грамадзяніну Камінскаму, названа так з-за вялікага каменя ў форме вострага конуса, вышынёй два аршыны і чатырнаццаць вяршкоў і чатырнаццаць аршынаў па колу ў падножжы, які знаходзіцца ў сярэдзіне вёскі на ўзвышшы, на правым беразе ракі. На паўднёвым баку гэтага каменя бачны крыж з дзвюма жэрдкамі...

3 манаграфіі графа Тышкевіча

Сосенка — гэта вельмі невялікае мястэчка на правым беразе Віліі, якое належыць пану Браніславу Багдановічу. Статыстычна і гістарычна гэта мястэчка не прадстаўляе ніякай цікавасці пры апісанні ракі Віліі. Аднак, у гандлі па гэтай рацэ Сосенка, з'яўляючыся першай прыстанню ўверх па Віліі, займае не апошняе месца. Адсюль накіроўваецца ў Мемель значная частка будаўнічага лесу. ...У дадзены момант, калі я знаходжуся ў гэтым месцы ракі, тут адбываецца вялікі рух. Купец Rittenberg спускае па вадзе вялікую колькасць бярвеннаў, што былі высечаны ў ясах Багдановічаў. Жыды грузяць пяньку на шхтавыя плыты. Усё варушыцца і спяшае ў Крулевец альбо Мемель, каб быць прададзеным па добрых коштах.

3 дзёнікаў Элы Кулеш

7 чэрвеня. Ад казінага мосціка, куды згрузілі нашы байды вечарам, мы рушылі да Ніжняга парка.

А 11 гадзіне адбылося адкрыццё помніка ля кнігарні. Сп. Шагаў выступіў са сваімі выхаванцамі. У тры гадзіны прайшла экскурсія па нашым музеі. Потым канферэнцыя ў зале выстаў, на якую прыбыў і вядомы навуковец Эдвард Зайкоўскі, прачытаўшы між іншым пра Сцёп-камень, які мы наведальі на самым пачатку.

3 манаграфіі графа Тышкевіча

...Гэта павятовы горад Вілейка.

Сонца яшчэ высака, але маё судна прычаліла да берага. Тут я ўпершыню сустрэў афіцыйную зацікаўленасць да маёй экспедыцыі. Па загадзе кіраўніка Віленскай губерні, які вельмі клапаціўся за маю справу, з Віліні ва ўсе паліцэйскія ўстановы, што маюць ўладу на берагах ракі, прыйшлі загады аб выкананні маіх патрабаванняў, а цяжкасці, якія ўзнікнуць, вырашаліся, і каб улады ва ўсім мне аказвалі дапамогу.

...У Вілейцы я сустрэў не толькі прызначыць з боку паліцэйскіх, але з хлебам-соллю мяне сустрэлі і мясцовыя ўлады, і ў горадзе знайшлася для мяне ўтульная кватэра.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

"Няма ў нас мясціны такой, дзе не б'ецца Купалава сэрца".

Максім Лужанін

Здаўна прыцягваюць увагу прыхільнікаў беларускай паэзіі шматлікія мясціны, дзе жыў і тварыў Янка Купала.

Паэзія купалаўскіх мясцін

— Цяпер завочную вандроўку па купалаўскіх мясцінах мелі магчымасць зрабіць і наведвальнікі нашага музея, — з заахвальным адзнакам дырэктар Дома-музея Адама Міцкевіча, што знаходзіцца ў гістарычным Навагрудку. Тут была адкрыта выстава з фондаў мінскага Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы: "Паэзія купалаўскіх мясцін". Выстава працавала да 22-га ліпеня. Наведвальнікі мелі магчымасць даведацца пра музей Янкі Купалы і пра яго чатыры філіялы: Вязынку, Яхімоўшчыну, Акопы і Ляўкі, якія былі найбольш блізкія беларускаму песняру.

— На планшэтах выставаў можна было ўбачыць фотаздымкі мясцін, будынкаў, дзе жыў і пісаў творы Купала, а таксама копіі рукапісаў вершаў, сярод якіх "Хлопчык і лётчык" — любімы верш школьнікаў, — працягвае Мікола Пулавіч, гісторык, крэатыўна Навагрудчыны. Цікава, што побач з гэтым вершам змешчаны аўтограф маці Юрыя Гагарына з запісам, што Юра яго любіў чытаць.

...З гістарычных давадак вядома, што Янка Купала таксама жыў і тварыў на Навагрудчыне. У чыгальнай зале Навагрудскай цэнтральнай раённай бібліятэкі супрацоўнікамі падрыхтаваны літаратурна-крэатыўны мантаж "Сляды жыцця Янкі Купалы". А Навагрудчына запрашае чыпача на паэтычную сляжынку, якая вядзе ў вёску Бенія. А пра тое, што паэт быў у гэтых мясцінах, сведчыць наступны гістарычны факт: з 1907 па 1909 гг. ён жыў у горадзе Віліні, дзе працаваў у бібліятэцы Б. Даніловіча. Заробак быў мізэрны.

Прытым адносіны з газетарод газеты, у якой таксама працаваў Купала, з кожным годам пагаршаліся. Б. Даніловіч прапанаваў паэту пераехаць у ягоны маёнтак Бенін, што на навагрудскай зямлі, і стаць там упраўленцам. Купалу нічога не заставалася, як пагадзіцца на гэтую прапанову.

Нядоўга жыў Купала ў гэтым маёнтку: для чалавек з паэтычнай душой і сачыць за тэхналагічным працэсам на броварах, пільнаваць рабочыя — непадыдзючая справа. Натхненне заваляла паэтам: "Няхай Даніловіч сам разбіраецца са сваімі броварамі, — сказаў сабе паэт. — Мне ж адно — пісаць".

Жывучы сядом простых людзей у маёнтку, падчас шматлікіх вандровак па цудоўнай Навагрудчыне гарыстаў, Купала пісаў пра лёс роднага краю, пра правільных беларускіх сялян, пра будучае свайго народа. За кароткі тэрмін Купалам напісаны вершы: "З кірмашу", "Памаліся", "Перад свтаннем", "Чарнавы варыянт верша "Перад свтаннем" цыпер захоўваецца ў Мінску, у музеі Янкі Купалы. У ім ёсць 14 аўтарскіх паправак... На зямлі Навагрудскай беларускай пясняры яшчэ глыбей пазнаў народнае жыццё, якое па-майстэрску адлюстравана ў творах гэтага перыяду.

...Адметным для Навагрудчыны з'яўляецца і тое, што ў далёкім 1940 годзе (29 кастрычніка) Янка Купала прысутнічаў на пасяджэнні камісіі, якая павінна была рыхтаваць вечар да юбілею вядомага паэта Навагрудчыны Адама Міцкевіча. У кнізе музея ёсць запіс, які паказвае Купала 4 лістапада 1940 года.

Прайшло нямаля часу, але пра знакамітага беларускага песняра памятаюць на Навагрудчыне. Шматлікія культурна-масавыя мерапрыемствы — сведчанне таго. Паўсюдна праводзяцца вечарыны, прысвечаныя 125-годдзю з дня яго нараджэння.

...Тут, у вёсцы Беніне, з нагоды 125-годдзя Янкі Купалы, аматары паэзіі і прыхільнікі народных традыцый сабраліся на цудоўнае свята "Купальская ночка". Гучалі літаратурна-музычныя кампазіцыі, прысвечаныя юбілею паэта. Нягледзячы на капрызы надвор'я, свята ўдалося. Прысутныя нават частавалі беларускімі білінамі. З тэматычнай канцэртнай праграмай выступілі артысты Ладзешчэўскай базавай этнашколы і Цэнтра пазашкольнай работы Навагрудка.

Яўген ЛАПЦЕЎ

Пайшоў з жыцця наш зямляк — Герой Савецкага Саюза, франтавы разведчык, рускі пісьменнік, аўтар кніг пра Палессе Іван КОЛАС.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і калектыў РВУ "Літаратура і Мастацтва" смуткуюць з гэтай прычыны і выказваюць родным і блізкім нябожчыка свае глыбокія спакуванні.

Амаль цэлы тыдзень, з 18 па 23 ліпеня, па нашай вобласці падарожнічала польская журналістка і пісьменніца, карэспандэнт грамадска-літаратурнага часопіса «Swiat Inland», член Куняўска-Паморскага саюза літаратараў ды яшчэ і падарожніца пані Крысціна Кукуцка. Гасцьяванне адбывалася пад патранатам Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Замежную каляжанку знаёмлі з Берасцейшчынай у Івацэвічах — Валеры Гіпееў, у Пінску — Марыя Ляшук, Мікалай Лаўровіч, Валеры Грышкавец, Вячаслаў Ільянкоў, у Іванаве — Анатоль Крэйдзіч.

Гэтыя нататкі — пра івацэвіцкую адысею падарожніцы.

Фота Каістанціна Дробава

Аляксандр Палуяновіч расказвае, пані зацікаўлена слухае.

Могілка ў Бабровічах, помнік ахвярам... Пані, як і раней, перапісвае словы на помніку. Магутны дуб, зразумела, уражвае польку. Але вока падарожніцы прыкмятае і тое, як па-рознаму размешчаны магільні.

— Тут хавалі людзей самых розных веравызнанняў, — кажа яна. — Гэта дзіўна. І глядзіце, як тут чыста, нічога не зарастае кустоў і травой...

На самай справе, могільні выглядаюць светла, так, быццам тут учора касілі.

На беразе Бабровіцкага возера пані сішваецца на некалькі хвілін. Потым з яе грудзей вылятае доўгае: "У-у-у-х".

Тут жа сустракаем Веніяміна Бычкоўскага.

— Восем там Вяда, — паказвае ён рукой на процілеглы бераг і пачынае свой расповед пра гэты незвычайны наш куточак. Пані слухае, таропка запісвае. У хатцы Веніяміна невялікі музей, вочы пані блішчаць. Яна пстрыкае і пстрыкае фотаапаратам.

Развітваемся з Веніямінам ля сцен каплічкі, якую ён будзе. Вяртаемся ў Выганашчы.

Аўтобус праз некалькі хвілін — мы вельмі ўдала прыехалі.

Развітваемся.

— У вас не такія людзі, — кажа на развітанне пані. — Зусім не такія...

3 вячэрняя размовы

Вечарам сядзелі ў маёй кватэры, на балконе з кавай і цыгарэтамі. "Карткае бліц-інтэрв'ю" — смяецца пані, але над іншым пытаннем задумваецца на доўга.

— Калі вы першы раз былі ў нас?

— У 2005 годзе. І закахалася ў вашу краіну.

— За што?

— У вас... зусім іншыя людзі. Адкрытыя. Шчырыя. Усё напісана на твары. Не хавуюць за ўсмешкай злосць і пагарду.

— Што адзначылі ў Івацэвічах адразу?

— Вельмі чыста, утульна, прыгожа. Лёгка дыхаецца, нейкі прастор навокал. Няма занябастасці, акуратна ўсё. Не сустрапа п'яных.

— А сам раён?

— Не бачыла кавалка запущанай зямлі. У нас так многа такіх месцаў, дзе пустызелле, цэлыя вялікія палі... У вас шмат новых дамоў! О, у вас у горадзе так многа будзеца. У нас — не. Багатыя пабудаваліся, у бедных няма грошай. У вас ёсць пустыя хаты, а ў нас усюды жывуць, у самых старых.

— Як выглядаюць нашы людзі?

— Вельмі прыгожыя! Так цудоўна апранаюцца! О, куды лепш выглядаюць на вуліцах, чым у нас. Я такое бачыла ў Германіі. Вельмі спакойныя людзі. Я не сустрапа хуліганаў, злодзеяў, не чуто крыку, лаянкі. Я дома не нашу сумку так, як тут, — на баку. А так — перад сабой, моцна абняўшы. Вашы людзі адгукваюцца на любое пытанне, рады дапамагчы. Гэта ... дзіўна сёння.

— А што робіць людзей іншымі, не такімі?

— Грошы, відаць... Як толькі замест Хрыста пачынаюць маліцца на амерыканскі долар, знікае спагада...

— Што б вы пажадалі нашым людзям?

— Усім жыхарам вашага раёна жадаю добрых поспехаў у жыцці, працы, ва ўсім... Я вельмі рада, што змагла наведаць гэта цудоўнае месца, у якім жывуць цудоўныя людзі. Пастараюся, каб людзі ў Польшчы даведаліся пра ваш горад і раён.

Валеры ГАПЕЕЎ

«Я ўлюбёная ў вашу зямлю...»

Як івацэвіцкая рэчаіснасць перавярнула свядомасць польскай пісьменніцы

Сустрэча

Сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі Георгій Марчук патэлефанаваў днём: у Івацэвічах і раёне хоча пабыць польская пісьменніца і журналістка пані Крысціна Кукуцка. Просьба — пасадзейнічаць ёй у знаёмстве з нашым раёнам. Адна асабліва: для пані не трэба ніякіх культурных праграм, яна хоча пабачыць усё такім, як яно ёсць, — яна збіраецца пісаць пра Беларусь, бо лічыць, што яе суайчыннікі не ведаюць праўду пра зямлю нашу, людзей яе і іх справы.

Што ж, гэта няцяжка.

Сустракаемся на пероне. Пазнаю пані адразу: толькі адна жанчына сыходзіць з цяніка з ёмістым заплечнікам.

Ёй недзе пяцьдзесят (потым даведваюся дакладна — 56),

"У-у-у-х"

Калі пані Кукуцка нечым надта па-добраму здзіўлена, тады гучыць гэтае глыбокае "У-у-у-х". Гэта чуецца, як толькі заходзім у двор ліцзя: "Як тут дзівосна, колькі зелена, так чыста..." Потым пані "ўхкае", азіраючыся вакол сябе ў пакоі інтэрната — ніяк не чакала такіх "харомаў".

А вось Косаўскі замак у пані вялікага ўражання не выклікаў — у Польшчы нямапа падобнага. Затое ў сядзібу Касцюшкаў спыталася ці не падбегам.

... — Неяк у Варшаве праводзілі дні для моладзі і там была віктарына. І спыталіся, дзе радзіма Касцюшкі. То адказаў толькі адзін чалавек, — з сумнай усмешкай заўважае як між іншым пані, пстрыкаючы фотаапаратам. — І вось я ў гэтым месцы...

— Тут хораша, — кажа яна, але паказвае не наўкола, а прыкладвае руку да грудзей, і дадае: — Спакойна.

Да Бога па распарадку?

Пешкі ідзем да Косава. Пані кажа, што для яе 30 кіламетраў у дзень — норма. Царква зачынена — любуемся ёй толькі знешне. Побач ля агароджы працуе рынак. Пані смяецца — знаёмы малюнак, такіх многа і ў Польшчы.

Помнік загінулым падчас дэманстрацыі 3 лютага пані цікавіць больш — я абяцаю перадаць ёй інфармацыю пра гэтую дэманстрацыю дадаткова.

Яшчэ большае расчараванне для каталічкі — зачынены касцёл. Стаім ля агароджы, да-

нічога добрага не прынясе краіне і народу. Проста ён рыхтуе месца для свайго помніка. Гэта гісторыя, а гісторыю нельга рушыць...

Кіруемся ў бок санаторыя. — Калі ласка, падкажыце, так мы выйдзем да санаторыя? — пытаюся я ў маладой целяханкі.

— Выйдзеце, — падказвае яна.

Мы ідзем, жанчына застаецца ззаду. Наперадзе скрыжаванне.

— Цяпер павярніце направа, потым — налева і прама, — чуем голас.

Абарочваемся, дзякуем жанчыне, а пані нешта засмучаная.

— У нас на вуліцы так не падкажуць. Махнуць рукой ды і ўсё. А ў вас мала што падказала, дык яшчэ і паглядзела, ці правільна мы пайшлі...

У думках я яшчэ раз дзякую невядомай мілай жанчыне.

Ля помніка расстраляным у гады вайны целяханцам на супраць каталіцкіх могілак пані спыняецца, вохкае на паўголасу, чытаючы надпіс, робіць здымкі, перапісвае словы і лічбы...

А вось на каталіцкіх старых могілаках я ў роспачы: хто ж так робіць — "паднавілі" старыя надмагільныя камяні на магілах нямецкіх салдат часоў Першай сусветнай вайны, памзаўшы іх зверху ...цэментным раствором! І цяпер надпісы немагчыма прачытаць, хоць год таму яны чыталіся выдатна!

— Нічога, — суцяшае мяне пані. — Можна пакласці паперу, алоўкам шых-ших — і прачытаецца. У Польшчы такімі камянямі з могілак нямецкіх салдат усціралі дарогі. Асабліва многа камянёў было на яўрэйскіх могілаках. Цяпер могілак няма, затое ёсць дарогі...

Пасядзелі на беразе Агінскага канала, потым набылі паўтара літра квасу, селі пад "грыбок" ля магазіна на лаўках і ўсю бутэльку выпілі — спякотна. А квас цудоўны, і пані кажа "у-у-у-х".

«У вас не такія людзі...»

У Выганашчах аглядаем помнік. Пані чытае пра спалення вёскі, загінуўшых людзей, перапісвае надпісы і ціха кажа: — І чым тут выстаўляцца Польшчы...

Робіць здымкі.

Настаўнік Аляксандр Палуяновіч быў для нас за гіда. Мы пабывалі на Выганашчанскім возеры, потым скіраваліся на Бабровічы.

У Целяханах

І тутэйшая царква (да абеда яшчэ далёка) аказваецца зачыненай. Робім здымкі, кіруем на плошчу. Тут схаваліся за кіёскам дот часоў Першай сусветнай.

Паказваючы на помнік Леніну, пані кажа:

— У нас пазносілі такія... І збіраюцца яшчэ многа зносіць.

— Мо каму замінаюць?

— Не ведаю... Адно ведаю, што той, хто бурыць помнікі,

Фота Віктара Кавалёва

невялікага росту, хударлявая, пышныя валасы сабраны.

— Паедзем на такую ці пойдем пешкі? — пытаюся пасля здароўвання. — Ісці далёка. — Пешкі, пешкі, — адказвае пані Крысціна і наадрэз адмаўляецца ад дапамогі паднесці яе заплечнік.

Так і пайшлі — я, памахваючы вольнымі рукамі, жанчына побач са мной з заплечнікам. Той яшчэ малюнак.

— Чаму ў вас так чыста? — нечакана пытаецца пані Крысціна.

З першых хвілін заўважаючы яе добразычлівасць, адказваю вельмі сур'ёзна:

— Дык жа нам перадалі, што вы прыедзеце, то падмялі...

Пані шчыра смяецца, разумеючы жарт, і кажа:

— Нават за тыдзень нельга так падмесці, калі не прыбіраць штодзень...

Кава і тыражы

Сядзім у цяньку на востраве насупраць кафэ "У Тадэвуша", размаўляем і чакаем, пакуль яно адкрыецца.

— У нас зусім невялікія тыражы газет і часопісаў, — расказвае пані Крысціна. — Адно, што ў людзей апатыя да навін, а яшчэ няма лішніх грошай. Увогуле, у нас сталі мала чытаць, асабліва мастацкай, навукова-папулярнай літаратуры. Наш часопіс «Swiat Inland» мае 3000 асобнікаў.

Я дзялюся з ёй тым жа болям: тыражы беларускіх часопісаў зусім невялікія для краіны, якую некалі называлі самай чытаючай.

Кафэ адчынена, нас ветліва сустракаюць і распытваюць падрабязна: колькі цукру, вады, як моцна заварваць каву.

Пані Крысціна зноў дастае фотаапарат — здымае вакол сябе ўсё, што бачыць.

З думкай пра Радзіму

Тадэвуш Поляк (1. 12. 1927, в. Лапушина Навагрудскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Дзятлаўскі раён Гродзенскай вобл. — 29.11.2001, Варшава), польскі архітэктар-рэстаўратар, дзяржаўны дзеяч.

Паходзіць Т. Поляк з сялянскага роду. У 1944 — 1945 г. удзельнік антыфашысцкага супраціўлення. Пасля вайны паступіў у Гданьскі політэхнічны інстытут. На працягу 35 гадоў займаўся рэстаўрацыяй помнікаў архітэктурны: гістарычнага цэнтара горада Гданьска, Каралеўскага замка ў Варшаве, іншых помнікаў Польшчы, а таксама Алжыра, Егіпта, Кампучыі, Кубы, Македоніі, Манголіі, Расіі, Эстоніі. Затым працаваў дырэктарам Дзяржаўных майстэрняў па рэстаўрацыі помнікаў у Варшаве (1965 — 1992). З 1994 года — намеснік міністра культуры і мастацтва Польшчы, паўнамоцны прадстаўнік урада па пытаннях польскай спадчыны за межамі краіны. Затым — прэзідэнт Фонду культуры Польшчы, кіраўнік кафедры архітэктурны і аховы помнікаў у г. Кельцы.

Як намеснік міністра культуры Польшчы Т. Поляк надаваў вялікую ўвагу польска-беларускім культурным сувязям, імкнуўся зрабіць іх добраўладкаванымі, адкрытымі і плённымі. Гэта датычылася рэстаўрацыяй, музейнай і бібліятэчнай спраў, работы двухбаковай беларуска-польскай камісіі па пытаннях рэстаўрацыі, навуковых даследаванняў. Праца Т. Поляка як арганізатара рэстаўрацыі таксама была цесна звязана з Беларуссю. Тут ён даследаваў і дапамагаў у аднаўленні помнікаў дойлідства ў Навагрудку, Міры, Крэве, Нясвіжы. Разам з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь стаў заснавальнікам Міжнароднай школы па падрыхтоўцы спецыялістаў ландшафтнай архітэктурны "Нясвіжская акадэмія", міжнародных фондаў "Нясвіж" і "Крэва".

Памяць пра Тадэвуша Поляка ўшанавана і ў Польшчы, і ў Беларусі. У Гданьску адна з вуліц носіць яго імя. А ў Лапушыне на сцяне мясцовага касцёла ў гонар знакамітага земляка ўсталявана мемарыяльная дошка.

Уладзімір ПЛЕП, старшыня Беларускага фонду культуры

І ў кіно, і на сцэне

Ніна Зорская (25.2.1918, в. Малушына Чэрыкаўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер Краснапольскі раён Магілёўскай вобл. — 6.9.1989, Масква), расійская актрыса.

Н. Зорская скончыла актёрскую школу пры "Масфільме" і адразу ж стала шпатай актрысай вядучай кінастудыі. Яшчэ студэнткай яна многа здымалася і за першыя 10 гадоў працы ў кіно сыграла такія ролі, як Мадлен ("Гаўрош", 1937), Наташа Бабанова ("Закон жыцця", 1940), Вольга ("Справа Артамонавых", 1941), Жэня ("Хлопец з нашага горада", 1942), Соня ("Чакай мяне", 1943).

У 1950 — 1970 гг. Н. Зорская знялася ў фільмах "Дарога праўды" (1956), "Кіяўлянка" (1—2-я серыі, 1958), "Такі вялікі хлопчык" (1966), "Месцы тут ціхія" (1967). Сыграла Гаспадыню ў першай экранізацыі "Звычайнага пуду" (1964) і жонку Ванюшына ў "Дзеціх Ванюшына" (1973). З моманту адкрыцця ў Маскве Тэатра-студыі кінаакцёра (1945) заняла вядучае месца ў трупі, і паступова сцэна вышчэсла ў яе жыццё кіно.

Аксана СПІРЫНЧАН

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС.

Выпуск 4.

Прэзідэнт з валожынскай вёскі Вішнева

Чарговым прэзідэнтам Ізраіля стаў наш суайчыннік лаўрэат Нобелеўскай прэміі міру Шымон Перэс. Распаўсюджваючы гэтую вестку, зарубежныя СМІ падкрэслівалі, што родам ён менавіта з валожынскага Вішнева, бо ў Беларусі ёсць яшчэ смаргонскае.

Трэці па ліку прэзідэнт Ізраіля, які 16 жніўня 1923 года нарадзіўся ў Беларусі (да яго былі Хаім Вейцман з Моталы і Залман Шазар з Міра). Тут пачаў вучобу. У 1934 годзе яго бацькі выехалі ў Палесціну. У 11 год ён стаў стараным выхаванцам "маладзёжнай вёскі" Бен-Шомен, а праз дзевяць год — лідэрам арганізацыі "Працоўная моладзь". У 1946 годзе наш суайчыннік быў выбраны дэлегатам Сусветнага сійніскага кангрэса ў Базелі. Тады ж увайшоў у Рабочую партыю Эрэц-Ізраэль, потым быў выбраны ад гэтай партыі ў Канесет (парламент).

У невялікім газетным артыкуле няма магчымасці падрабязна раскаваць пра ўсе ступені грамадска-палітычнага ўзыходжання Шымона Перэса ў лідэры. Адзначу толькі, што ў 1959 годзе ён стаў намеснікам міністра абароны Ізраіля і на гэтай пасадзе арганізаваў, без перабольшвання, гістарычную сустрэчу прэм'ер-міністра сваёй краіны Давіда Бен-Гурыёна з канцлерам ФРГ Конрадам

Як міністр замежных спраў і дэпутат Кнесета Шымон Перэс не раз наведваў сваю "малую радзіму". Дом, у якім ён нарадзіўся і вырас, не захаваўся. У задуменні стаяў Перэс на тым месцы, піў смачную ваду з калодзежа... Вішнеўцам, якія сабраліся, сказаў, што грамадскіх дзеячаў, майстроў, пісьменнікаў, музыкантаў, якіх шануюць ва ўсім свеце, у беларускіх мястэчках, падобных да Вішнева, нарадзілася багата.

Адэнауэрам. Потым быў пастаўлены на чале будаўніцтва сакрэтнага атамнага рэактара ў Негеве. У 1969 годзе, калі прэм'ер-міністрам стала Голда Меір, дарэчы, таксама ўраджэнка Беларусі (Пінск), Перэс увайшоў у яе кабінет спачатку як міністр без партфеля і адказны за эканамічнае развіццё, затым — міністр транспарту і сувязі. Наступны прэм'ер, Іцхак Рабін, зрабіў яго міністрам абароны. На гэтай ключавой пасадзе ён займаў цвёрдую пазіцыю, змагаўся за ваенны бюджэт, як леў, але, стаўшы міністрам замежных спраў, заслужыў мянушку "Голуба" за актыўны ўдзел ва ўрэгуляванні ўзброенага канфлікту з Палесцінай. Разам з І. Ра-

бінам і лідэрам палесцінцаў Я. Арафатам у 1994 годзе Ш. Перэс заслужана быў удастоены Нобелеўскай прэміі міру. Наступныя пасады — віцэ-прэм'ер, міністр развіцця Негевы і Галілеі, зноў міністр замежных спраў і, нарэшце, прэм'ер-міністр. Нашага земляка паважаюць у краіне як аднаго з самых адукаваных дзяржаўных і палітычных дзеячаў у яе гісторыі, які закончыў прэстыжныя Гарвардскі і Нью-Йоркскі ўніверсітэты. Ён вядомы таксама як аўтар кніг "Наступны крок" (1965), "Заўтра — гэта сённяшні дзень" (1978), "Ад гэтых людзей" (1979) і іншых.

Як міністр замежных спраў і дэпутат Кнесета Шымон Перэс не раз наведваў

сваю "малую радзіму". Дом, у якім ён нарадзіўся і вырас, не захаваўся. У задуменні стаяў Перэс на тым месцы, піў смачную ваду з калодзежа... Вішнеўцам, якія сабраліся, сказаў, што грамадскіх дзеячаў, майстроў мастацтва, пісьменнікаў, музыкантаў, якіх шануюць ва ўсім свеце, у беларускіх мястэчках, падобных да Вішнева, нарадзілася багата.

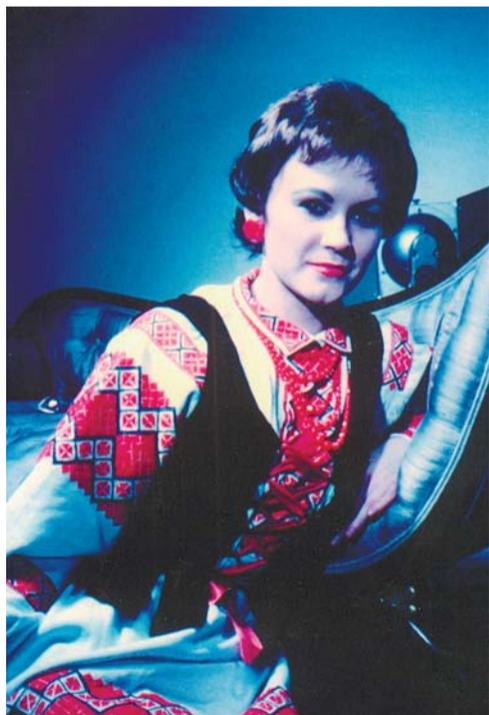
У гады Вялікай Айчыннай вайны ў Вішневе загінулі многія блізкія родзічы Шымона Перэса. Таму ён пабываў на брацкай магіле каля Вішнева, дзе спачываюць рэшткі каля дзвюх тысяч яўрэяў, забітых нацыстамі і мясцовымі калабаранцамі ў тым памятным 1942 годзе. Госць усклаў кветкі, у пашане схіліў галаву.

Наведваў наш суайчыннік і Валожын, дзе захаваўся пабудаваная ў 1806 годзе сінагога, пры якой дзейнічала шырокавядомая ў свеце іешыва — навучальная ўстанова, у якой фарміравалася яўрэйская эліта. Там жа знаходзіцца старыя могілкі, на якіх пахаваны прадзед Шымона Перэса. Госць абяцаў прыехаць у 2006 годзе на двухсотгоддзе валожынскай сінагогі, але з-за шэрага важкіх прычын да візіту не дайшло.

Дыпламатычны талент Шымона Перэса, якога ў Ізраілі называюць "палітычным доўгажыхаром" і "голубам", высока цэніцца ў розных краінах, у тым ліку і ў арабскіх. Таму будзем спадзявацца, што з яго ўступленнем на ганаровую прэзідэнцкую пасадку істотна палепшацца ізраільска-палесцінска адносіны, атрымаюць далейшае развіццё ізраільска-беларускія стасункі, за якія ён заўсёды выступаў.

Эмануіл ЮФЕ, доктар гістарычных навук, прафесар Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка

Хацела быць опернай спявачкай, але...

Пра яе, амерыканку беларускага паходжання Ірэну Каляду, якая жыве ў Амерыцы, шмат пісалі і пішуць як у ЗША, так і ў нас у Беларусі. Ёй пішуць дзеці, дарослыя, бацькі і ўсе тыя, хто калі-небудзь меў шчасце пазнаёміцца з ёю... Калі б усё гэта скласца ў адно, то атрымалася б велізарная кніга...

гутарка ідзе пра вядомую амерыканку беларускага паходжання Ірэну Каляду, якая жыве ў ЗША. Пра яе шмат пісалі і пішуць як у Амерыцы, так і ў нас у Беларусі. Ёй пішуць дзеці, дарослыя, бацькі і ўсе тыя, хто калі-небудзь меў шчасце пазнаёміцца з ёю... Калі б усё гэта скласца ў адно, то атрымалася б велізарная кніга...

Не магу без хвалявання чытаць яшчэ адзін ліст да Ірэны Каляды: "Добры дзень, спадарыня Ірэна! Я разумею, што Вы атрымаеце не адно такое пісьмо, але я таксама хачу падзякаваць Вам ад імя ўсіх дзяцей, якія адпачываюць у гэтым прыгожым "Зубранці", дзякуючы такім людзям, як Вы. Трымаючы і чытаючы гэта пісьмо, Вы трымаеце часцінку мяне і ўсіх нас, бо ў гэтым пісьме схавана ўся наша ўдзячнасць Вам за гэту магчымасць бабыцца ў чароўным лагеры "Зубраня".

Вы падарылі многім з нас столькі шчасця, што нават не зможаце сабе ўявіць. Калі мы пішам пісьмо, мы стараемся выказаць усё словамі, але гэта не атрымліваецца... Можна, не хапае дакладных слоў... І каб Вы адчулі мае і маіх сяброў пачуцці, успомніце, калі ласка, самы шчаслівы дзень у сваім

жыцці... І тады Вы поўнасьцю зразумеце нас, і наблізіцеся да нашых удзячных душ!!!

Мы, калі вырасцем, то ўжо дарослымі будзем імкнуцца дарыць такую ж радасць тым, хто потым будзе на нашым месцы, а мажліва і ўсім, каму будзе патрэбна якая-небудзь дапамога.

Цяпер уявіце, як шмат добра памножыцца ў будучыні праз усіх, каму Вы сваёй працай разам са сваімі палечнікамі робіце добро цяпер!!!

Вялікі Вам дзякуй ад усіх "сонечных зубранятаў", якім Вы далі тое, чаго нам так не хапала — любоў і мацярынскую цеплыню.

З глыбокай удзячнасцю і падзякай: Алякс Мажэйка, Ганна Дубіна, Вера Хлытка, Алег Годзін, Мікола Дзіўчык, Пятро Коўчын, Іван Крупчык і іншыя...".

Ну вось, цяпер зразумела, чаму Бог выбраў спадарыні Ірэне Калядзе замест кар'еры опернай спявачкі, пра якую яна так шчыра марыла, больш высокую кар'еру Апякункі Сіроцых душ.

У студзені спадарыня Ірэна зрабіла Калядны падарунак для дзіцячых дамоў, што на Гомельшчыне. Больш як 600 дзетак наведлі выстаўку абразоў вядомай мастачкі Тамары Багданавай, якую спадарыня Ірэна прыслала ў Гомель. Паведамліла, што на будучы год ізноў зробіць падарунак.

...Ізноў пальчыца дзіцячая радасць, усюды будзе смех і музыка, засвеціцца дзіцячыя вочкі дзякуючы заакіянскай "матулі". Ізноў будзе адбывацца вялікая Боская дзея, бо сказаў Хрыстос: "Калі вы што-небудзь зробіце дзеля малых гэтых, вы усё гэта зробіце дзеля Мяне".

Вацлава ВЯРБОЎСКАЯ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерый **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і пазізіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ"
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3484
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
12.09.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 4944

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

У кожным творы — душа майстра

У Салігорску, самым маладым горадзе Беларусі, у мінулым годзе, які быў Годам маці, адкрыты першы ў нашай краіне музей Маці. Сёлетні год, як вядома, абвешчаны Годам дзіцяці.

Наша госця — Людміла Царыкевіч, маці і настаўніца моладзі, выдатная майстрыха-саломпляцельшчыца, член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

На Салігоршчыне выдавочна расце нейкае асаблівае жыта, бо работы, а дакладней, сапраўдныя мастацкія творы тутэйшых майстроў вылучаюцца здалёку. Яны проста свеціцца і адрозніваюцца ад іншых не толькі залацістай, амаль белай саломкай, але і вытанчанай тэхнічай выканання.

На вялікіх кірмашах, міжнародных фестывалях і святах рэспубліканскага маштабу заўсёды вылучаецца салігорская школа, дзе выразна бачыцца свой почырк, адметнасць, засваенне традыцый народнага мастацтва. Бліскаччая адбеленая саломка ззяе і іскрыцца. А побач з майстрамі заўсёды вучні, што яшчэ раз сведчыць пра тую ж школу, пра пераемнасць традыцый і майстэрства.

Гэтая школа майстэрства знаходзіцца ў Салігорскім цэнтры дзіцячай творчасці, дзе створана 11 гадоў таму студыя саломпляцення "Чароўная саломка", якая мае ганаровае найменне "ўзорная", што не так проста заслужыць, а яшчэ больш складана гэтае званне штогод пацвярджаць удзелам у разнастайных фестывалях, выставах, кірмашах, святах. Увогуле ж у Салігорскім цэнтры дзіцячай творчасці ў 133 гуртках і студыях (з іх 9 студый маюць найменне "народны" і "ўзорны") займаецца амаль дзве тысячы навучэнцаў, а падчас масавых мерапрыемстваў — больш як 2,5 тысяч дзяцей і вучнёўскай моладзі. Увогуле ж у Салігорску ў сістэме адукацыі шэсць пазашкольных устаноў, і амаль палову (больш як 40 працэнтаў) дзяцей і падлеткаў займае ў вольны час Цэнтр дзіцячай творчасці.

Людміла Царыкевіч працуе ў "Чароўнай саломцы" з часу стварэння студыі, а ўвогуле ж саломкай займаецца больш як 20 гадоў. Адночы ў сувенірнай краме яна ўбачыла саломяную кветку, якая каштавала, на той час 4 рублі 35 капеек, і не ўтрымалася, купіла, хоць гэта было дорага, бо зарплата мела 75 рублёў.

Як і пераважна большасць майстроў саломпляцення, Людмілу Аляксандраўну захапіла гэтае мастацтва пасля знаёмства з кнігай Вольгі Лабачэўскай і Ніны Кузняцовай "Возьмі простую саломку". Усе віды пляцення вывучала па гэтай кніжцы, якая зрабілася настольнай, першым дапаможнікам. Практычныя ўрокі аплікацыі саломкай атрымала ад кале, найперш ад выбітнай і самабытнай салігорскай майстрыхі Раісы Раманені, якой яна вельмі ўдзячная.

Людміла Царыкевіч — шчырая і адкрытая суразмоўца і сапраўдны майстар, які не хавае сваіх сакрэтаў, дзеліцца з дзецьмі і калегамі набыткамі і ідэямі, з задавальненнем пагадзілася на размову.

— Якая саломка найбольш прыдатная для пляцення: тая, што расце на лецішчы ці на матуліных сотках, а мо на калгасных полі?

— Найлепшая тая, якая не "перакормлена" хімічнымі ўгнаеннямі, — расказвае майстрыха, — самая лепшая жытнёвая саломка, якая расце на сонечным грудочку. Мы дамаўляемся з калгасным кіраўніцтвам, і я выбіраю асобныя латкі на жытнёвым полі. Мы едзем уздоўж поля, я выбягаю з машыны і мацаю: не, не пойдзе. А праз паўкіламетра — мая саломка! Іншым разам добра знаходзіцца, пакуль натрапіш на патрэбнае табе поле з тонкім, доўгім жытам.

— Як вы апрацоўваеце, чысціце саломку пасля жніва? Калі пачынаеце нарыхтоўваць жыта?

— Жаць можна тады, калі зерне знаходзіцца ў стадыі малочна-вас-

ковай спеласці. Яно ўжо не зялёнае, але яшчэ не пажаўцела. Сцябліны мяккія, гнуткія. Адразу трэба абрэзаць каласочки і пачысціць жыта ад травы, пустазеля, асабліва таго, дзе ёсць насенне, бо ўзімку мышы праточаць ваш сноп і патрушчаць, ператварыўшы ў пацярху. Ачышчаныя невялікія снапочкі сушым дзе-небудзь пад навесам на скразнячку, час ад часу пераварочваючы, паварушваючы. Я завяршаю нарыхтоўку саломы да пачатку ліпеня.

— Колькі ж снапоў жыта трэба нажаць, каб забяспечыць і навучальны працэс, і свае патрэбы?

— Прыкладна 30—40 снапоў дастаткова, каб не шкадаваць дзецям, якія выпрошваюць саломку, нясуць яе дадому, ды і пасля заняткаў застаюцца, каб зрабіць сувеніры-падарункі сваім матулям ці сябрам.

— Ваша саломка чысценькая, выбеленая. Якім чынам вы яе так апрацоўваеце?

— Саломку, якая пачышчана ўжо ад адзежкі-лісця, абрэзаны "каленцы", мы запарваем у спецыяльным раствору, куды дадаецца гідрперыт (перакіс вадароду), канцылярскі клей, нашатырны спірт. Гэта не сакрэт, тэхналогія апісваецца ў многіх кніжках, метадычных дапаможніках.

Але саломка, як яе ні выбельвай, як той чалавек, старэе. З часам колер робіцца натуральным, а работы даўнейшых майстроў, што захоўваюцца ў музейх, набываюць своеасаблівы мядовы колер.

Ды я і не імкнуся даводзіць да белізны тую ж саломку, мне больш падабаецца натуральны, жывы яе колер, апрацоўваю толькі дзеля таго, каб асвятляць яе, каб яна памякчэла, стала больш пластычнай.

Залішне выбеленая саломка выглядае штучнай. А гэта ж прыродны матэрыял, які павінен заставацца жывым.

— Саламяныя вырабы беларускіх майстроў народнай творчасці — гэта наша своеасаблівае золата. Яны вельмі прыгожыя і адметныя, вылучаюцца чысцінёй і дакладнасцю, вытанчанай тэхнікай аб'ёмнага пляцення і аплікацыі. Гэта ручная праца, вырабы з натуральнага матэрыялу, але, на жаль, яны абсяцэнныя, вельмі танныя.

— Так, яны зусім мала каштуюць. Увогуле ж гэта нялёгкае праца, якая патрабуе шмат фізічных высілкаў. А ў кожны ж твор душа майстра ўкладзена, кожны свой вобраз шукае. Вось, напрыклад, калі плячеш-ствараеш птушку, то хочацца і палёт яе перадаць, і нешта фантастычнае ўкласці, і ў той жа час неабходна захаваць беларускія традыцыі, трэба, каб яна адпавядала абрадам, святам.

— Ці знайшлі вы, Людміла Аляксандраўна, сваю птушку шчасця альбо папараць-кветку ў творчасці і ў жыцці, ці яна толькі ў марах і фантазіях?

— Знайшла! Папараць-кветку я з саломкі сплала. У мяне шмат саламяных птушак, якіх я раздаю на шчасце ўсім добрым людзям.

— Але аддаючы, мы заўсёды хоць штосці атрымліваем узам.

— Я атрымліваю дабрывно і задавальненне ад тых твораў, што робяць мае вучні. Яны іншым разам і мне вельмі цікавыя ідэі падказваюць.

Сёлета быў у нас конкурс прафмайстэрства, у якім удзельнічалі 10 маіх вучаніц. Яны рабілі кожную сваю птушку, а гэта самая склада-

ная праца, бо неабходна зрабіць яе прапарцыянальна, інакш не будзе ні стаяць, ні лунаць. Трэба валодаць рознымі відамі пляцення, каб аздобіць птушку і яна вылучалася, адрознівалася ад іншых.

— У вас незвычайна прыгожая, адметная і непаўторная, менавіта ваша птушка, падобная на веер. Як яе называеце і як ўзнікла і ўвасобілася гэтая ідэя?

— Гэта сапраўды мая птушка-пава. Адкуль ідэя? У вёсцы Крывічы на Салігоршчыне, адкуль я родам, у бацькоўскай хаце пад дахам заўсёды ўлетку гняздзіцца ластаўкі. Вы б бачылі, як яны аберагаюць свой дом, сваіх дзяцей, як хваляюцца, нават калі хто ідзе непадалёку!

Я сыходзіла з ганка, ішла да калодзежа. Ластаўка імкліва ляцела да гняздзечка і раптам рэзка збочыла на выступ зруба. Не даляцеўшы да гнязда, яна так распласталася, раскрылася на сцяне і проста прылілася, крыльцы веерам раскрыўшы, ахоўваючы сваіх птушанят, што я застыла на месцы. Вось так і з'явілася ідэя — зрабіць насценную птушку. Свой кабінет мы з дзецьмі ўпрыгожылі птушкамі: тут і зорныя, і сонечныя, і птушкі шчасця.

— Каго лічыце найбольш цікавым майстрам саломпляцення, у каго б хацелася вучыцца? А зараз гэта не так і проста, бо некаторыя майстры не хочуць дзяліцца сакрэтамі майстэрства.

— Эталомам сапраўднага, высокага мастацтва ў тэхніцы саломпляцення лічу творы народнага майстра Беларусі Лідзіі Главацкай. Я лічыла яе недасяжнай, непрыступнай, аднак калі мы пазнаёміліся падчас майстар-класаў на Міжнародным фестывалі саломпляцення, які праходзіў пазалетас у Мінску, то я была ўражана шчырасцю і дабрывнёй гэтага чалавека. Я была ў яе дома, дзе Лідзія Рыгораўна, нічога не хаваючы, паказвала, расказва-ла, дзялілася з маімі дзецьмі сваёй адметнай, складанай і вытанчанай тэхналогіяй пляцення з саломкі.

— За 20 гадоў працы колькі падарывавалі сабе на змену майстроў саломпляцення, колькі праз студию прайшло вучняў?

— Не лічыла я, не вяла ўлік. Штогод 10—15 дзяцей настойліва і пастаянна займаюцца ў студыі "Чароўная саломка", многія вучацца ў нас па некалькі гадоў. Яніна Льюшыц, напрыклад, займаецца 8 гадоў, летась яна атрымала дыплом лаўрэата на рэгіянальных фестывалі народнай творчасці ў Старобіне. Вольга Мініч — мая вучаніца — цяпер працуе выхавацелем дзіцячага садка і вучыцца завоучы ў Беларуска-літвінскай педуніверсітэце імя М. Танка.

Удзельнікі студыі саломпляцення "Чароўная саломка" Салігорскага Цэнтра дзіцячай творчасці і іх настаўніца Людміла Царыкевіч маюць вельмі шмат узнагарод за ўдзел у Міжнародным фестывалі "Славянскі базар у Віцебску" і ў іншых шматлікіх рэспубліканскіх і абласных фестывалях.

Упэўнена, што тыя навучэнцы Людмілы Аляксандраўны, хто дакрануўся да саломкі, зрабіў нешта сваімі рукамі, не будучы пазбаўленым адчування прыгажосці і назаўсёды застануцца зачараванымі непаўторнай творчасцю беларускага народа, бо кожнаму з вучняў Людміла Царыкевіч аддае кавалачак сваёй душы.

Галіна СУША,
член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, старшы навуковы супрацоўнік аддзела народнай творчасці БелДПК